

LIVIU CAPȘA

ALT COSTUM NEGRU

să scriu, să nu scriu  
poate mă fac de rușine,  
după costumul cel negru  
al poetului de la Cluj  
cât de negru mai poate fi un costum  
care să merite câteva rânduri  
închinat, iată, postum

ce poveste mai poate să iasă  
din buzunarele lui cu pânza rărită,  
din dungile pantalonilor  
ca două șine de cale ferată  
care se încăpățânează să te poarte  
până la ultima stație,  
până dincolo de moarte

și mie mi-a lăsat tata  
costumul lui cel negru  
cumpărat de la un evreu din Orhei  
din primul lui salariu  
(cam o mie de lei),  
să-l admire bieștenii că s-a-ntors domn,  
că n-a pierdut de pomană vremea la oraș

cu el, în port, la Odesa  
plimbat în motocicletă cu ataș  
a sucit gâtul multor matrozi  
și mințile câtorva domnișoare

ce priveau intens la vapoare,  
cu gândul la mirifica Americă  
sau la îndepărtatii Antipozi

cu el își asigurase prestanța  
lângă o damă nurlie  
mai înaltă cu-n toc  
cu el pătrunsese și-n pozele  
cu miros de parfum  
belle époque

prin el deschidea-n ministere  
uși cu dublură de piele,  
la el și-asorta pălăria  
când se plimba la șosea,  
ziua, c-o domnișoară distinsă,  
noaptea, cu vreo puică de lele

după ce l-am strâmtat  
ca să intru și eu, subțire, în el  
am simțit că moare câte puțin,  
că vremea lui de glorie  
începe să apună,  
că nu-l mai vrea nici un bal,  
nici o împetire,  
nici o plimbare sub lună

cu anii tot intră la apă,  
aproape-i de mărimea unui copil,  
nici nu-l mai zăresc  
printre celelalte costume,  
s-a făcut gazdă de molii  
și nu mai vrea în ruptul căptușelii  
să-și mai recunoască culoarea,  
să mai iasă în lume

NICOLAE PRELIPCEANU

## FENOMENUL ROMÂNESC

**A**m trăit să vedem foarte multe în această țară numită România. De aceea, mi-e greu să mai spun, cum se obișnuiește, *am trăit s-o vedem și pe asta*, după bacalaureatul 2016. Nu mă refer la cei prinși cu aparatele în urechi, la cei prinși cu fițuici, cărora azi li se spune ca-n jargonul elevilor *copiute*, nu mă refer la cei dați afară de la examene pentru că ar fi copiat de la vecini și nici la altele de aceeași factură, specifice – azi – unei încercări de acest calibru. Ci mă refer la petiția părinților adresată Ministerului Învățământului, ca să decidă că *Moromeții* e un roman interbelic. Pentru că odraslele lor răspunseseră la subiectul „un roman interbelic”, povestind sau – hai să zicem – analizând această faimoasă carte a lui Marin Preda. Îi informăm pe semnatarii ridicolei petiții că Marin Preda s-a născut în anul 1922, astfel încât la finalul perioadei interbelice, adică în 1941, când România a intrat în război, autorul de mai târziu avea 19 ani. Nici chiar Șolohov, campion de vârstă la scrierea unei capodopere, nu avea una atât de fragedă când a terminat *Pe Donul liniștit*.

Primul volum al romanului *Moromeții*, cel care i-a păcălit pe elevi, a apărut în 1955, adică la vreo zece ani după încheierea războiului, deci este un roman postbelic. (Numai că aici intervine o confuzie: mult timp, sau nu chiar foarte mult, de prin 1919 și până prin 1941, perioada postbelică era considerată cea de după Primul Război Mondial. Că nu aveau acei bieți oameni de unde să știe că ei nu sunt postbelici, ci interbelici, cum nici noi nu știm, de fapt, cărei epoci istorice îi aparținem: o să afle urmașii urmașilor noștri unde am fost plasați de către istoricii viitorului.) *Moromeții*, vol I, se referă, dacă pot spune așa, într-adevăr, la perioada interbelică, dar asta încă nu e suficient pentru a-l plasa cu totul în acea epocă. Pentru că, dacă ar fi așa, atunci ar trebui să plasăm dramele lui Delavrancea, *Apus de soare*, *Vișorul și Luceafărul*, în epoca lui Ștefan cel Mare – Ștefăniță – Petru Rareș, când nici nu prea era literatură română pe aceste meleaguri. Dar e o bună sugestie pe care, involun-

tar, o dau petiționarii *Moromeților*: clasificarea operelor literare după subiect, mai precis după timpul faptelor din operele literare, acolo unde sunt fapte, ar putea prelungi istoria literaturii române cu câteva bune secole. Toate, de fapt, dinainte de nașterea ei.

Un anglist distins dintre cele două războaie, Dragoș Protopopescu, este autorul unui studiu care se mai citează și astăzi, intitulat *Fenomenul englez*. N-am să vi-l povestesc aici, dar îl menționez pentru că am putea și noi să ne gândim la un *fenomen românesc*, desigur nu numai privindu-i pe marii creatori, ci, acum, în vremuri democratice, mai ales pe cei altădată anonimi, care azi iscălesc cu mult curaj - nu ca personajele lui Caragiale, „semneaz-o, o dăm anonimă” - petițiile, chiar dacă ele frizează ridicolul, ca-n acest caz. Dar cazul acesta e semnificativ, el ridică un vâl de pe ceea ce am putea numi *fenomenul românesc*. Fenomen, însă, mult mai amplu, în care am putea include și alte procedee ce invadează zona culturală, cum ar fi disprețul pentru proprietatea intelectuală, doctoratele plagiate, lucrările „științifice” compuse în pușcăriile de drept comun, doctoratele acordate, la rândul lor, de doctori prin efracție, într-un nesfârșit lanț al slăbiciunilor (na, că iar trebuie să apelăm la Caragiale, fondatorul nostru). Ar mai trebui să includem în această largă noțiune și cazuri de profesori universitari care treceau drept respectabili, descoperii că girează plagiate, sau cazurile înalților prelați ce cumulează titluri universitare și sfințesc lucrările „științifice” menite să mai scurteze pușcăriile unor mari corupți, ca să poatăăștia ieși mai repede la viața liberă și să se poată bucura de roadele *muncii* lor (prin *muncă*, în acest caz, înțeleg faptele lor penale, cele care le-au adus uriașele averi încă neconfiscate de către stat). O, dar câte altele nu ar trebui incluse pe sub această umbrelă vastă numită *fenomenul românesc*! De la universitățile rentabile pentru proprietarii lor, deveniți brusc profesori universitari, rectori și doctori de tipul celor de mai sus, la impostorii din literatură și alte arte. Asta ca să ne păstrăm într-un domeniu măcar adiacent culturii și științei. Dar acest ultim cuvânt ne trimite înapoi cu puține zeci de ani, când o semianalfabetă, poreclită Adina Codoi, era tămâiată de savanți autentici la Academie și în toate forurile culturale ale țării, cu titlul de „savant de renume mondial”.

Oare nu *tradiția* clanului Ceaușescu o continuă impostorii de azi, coțâți în ranguri universitare înalte și menținându-și-le cu forța guvernamentală sau legislativă; nu regimul comunist din finalul său, numit *epoca de aur Ceaușescu*, este continuat, și în această formă, de către atâția dintre cei ajunși să dispună de România tocmai prin izgonirea Ceaușeștilor de la putere? Ce să ne mai întrebăm, că lucrurile sunt clare pentru toată lumea. Miniștri care

schimbă legea ca să-i convină șefului lor de partid și de guvern, miniștri, fie și interimari, care demit peste noapte comisia cu multe inițiale care atestase plagiatul șefului lor, o întreagă cohortă de impostori și lingăi jalnici, plimbați pe la televiziunile aservite în scopul manipulării opiniei publice, iar aceasta, fie vorba între noi, atâta așteaptă.

Fenomenul românesc e, desigur, vast și îngrijorător, el se bazează pe minciuna instituționalizată, pe demagogie și populism, pe inducerea în eroare, în mod sistematic, a bieților oameni care n-au timp să se cultive, trebuind să muncească din greu pentru mai nimic, fiindu-le manipulate (=falsificate) astfel voturile ce susțin puteri putrede, care se mai împiedică doar de câte-un control european, dar reușind adesea să-l ocolească și pe ăsta și să se împroprietărească (și) cu fonduri europene nemeritate.

Cred că *Viața Românească* are datoria, pentru a-și respecta titlul, să facă și asemenea incursiuni în afara literaturii și a altor arte, pentru că, la urma urmelor, acestea toate sunt determinate, în cele din urmă, chiar de către impostura cocoțată la putere, de agramatismul celor tari, de lipsa de considerație a acestora față de orice este cultură, cum spunea un prim-ministru de acum câțiva ani, „lăsați-mă, domnule, cu poeziile!” (Dar nu era vorba de ceea ce numim noi poezie, ci cuvântul avea un sens peiorativ subînțeles de dl respectiv, în traducere liberă *lăsați-mă cu fleacurile astea*.)

Și nu e de mirare disprețul oamenilor politici, excepțiile sunt nesemnificative și, în orice caz, nu întăresc regula, așa cum inexplicabil se afirmă papagalicește de multă lume, față de cultură. Este, de fapt, o ură mascată față de aceia care i-ar putea da de gol pe impostorii culturali și științifici, căci ce viață ar duce *cercetătorii științifici* din pușcăriile de drept comun dacă n-ar exista și cercetători științifici adevărați, care să le dea de gol falsurile!

Falsul este una dintre metodele de lucru ale multor personaje care trec drept ilustre în România de azi. Falsul în declarații, în acte, în ce doriți dvs. Și, cum, totuși, titlurile culturale – au văzut și ăștia – sunt privite cu un anume respect în Occident, atunci de ce să nu se împopoțoneze și ei cu doctorate și titluri universitare? Or, cum nu sunt în stare de așa ceva pe calea dreaptă, căci au alte a(p)titudini, atunci se poate și asta aranja, cu condiția să fii la putere.

În ce-i privește pe semnatarii ridicolei petiții adresate Ministerului Învățământului, ei și-or fi închipuit că puterea politică, adică ministrul, e în stare să modifice orice, să schimbe și periodizările în istorie, după un model pe care sigur ei nu-l știu, acela al *Ministerului Adevărului* al lui Orwell, căci, la urma urmei, nu așa ceva încerca și ministrul acela nătâng care-l tot apăra pe șeful său de partid și de stat când cu plagiatul acestuia, în prima repriză?

Rândurile acestea despre fenomenul românesc (de azi, cel puțin) nu se pretind exhaustive. Oricine dorește și le poate completa cu alte multe fapte și atitudini care nu fac, pe termen lung, decât rău României, căci, mai devreme sau mai târziu, falsul, impostura sunt descoperite și, din clipa aceea, nu te mai crede nimeni, chiar dacă ești cinstit, când îți dezvălui identitatea, spunând că ești român. Dar la asta impostorii nu se gândesc, pentru că „altele au ei în sufletul lor”, vorba lui Pristanda, puțin schimbată aici, niște Pristandale și ei, mereu în funcție de șeful ales prin votul celor manipulați și mistificați de o mass-media vândută și cumpărată. Fără licitație prea adesea.

TUDOREL URIAN

## NAȘTEREA UNEI MINUNI

**A**teneul Român este pentru București, ceea ce este Turnul Eiffel pentru Paris. Simbolul identitar al Capitalei, imaginea pe care oriunde ai vedea-o o recunoști instantaneu cu acea furnicătură de emoție și mândrie, specifică lucrurilor și locurilor pe care le porți permanent în suflet.

Un îndrăgostit incurabil de București și de clădirile sale simbol, construite în zorii modernității (a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prima jumătate a secolului al XX-lea), Nicolae Șt. Noica a puricat arhivele, a citit cărțile de memorii, a cotrobăit printre colecțiile de fotografii vechi de mai bine de un secol, cu tenacitate și scrupulozitate de detectiv, pentru a urmări înălțarea de zi cu zi, piatră cu piatră, a acestui miracol arhitectonic într-un oraș care, ca înfățișare, la vremea respectivă, aducea mai mult cu o localitate rurală, decât cu o metropolă europeană. Rezultatul demersului domnului Nicolae Șt. Noica este strălucitor. Și nici nu mă așteptam să fie altfel. Pentru că albumul *Ateneul și constructorii săi* completează o serie de lucrări excepționale, dedicate unor clădiri și monumente înălțate în vremea lui Carol I, care au schimbat radical fața Capitalei și a țării, oferind chipul României moderne.

Scriam și cu alt prilej că acestor oameni care au schimbat fața Bucureștilor, înălțând edificii pe care le admirăm și astăzi, ar trebui să li se recunoască în istoria civilizației românești merite cel puțin la fel de mari ca marilor clasici ai literaturii române, Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, care, în aceeași perioadă au pus bazele limbii române literare. Poate paradoxal și sigur nedrept, numele profesioniștilor autentici și dedicați, care au făcut posibil acest miracol integrat de mai bine de un secol în cotidianul bucureștenilor, sunt aproape uitate astăzi, dincolo de cercurile destul de înguste ale castelilor arhitecților și constructorilor. De aceea, gestul lui Nicolae Șt. Noica de a le readuce în atenția publicului larg, cu un soi de smerenie plină de admirație, este de toată lauda. Scriind despre visul lui Constantin Esarcu, urmat cu o perseverență diabolică, de a oferi Bucureștiului un templu al culturii, despre

geniul arhitectural al lui Albert Galleron, despre profesionalismul robust ale lui Dobre Nicolau și Constantin Băicoianu, inginerul Nicolae Șt. Noica transmite cititorului de azi toată emoția admirației sale în fața unor oameni care au făcut posibil un miracol de bun gust și finețe estetică greu de imaginat în lumea noastră postmodernă, mereu grăbită și supusă unui utilitarism tot mai cinic și agresiv.

Nimic nu este uitat sau lăsat deoparte în această saga a construirii Ateneului Român, povestită, cum numai el știe, de Nicolae Șt. Noica: de la nașterea ideii, relatarea *in extenso* a demersurilor efectuate pentru punerea ei în practică, obținerea terenului, asigurarea fondurilor pentru finalizarea lucrării, concursul de proiecte, planșele conținând cele mai mici detalii ale proiectului câștigător, stabilirea și achiziționarea materialelor de construcție, licitațiile pentru selectarea firmelor care să pună pe picioare proiectul, devizele stricte pentru fiecare etapă a lucrărilor, până la inaugurarea mărețului edificiu cu ocazia unei conferințe a lui Alexandru Odobescu. Din fericire, în acele zile se lucra temeinic și responsabil, toate chitanțele și hârtiuțele erau păstrate, astfel încât totul se poate reconstitui: fiecare zi de muncă și fiecare centimă cheltuită. Construcția propriu zisă a Ateneului s-a făcut într-un ritm foarte alert, așa zice surprinzător de alert pentru o țară lipsită de tradiția înălțării unor edificii monumentale, cu decorațiuni sofisticate și un grad foarte ridicat de artisticitate. Scrie Nicolae Șt. Noica: „După încheierea contractului de execuție, în luna iulie 1886 a început construcția Palatului. Antreprenorul Dobre Nicolau și-a îndeplinit obligația de a conduce lucrările în ritm alert, astfel că la 15 decembrie 1886, după numai șase luni erau finalizate lucrările de construcție ale subsolului, iar la 10 noiembrie 1887, după alte 11 luni, era terminată „construcția de roșu” a edificiului.” Inaugurarea propriu-zisă a acestui templu al culturii a avut loc în ziua de 26 martie 1889. La ceremonie a participat și M.S. Regele Carol I. Momentul a fost marcat de un omagiu pe care T.G. Djuvara l-a adus lui Constantin Esarcu, cel care a avut ideea și ambiția de a vedea înălțată impunătoarea clădire: „Esarcu nu putea fi dat uitării, căci, dacă puțini sunt cei care răsfoiesc cărțile învechite, nu este om care să vie în capitala României și care să nu rămână în admirațiune dinaintea Ateneului Român și, oricâți au dat concursul lor la această monumentală operă, nimeni nu va contesta că ea aparține întreagă lui Constantin Esarcu”.

Pentru cititorul de azi, felul în care s-a construit Ateneul Român este un exemplu aproape șocant de bune practici în materie de construirea unui edificiu public. Transparență totală a procedurilor și a felului în care s-au cheltuit banii, justificarea firească a cheltuirii fiecărui leu, cinstea constructorilor în a



alege materialele cele mai bune, la prețurile cele mai ieftine, buna credință a diverselor comisii de evaluare care nu par să cunoască obișnuitele târguieli pe sub masă din ziua de azi. Două episoade relatate în albumul lui Nicolae Șt. Noica mi-au atras în chip deosebit atenția din această perspectivă. În primul rând felul în care era privită munca. La concursul de proiecte pentru clădirea centrală a Ateneului, au fost răsplătite nu doar proiectul învingător, dar și cele clasate pe locurile doi și trei, astfel încât, chiar dacă ele nu mai aveau nicio șansă să fie puse în practică, munca autorilor lor să nu fi fost în zadar. Astfel, remarcă Nicolae Șt. Noica citând un articol găsit în arhive, dacă autorul proiectului clasat pe primul loc „va avea direcțiunea executării lucrărilor cu un beneficiu... din devisul definitiv”, proiectul clasat pe locul doi „va avea un premiu de 2000 de lei, iar proiectul clasat III va avea un premiu de 1000 lei”. Oarecum în aceeași logică se plasează și programul „Dați un leu pentru Ateneu”. Acesta nu a fost, așa cum s-ar fi putut crede și în mare măsură se mai crede și astăzi, o colectă publică tradițională, cu aer de cerșetorie, ci o cât se poate de onorabilă loterie, dotată cu niște câștiguri substanțiale. De altfel Nicolae Șt. Noica oferă, la un moment dat și lista câștigătorilor acestei loterii la care doi dintre participanți au luat marile premii, în valoare de 25 000 de lei (aur): Dumitru C. Popescu și Ioan Crețoiu, ambii din București. E drept, pe de altă parte, că marele premiu, de 75 000 de lei (aur) nu s-a câștigat.

Celălalt aspect, cel puțin la fel de inedit pentru lumea de azi este cel în care profesioniștii în construcții se raportau la acest edificiu simbol al culturii naționale. Nu exista o concurență crâncenă pentru a pune mâna pe un contract foarte lucrativ din banii publici, așa cum se întâmplă azi. Toată lumea căuta să ducă prețurile cât mai jos, iar unii făceau chiar gestul sublim de a lucra *pro bono*. Scrie Nicolae Șt. Noica: „Credem a nu fi lipsit de interes a arăta că lucrările de izolații la subsolul edificiului au fost executate de Zerman (tatăl și fiii). Adresându-se Ateneului, la 27 septembrie 1887, el spune: «Permiteți unui bătrân care de peste 50 de ani locuiește în București cu familia, să-și aducă contribuția la construcția edificiului.» (...) «Suntem dispuși a executa lucrările pe seama noastră proprie, plătind noi înșine și materialul, și lucrătorii.»” O propunere imposibil de refuzat și este inutil de spus că lucrările făcute de Zerman au fost ireproșabile. Era în fond mândria firmei sale de familie.

În ceea ce s-ar putea numi deja tradiția minunatelor albume semnate de Nicolae Șt. Noica, *Ateneul Român și constructorii săi* oferă cititorilor și un soi de bonus. Pe lângă povestea în detaliu a construirii Ateneului Român autorul aduce în atenție și niște eseuri despre viețile și operele ctitorilor acestui formidabil edificiu: Constantin Esarcu, Albert Galleron, Dobre Nicolau și

Constantin Băicoianu. Un adevărat act de cultură, dar și o invitație la a privi cu alți ochi, acum în deplină cunoștință de cauză, alte câteva edificii splendide din București ieșite din imaginația și grație efortului acestor mari personalități ale timpului lor.

Un album precum cel al lui Nicolae Șt. Noica aproape că te trage de mânecă pentru a fi atent la comorile ascunse ale orașului pe care îl parcurgi zilnic, adesea cu capul în pământ, copleșit de griji, stresat și grăbit și te face să simți fiorii mândriei de a trăi într-o capitală europeană plină de surprize care se cer mereu redescoperite. Nicolae Șt. Noica este ca un profesor de școală veche, mereu gata să ne arate măreția ascunsă a altor vremuri și să se mustăcească discret privind cu coada ochiului chipurile noastre încărcate de uimire admirativă. Mulțumim din suflet, domnule profesor!

Nicolae Șt. Noica, *Ateneul Român și constructorii săi*, cuvânt înainte de academician Mugur Isărescu. Ediție îngrijită de Silvia Colfescu, Editura Vremea & Asociația Kultura, 2016, 164 pag.

### VORBELE SUNT UNELTE. CA PENSULELE, DĂLȚIȚELE DE GRAVURĂ SAU PENIȚELE...

- ANAMARIA SMIGELSCHI, artist plastic și scriitor -

**VIATA ROMÂNEASCĂ:** Anamaria Smigelschi, te știe omul și copilăroasă, iubitoare de țânci, pentru care ai comis în 1973 o antologică serie de povești, valabilă în memoria multor generații (*Luna Betiluna și Dora Minodora*), dar și serioasă, gravă, cu o spontaneitate și o franchețe delicioase, profunde și de o polivalență năucitoare: ai făcut gravură în strada Speranței, ilustrație de carte, paginare artistică la reviste, pictură de șevalet, afișe, desen, grafică publicitară, acuarele delicate (faimoasa serie de scoici uriașe, de pe plajă, pe care eu le-am botezat *Cochiliografii*), ai imaginat decoruri, ai croit costume, de lungul vieții te-ai vârat în tot felul de complicații epice savuroase, ești maestră în prepararea pastelor, faci prăjituri mirobolante, înoți sute de metri în mare, ba ai făcut și emisiuni de televiziune... Ești, cu un termen frumos arhaic, o mare *isprăvniceasă*. Deci, de unde, *brusc-așa-și-deodată*, la un artist al penelului, această pasiune clocotitoare pentru scris, vulcanică, irepresibilă, așa încât să scoți urgent două cărți rezonante, la *Humanitas*: una de călătorii (subiective, culturale, instructive, amețitoare...), anul trecut, intitulată *Mai de ieri, mai de departe...* și cealaltă, de memorii (secvențiale, frânturi epice pe care numești, foarte dragălaș, proze-lițe), cu titlul *Gustul, mirosul și amintirea, apărută în 2013*?

**ANAMARIA SMIGELSCHI:** Am povestit, o viață întreagă, chestii de astea, copiilor și adulților. Zicea, unul și altul: - **De ce nu le scrii?** Ce să mai scriu și eu? Rabdă hârtia atâta prostie, pe mine mă mai așteaptă? Mai zicea și Caragiale *că pentru tot românul care știe citi cel mai greu lucru e să nu scrie*. Dar, acum vreo opt ani, înainte de a pleca în Mexic, Dna Victoria Angelescu, ce ținea rubrica de *Turism Cultural* la decedatul ADEVĂR LIT&ART., a zis, unde mă știa bună de gură, că mă așteaptă cu note de călătorie.- *Păi eu nu știu*

să dactilografiezi! - Lasă, îmi dictezi! Când am văzut ce ușor lunecă, fiindcă eu am un pix cu gumiță ce știe cuvinte încrucișate, am început să scriu povești din urmă și, deoarece eu sunt *foarte modestă* și ele erau scurte, le-am zis *proze-lițe*, le-am ciocănit la computer cu un deget, le-am printat și le-am stivuit, una peste alta, într-o cutie de tortă *Sacher*, o casetă de lemn cu cheotoare de aur. După un timp, i-am spus lui Stelu Țurlea: - *Știi că scriu și eu niște chestii. - Ce chestii? Ia să-mi trimiți!* și i-am trimis vreo zece.- *Urgent fă-mi un chapou și ți le public în Ziarul de Duminică!* 32 de săptămâni de atunci, primeam vineri dimineața, via email, ziarul cu câte o *proze-liță*, gata citita de vreo șase- șapte curioși.

Într-un vernisaj, Bogdan Lefter, după ce m-a lăudat, mi-a zis să le pun între coperti și cu două degete mi-a arătat grosimea unei cărți. Mi-am luat atunci un curaj și i le-am dat dnei Lidia Bodea la *Humanitas*, cu cutie cu tot. Culmea a fost că la texte n-au avut de intervenit decât la ortografie (că pe atunci, nu știam să folosesc diacritice și nu aveam corector gramatical), în schimb, pentru copertă (meseria mea) am făcut cinci variante... Efectul la cititori a fost neașteptat de cald și dulce ca mierea, s-au redeșteptat toți din vechime s-au recunoscut în carte sau în viețile lor cu întâmplări asemănătoare, am primit telefoane, m-au oprit cucoane pe stradă cerând continuări... Păi cu artele plastice n-am avut niciodată asemenea satisfacții, frumos.. interesant.. și cam atât! Nu fotografii autografate de la doamne necunoscute măritate în Olanda sau Canada! Așa că am scis-o și pe a doua...

**V.R.:** Nu te întreb încă despre ascendențele familiale spectaculoase – cine știe, știe, cine nu, caută și, mai ales, citește! – ci mă gândeam că, undeva, spui despre tine că ești histrionică și că te visai actriță (de altfel, era gata-gata să devii!). Deci, cum poate fi o femeie histrion? Nu decopertează cumva un plan temperamental cu o componentă prevalent masculină? Și, apoi, alături de un bărbat, femeia-histrion se „*expandează*” pe mai multe planuri și este posibil ca unele dintre acestea să interfereze la un moment dat cu modulul masculin, căruia să-i transmită o serie (mai mare sau mai mică) de inhibiții. Sau, dimpotrivă. Procesul de „*contaminare*” să fie și invers. Cum a fost viața alături de artistul colosal, care a fost regretatul Ion Alin Gheorghiu?

**A.S.:** O indiancă i-a citit în palmă lui Cici (fratele meu cel mare, auto-denumit Cici Bomba, pe motiv că i se încurcă limba când zice Octavian Niculaie Ulisse Smigelschi) că suntem patru, trei băieți și o fată, apoi s-a răz-

gândit: - *Asta-i tot fată, dar mai bine se năștea băiat!* Eu nu prea m-am jucat cu păpuși, desenam mecanisme cu roți dințate și visele mele erau aventuri cu bandiți, în care aveam, întotdeauna, rol activ, eram tare mândră de carura mea băiețească, cu umeri lați și fundul mic. În drum spre Târgul de Sfântu' Ilie de la Polovraci, pe potecă, o bătrânică ce mergea în urma mea, a chicotit: – *Dumneata parc-ai fi fată!* De-abia pe la douăzeci și ceva de ani m-am resemnat și mi-am compus o ținută de cuconiță cu tocuri înalte, coc sofisticat și mănuși de ață, vara. Nu m-a ținut prea mult...

Deși, ca îndrăgostit, Alin a hotărât să desăvârșească instrucția mea artistică, că adică la școală nu ne învață nimic, mă dăscălea purtându-mă pe la Biblioteca Franceză și pe la Ateneu, n-a prea fost o **contaminare**, mai curând o **tovărășie**. Nu chiar o cooperativă de producție, căci de partea pragmatică a vieții m-am ocupat eu, în exclusivitate.

Cu excepția anilor de început, când Alin picta figurativ, eu îi pozam și nu mă puteam abține să dau sfaturi, căile noastre artistice nu s-au interferat aproape de loc, au fost paralele, cu respect și admirație unul față de celălalt, dar total diferite ca ideal și finalitate, cu mijloace și unelte diferite. O libertate totală de expresie în cazul lui, parametri ficși (format, posibilități de tipar, beneficiar tâmpit, subiect comandat, termen de predare, etc., etc.), care fac și dificultatea, dar și savoarea artelor grafice, în cazul meu.

**V.R.:** Crezi că există un metabolism diferit, față de alte cupluri, acesta dintre doi pictori care locuiesc unul în ființa celuilalt, doi artiști bolnăvicios de sensibili, doi oameni cu aceeași calitate de a simți „enorm” și de a vedea „monstruos”, deci, două entități care deformează artistic realitatea? Mă gândesc și la sora ta, Ioana, care face o pereche extraordinară cu un alt „Mare Maestru” (cum îl numeai tu pe Alin Gheorghiu!), adică Vladimir Doru Șetran. Este vorba de un alt tip de osmoză, în „împreuna” a doi artiști, față de cea comună?

**A.S.:** Care ar fi cea comună??? Singura asemănare între viețile noastre de cuplu ar fi aceea că Alin a fost singurul bărbat din viața mea, ca și Doru pentru Ioana (ei i se pot acorda cicumstanțe atenuante, căci este o catolică practicantă, pe când eu...) Port brățări de argint, pe stânga în numărul anilor, pe dreapta numărul bărbaților. Până de curând, când i s-a stricat încuietoarea și am pierdut-o, singura brățară de pe mâna dreaptă provoca aceeași remarcă :- *De ce nu mai iei de pe stânga să pui pe dreapta?* Încaltea Radu Tudoran (scriitorul cu același nume), e drept că sub acțiunea unor doze de whisky, mi-a

declarat cât de mult regretă că nu mai are vârsta potrivită ca să-mi schimbe numărul brățărilor. Adevărul e că **eu** nu mai aveam vârsta potrivită, se știe că toate amorurile sale erau femei sub douăzeci și cinci de ani, dar mi-a acordat o pagină în una din cărțile sale, cu brățări cu tot.

S-a-nțeles, sper, că-i ziceam mai mult în glumă *Marele Maestru* lui Alin (vezi Ilf și Petrov, Ostap Bender, *Mare maestru al combinațiilor*). Noi nu ne potriveam la gusturi culinare, el adora să doarmă dezvelit la căldurică, eu învelită cu geamul deschis, drept pentru care, ne-am făcut odăi separate. Excep-tând arta sa, era conformist și încuiat, nu-și tutuia părinții și spunea *sărumîna* vecinilor vârstnici, nu mânca porumb fiert pe stradă, eu umblu desculță și până mai ieri nu-mi spunea nimeni doamnă (*domnu Alin și Anamaria*), el, deși provenea dintr-o familie modestă de cartier, avea o prezență aristocratică, eu una de golan, el era discret și conținut, eu vorbesc tare, le urez poftă bună măturătorilor care *iau masa* pe trotuar, la umbră, el nu se atinge de sărmălu-țele și colivele de pomană, eu beau apă din cănițele de tablă legate la fântâni, fără să aleg marginea de la toartă, lui nu-i plăcea la plajă, în apă nici atât, dar stătea ore și ore pe baltă la pește. După vara lui '80, petrecută pe malul bulgă-resc, când s-a umplut de zgrăbunțe de la soare, am început să merg singură la mare, chiar și câte șapte săptămâni, el se bucura de bucuria mea și mă aștepta zâmbind la geam cu o cină mirobolantă, gătită personal pentru mine și amicii cu care călătoream, mă lăuda pentru desenele făcute în vacanță (l-am prins că se uita singur, cu atenție, cu ochelarii, de aproape).

Ne admiram și eram mândri unul de altul. El a fost cu adevărat un artist care nu putea, și nici nu voia, să facă **altceva** cu viața lui, în atelierul lui, *celu-la sa cosmică* ecranată spre exterior de o perdea de muzică, unde-și petrecea toate, chiar toate zilele (inspirația dacă există, zicea, trebuie să te găsească în fața șevaletului cu pensula în mână), eu, cam **amatoare**, n-am trecut niciodată prin stările abisale ale marilor creatori, ci prin încântătorii tricolici de fiecare dată când pun ceva artistic la cale, ceva ce mie mi se pare că merită făcut, gravură, ilustrație de carte, o tortă mirobolantă, espadrile sau *proze-lițe*. El era profund, introvertit, plin de secrete... de cum intra în casă trăgea draperiile, eu, de când el a murit, n-am mai coborât jaluzelele, nici măcar o dată!

Oricum, dacă ar fi trăit, n-aș fi publicat nici monografia, pentru care am cotrobăit cu cruzime în cele mai intime însemnări ale sale, găsite post-mortem în atelierul în care, în toată viața, n-am intrat decât invitată, scrise în diagonală pe foi împăturite în patru, în opt, înfundate prin sertare, ascunse și de propriii săi ochi, și nici vreo proze-liță!

**V.R.:** Alte lucruri care m-au pus pe gânduri la lectura obsecvioasă a memoriilor tale (prefer sensul rar de smerită, pentru că le-am citit cu emoție sacerdotală !) – aceste fotograme ale unui film anapoda, fără cap și fără coadă, ca un tradițional „*stream of consciousness*” – au fost abilitățile tale lingvistice. Ele mi s-au părut de-a dreptul ieșite din comun, ca să nu mai amintesc uimitoarea proprietate asupra lexicului (știi și tu că plasticienii se exprimă mai bine în fantasme, decât prin cuvinte!). Apoi, prospețimea imaginilor și stilul cursiv, de o oralitate extraordinară, inserate cu entuziasm pe un epic deosebit de gustos. Or, toate acestea vin nu doar din straturile ancestrale ale genomului tău complicat(!), ci și din lecturile tale personale. Ce ai citit în copilărie și în adolescență, ce citești acum și cum citești tu, Anamaria Smigelschi, o carte?

**A.S.:** Tot ce fac fac foarte repede, dar merg și citesc încet. Foarte încet, legumesc fiecare cuvânt. Îmi plac cărțile scrise iscusit, care reușesc, din vorbă-n vorbă, să-ți comunice ceva ascuns, nespus, ceva care te urmărește pe urmă zile. Mi-aduc aminte de un simplu dialog într-o gară, scris de Hemingway, din care știai precis cum arată cei doi, ce vârstă au și ce hram poartă. De exemplu, din cartea ta, *Moștenirea Familiei Bildungsroman*, cel mai mult mi-a plăcut sedința de redacție...

Ce abilități stilistice?!? Vorbele sunt unelte, ca pensulele, dălțițele de gravură sau penițele, le folosesc cu abilitatea cu care tai, în cubulețe egale, un dovlecel. Textele mele sunt scurte și concentrate, ca răspuns la lungul război purtat cu redactorii și prozatorii români, în meseria mea de grafician. - Mai scurt, ziceam în zadar, mai scurt, tempo! Și-mi venea să umblu cu foarfeca, să tai cele trei pagini (de nu spun cine), cu descrierea unei uniforme de picoliță ce se putea rezuma la: *Rochie scurtă de saten negru cu cordeluță albă și șorțuleț scrobit*.

**V.R.:** Iar, din întrebarea de mai înainte se prefiră, firesc, următoarea, adică aceasta: cum de poți să „*lunabetilunalizezi*” așa de bine și de sugestiv? Adică, de unde această ușurință de a găsi numele personajelor tale (mai ales, cele copilărești... poftim: *Luna Betiluna* și *Dora Minodora*!), acordate perfect cu păienjenishul sincretic *text + imagine*, pus la punct cu deosebită mitocoseală? Țin să atrag atenția cititorilor că această înclinație spre *nomen-izare*, această dibăcie în a meșteșugi cele mai bizare, cele mai zbanghii nume s-a răspândit nu doar în familie, unde fiecare membru își cunoaște cognomenul stabilit de Anamaria (de pildă, nepoții sunt



*Pipidonții, unul e Bilboacă Hadâmbul, Tita Nane Bălosu, Bumburi – Tabu Tabu, elefant cu trompa-n su', alții sunt Bujirica Bujirescu, ursulețul Ana-kena, Bațibica, Colonelul Marșarier, Kokonoțu Popine, ursulețul Muțunoru sau, cel mai mic, Rinți Pinți, il zucchini marroncino sau Salamino, apoi, de-a valma, alții și alții, rude, neamuri, prieteni... practic, o adunare de eroi, a căror taină a poreclei doar cea care i-a botezat o cunoaște!). Și în casă, în mediul ei, unde încearcă să îmblânzească singurătatea, e la fel. Fiecare figurină din colecția ei impresionantă de miniaturi zoomorfe, sculpturi de-ale lui Alin, lucrări, artefacte sau alte obiecte de artă, are un nume de botez, un alint pe care „Stăpâna” mi le-a recitat într-o succesiune paroxistică.*

**A.S.:** Ai uitat să spui că Salamino este *un ultimo resto di una stirpe gloriosa* (nu cred că e nevoie de traducere...)

Cine vorbește de personaje...? Păi cartea ta conține pe puțin o sută de tipi cu nume triple, nume fistichii din locuri fistichii, unii apar și dispar înainte a spune un cuvânt, spre regretul cititorului (îmi aduc aminte, tot de la Ilf și Petrov de Ploțki-Poțeluiev sau Meduza-Gorgoner). În afară de porecle, care trebuie schimbate des, ca să nu se eternizeze spre rușinea purtătorului, pot să mă laud că am botezat și lucruri care trăiau fără nume, acum le poartă cu cinste prin lume pe cele date de mine. De exemplu:

**Sosoaică-** un sos bogat mai grosuț, zgronțuros și gustos, de obicei roșu, dar poate fi și mai verzui sau maroniu, care se toarnă peste colțunași, orez, friptane, mămăligă sau altceva.

**Mâzgolină-** crema care se constituie din unt, smântână și brânză topită și care învăluie paste albe (gnocchi, rigatoni, tortellini etc) și se presară cu parmezan

**Cioburdel** - dispozitivul din plastic cu cioc din care se stoarce aracet pentru lipit

**Bimbaloi** (prescurtat **Bimbă**)- oala cu presiune. Și încă altele... **Badibuz, closetariat...**

Figurinele care-mi populează casa, vaca Vacrova cu vițelul Halic, Rațipu și Pațipu, Mielu-ied, Kusurzuruk sau câinele Zuzor, n-au fost botezate de mine, mi-au spus ele cum se cheamă, unele n-au nume că nu s-au prezentat. Am primit odată un păsăroi năsos și șășiu din blăniță de iepure cu labe de fetru portocaliu, când l-am scos din pachet mi-a spus clar: - *Eu sunt Coriolan Ciocâlțeu!*...Și să știi că singurătatea mea nu e sălbatică și nici crudă, ca s-o îmblânzesc.



**V.R.:** Genomul tău e complicat. Pe linie paternă, bunic ardelean de origine poloneză, Octavian Smigelschi (*Moșu*, de la a cărui naștere s-au împlinit 150 de ani), pictor, sculptor și grafician, dar rămas în memoria artelor românești ca artistul care a pictat Catedrala Ortodoxă din Sibiu. Tatăl – Victor, arhitect. Mama – italiancă veritabilă, Maria Anna Giuseppina Trinchieri, originară din Piemont. Așadar, un *melting pot* de nații și de origini inedit și foarte interesant (combinația polono-italiană e destul de rar întâlnită, tocmai de aceea e, cum spuneam, spectaculoasă). Și am mai observat ceva la voi, la familia voastră: sunteți foarte solidari, foarte apropiați, afectuoși până aproape de insolitul ludic (dacă există acest stadiu în atașament!). Spune-mi, te rog, Anamaria, această coeziune, această unitate familială de unde crezi că provine? Să fie oare o formă de apărare, de protecție pe durata pribegiei, a unui genom peregrin, instinctul de a conserva o distincție de embrion? Sau o determinantă specifică a familiei voastre, așa, dintr-un impuls de generozitate?

**A.S.:** Când Cici, care în '86 a plecat cu nevasta în Germania și s-a făcut neamț, a împlinit 80 de ani, am meșterit, cu un coleg specialist în odoare bisericești și cupe votive, o plachetă de preț cu un copac de aur cu șase rădăcini, un *PREMIU INTERNAȚIONAL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI DACO-LATINO-POLONO-ROMÂNNO-ITALO-GERMAN*.

Am fost crescuți în dragoste de părinți, unchi, mătuși și bunică, cu Ioana am dormit până târziu în același pat, ca lingurițele, de obicei cu o spadă imaginară între noi, când eram în război. Într-o noapte, nu puteam dormi, căci nu știam dormi singură când am ocupat patul liber al lui Cici plecat pe munte, atunci Mario, fratele cel cuminte și veșnic premiant, a strecurat mână pe sub pernă din patul adiacent, m-a apucat și m-a ținut de lăbuță până dimineață, fără o vorbă... Cu Pipidonții, copiii Ioanei, am petrecut îmbrățișați până pe la 11, 12 ani. Zice Măriuca, geamăna lui Ionuț, că pentru ea plecarea mea în casă nouă, la 1 km. Distanță, ar fi fost o traumă!?! Alin era cam gelos pe ei, egocentrist și posesiv, i se părea că sunt folosită. - *Liniștește-te, ei nu consumă nici un sfert din disponibilitatea mea.*

**V.R.:** Cât ești „tată” și cât „mamă” în adâncul spiritului tău, în temperament, în idealuri, în sensibilitate, în gândire, în spunere, în elocință, în scris, în arta zugrăvirii? Unde se termină Smigelschi și din ce punct începe Trinchieri? Ce „zestre” ți-a dat fiecare?

**A.S.: Smigelschi** = Încăpățânare, cinste, ordine în cap, orgoliu, logică, geometrie, abilitate manuală, datoria de a termina ce am început, ureche muzicală, fidelitate, patriotism și admirație (măsurată) pentru Ardeal, o mare emotivitate mascată cu diferite forme de obrăznicie.

**Trinchieri** = Disponibilitate, humor, optimism (?!), mania de a fi originală, de a nu copia nimic (modele, idei, rețete, tehnici artistice), fidelitate, milă, bun gust și gust pentru frumos (flori în glastre, pisici, platouri cu bună-tăți), *mani bucate* (adică fără socoteală la bani), toate geamurile deschise și luminile aprinse, ușa dulapului deschisă (asta-i de la zodia gemenilor), trezitul în zori... (chiar dacă pierdusem noaptea, pe la opt jumate intra Mamí în cameră, zicând - *Non ti pare che esageri?*)

Histrionismul e de la Dumnezeu special pentru mine, nu se regăsește la nimeni în familie, chiar s-a încercat, fără rezultat, să fie eradicat din copilărie: - Nu te întrece! Nu da cu băta-n baltă! - *Non fare la niarda!* - *Non fare la gatta!* - Vezi-ți de lungul nasului! etc. Olga, mătușa care locuia la noi, mă ciupea preventiv de fund, de cum deschideam gura.

**V.R.: Care e misterul – fiindcă trebuie să fie unul – că viața ta e o succesiune de momente memorabile, pe care le narezi cu o forță a sugestiei extraordinară? Sau, altfel spus, cum de ți se-ntâmplă numai ție? De ce doar tu ai parte de pățanii exemplare? Ai contract pe o perioadă nedeterminată cu destinul, cu hazardul, cu o karmă anume?**

**A.S.:** Cum adică, nu ți s-a întâmplat nimic, **chiar nimic?** făcea Ionuț (colonelul Marșarier-ursulețul Mușunoru), când veneam din weekend, fără povești. Căci mie chiar mi se întâmplă!

De exemplu, acum patru luni, ne-am dus cu toții la Wiesbaden, la înmormântarea lui Cici. În escală la München; nu mi-a intrat roamingul și n-am știut că se schimbase poarta, am stat la numărul 16, cum era notat și încercuit pe bilet și, când ne-am așezat la coadă să ieșim la avion, am băgat de seamă că ăia se duceau la Bruxelles. Am fugit la informații și am aflat că al nostru plecase de 20 de minute, că următorul este peste două ceasuri și că vor 480 euro pentru un bilet, adică 960 că eram cu Ioana, în numerar și bancomatele sunt pe undeva pe culoare. De milă, vâzând că nu pot folosi celularul, oficianta a tastat pe telefonul ei numărul nepotului meu, Horia, care nu știu cum a îmbrobodit-o, de ne-a luat doar trei sute pentru amândouă.

La Frankfurt, de emoția revederii în condiții de doliu, mi-am uitat pe

o balustradă punga îndemânatică în care purtam buletinul, ochelarii, cuvintele încrucișate și proaspătul meu smartphone. După înmormântare, Horia a început să telefoneze, fără rezultat, pe la aeroport și la consulat. Era deja ora 16.00 și avionul de întors a doua zi la prânz. Ne uitam ca proștii unii la alții, când am primit un iscusit sfat telefonic: - Dă tu telefon lui A.P. să-l sune pe E.H. (proaspătul ambasador), care să-l sune pe consul... Ei bine a funcționat! În douăzeci de minute, plin de solitudine, consulul României ne-a poftit să venim în goană la Bonn, să ajungem până la 18.30 și-mi dă un document, doar să-i spun culoarea ochilor. Plini de avânt, ne-am încărcat în mașină, dar alt telefon ne-a întors din drum, nu mai e nevoie să venim, căci, a doua zi, dna R.S. are treabă la Tarom și ne așteaptă la nouă la ghișeu 68. Am căpătat o foaie A4 în culorile tricolorului cu reproducerea perfectă a cărții mele de identitate cu care m-am repatriat.

La circa 2 Poliție din str. arh Mincu, unde m-am dus după vreo câteva zile, pentru alt document, am fost întoarsă de trei ori, căci nu aveam, în afară de actele de naștere și căsătorie, contractul de construcție a casei în care trăiesc din 1970, în original. Peste vreo două săptămâni, primesc telefon de la dl. consul: - O veste bună! S-a găsit buletinul! - Poți să-l rupi, am altul! - N-am voie!

Încă o lună și mă sună lt. Mihalcea, de la poliție: - Veniți să vă luați cartea de identitate, am primit-o de la Bonn. - Poți s-o rupi, am alta! - N-am voie!

După ce nu l-am găsit de câteva ori pe lt. Mihalcea, am primit, recomandat, un plic cu buletinul și mi l-am rupt, personal. E destul de nostim pentru o *proze-liță*, nu???

**V.R.: George Santayana, unul dintre marii filosofi ai sec. XX, spunea cândva:** „*Nașterea și moartea nu pot fi remediate, dar ne putem bucura de ceea ce le desparte.*” **Spune-mi, te desfată viața? Îți raportezi singură isprava fiecărei magice clipe „ce ți s-a dat”?** Fără să fiu nepoliticos, îți spun că la această întrebare, dacă vrei să răspunzi, bine, dacă nu, iarăși bine. Fiindcă eu știu răspunsul. Te-am urmărit în cele mai obișnuite ipostaze: povestind cu un șarm nebun, vorbind la telefon (orice convorbire de-a ta se termină cu un „*Pusi!*” afectuos, nici vorbă de formalism!), la masă, punându-l pe chelner la punct, expansivă pe drum sau visătoare în fotoliu, râzând, combătând, gesticulând, ordonând, recomandând, asociind, sugerând etc. Bref! Ai un raport dinamic și exemplar cu Timpul, te bucuri de viață cu înțelepciunea unui anahoret, dar migălind-o cu minuția unui orfevru... Dacă tu crezi că mai poți să spui ceva?...

**A.S.:** *„Nașterea și moartea nu pot fi remediate, dar ne putem bucura de ceea ce le desparte.” (Santayana).* Corect! Deși, după ultimele evenimente de prin lume, ar fi destul de greu, chiar foarte greu...

Interviu realizat de Florin Toma

ILINA GREGORI

O „SIMFONIE” ÎN MUZEUL RECHINILOR.  
ZIUA A TREIA*O „carte de propagandă”?*

În luna mai a anului 1933, Matila Costiescu Ghyka, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Suedia, însărcinat de afaceri pentru Suedia, Norvegia, Danemarca și Finlanda, primea de la București un mesaj neașteptat: scrisoarea de rechemare a sa în țară, semnată de ministrul Nicolae Titulescu, însoțită de decretul regal care confirma decizia. Termenul fixat pentru întoarcerea la București era 1 iulie (al aceluiași an, bineînțeles).<sup>1</sup> Se aștepta Ghyka la o asemenea măsură?

Nu trecuseră nici doi ani de la numirea sa în înalta funcțiune (octombrie 1931), iar scrisorile de acreditare cu care-l dotase regele Carol II pentru Gustav V, Haakon VII, Christian X – abordați ca „Monsieur mon frère et cousin”, respectiv „Monsieur mon frère” – ca și pentru președintele finlandez – „cher et grand ami” în protocolul corespondenței regale – fuseseră pe rând prezentate destinatarilor, în cadrul ceremoniilor de rigoare, de abia în vara anului următor, 1932. Nu trecuseră de-atunci, așadar, decât câteva luni, și iată-l pe distinsul diplomat român, Prinț el însuși, prezentându-se din nou la suveranii nu de mult vizitați, pentru a-și lua de data asta rămas bun. Îl așteptau scrisorile acestora de recomandare, către „fratele și vărul” sau doar „fratele” de la București, pline toate de elogii pentru o activitate care în timp atât de scurt trezise stima și încrederea desăvârșită a partenerilor-gazde. La 4 iulie Ghyka părăsea Stockholmul. Și el, dar mai ales copiii săi trebuiau să uite repede casa

<sup>1</sup> Informațiile utilizate în acest subcapitol provin din documente ale Arhivei Ministerului Afacerilor Externe din București – și anume: *Dosare personale*. Dosar C 80, vol. I-II, „Matila Costiescu Ghyka”; Dosar Fondul 71/*Suedia*: vol 7, „Presa” (1920-1931), vol. 22, „Probleme militare [ș.a.]” (1929-1942), vol. 23, „Mișcarea muncitorească” (1928-1943), vol. 25, „Relații cu România” (1921-1939); *Suedia. Telegramme* (1927-1944), vol. 1. Mulțumesc prietenilor și colegilor care mi-au recomandat și facilitat accesul la aceste surse.

ca din povești în care locuiseră pe insula Djurgården, unde le alunecau pe sub ferestre vapoare, în timp ce elanii, renii, urșii, bizonii din vechiul rezervat de vânătoare al regilor li se apropiau de gardul grădinii.<sup>1</sup> În august, diplomatul era la București, în concediu legal încă, dar cerea să fie „pus la dispoziția Ministerului”, pentru a rămâne câteva luni la Paris: publica acolo, se justifica el, un „roman de propagandă” și dorea să urmărească personal tipărirea cărții. Romanul a apărut într-adevăr, cum știm, la sfârșitul anului 1933.

*Pluie d'étoiles* – un „roman de propagandă”! Ministerul trebuia să înțeleagă, desigur, că diplomatul își continua la Paris, cu alte instrumente, activitatea desfășurată la Stockholm, axată, din câte arată documentele păstrate în arhive, pe relațiile româno-suedeze, firește, dar în cadrul unei ofensive de amploare pentru difuzarea imaginii oficial dorite a României în spațiul nordeuropean. „Propaganda” proromânească în Suedia nu începea cu Ghyka, ea era în toi la sosirea lui în capitala Regatului. Principele Wilhelm al Suediei, de pildă, făcuse recent o vizită în țară și-și exprimase nu numai în conversații personale cu diplomatul român, ci și într-un interviu bine difuzat satisfacția, profetizând României un „viitor strălucit” și o situație economică „grandioasă”, date fiind frumusețea peisajului și mai ales bogățiile naturale ale țării, inclusiv minunatele icre, care, susținea călătorul, se consumă acolo fără inhibiții, ca untul în Suedia, atât sunt de ieftine. Puțin mai târziu, viziunea Principelui era confirmată cu aplomb pragmatic de Ministrul Suediei la București, Baronul Allströmer, care, printre altele, enumera firmele suedeze cu filiere tinere în România, consemna creșterea notabilă a numărului de familii suedeze stabilite în România și recomanda în final compatrioților săi perspicacitate: criza mondială menajase România, iar tensiunile de la granița răsăriteană erau în atenția guvernanților. În condiții de pace, România avea – repeta baronul – un „viitor strălucit”, așa că, în momentul în care, odată depășită criza, „apa va curge din nou”, deblocând afacerile europene, suedezii puteau să fie „primii la moară”. Și era mult de măcinat în această țară de o „bogăție fabuloasă”, cum se auzea tot mai des. „Propaganda” proromânească din toamna 1931/iarna 1932 constituia și un contraatac puternic, declanșat de „propaganda” promaghiară, alimentată în acel moment (1931) de impresiile de călătorie prin Ungaria ale lui Fredrik Böök, profesor universitar și critic literar cu mare pondere pe-atunci, în ciuda unei lipse dezastuoase de discernământ (de tristă faimă a rămas relația lui cu Thomas Mann). „Propagandă teatrală”, comunica disprețuitor Ghyka la București, evocări îndoielnice, romanțios-sentimentale,

<sup>1</sup> Vezi pentru acest episod biografic și capitolul respectiv din *Couleur du monde. II. Heureux qui comme Ulysse...*, La Colombe. Editions du Vieux Colombier, Paris 1956, pp. 120-125

pe gustul unor nostalgici întârziați în cețuri feudale, și totuși cu efecte nefavorabile pentru chestiunea Ardealului pierdut de curând. Dar nici românii nu disprețuiau pistonul sentimentalismului național-paseist, când puteau răscoli memoria suedezilor, amintindu-le, de pildă, de episodul Poltavei (1709), după care Regele Carol XII și restul trupelor sale, învinse în bătălie, sejuraseră (timp de patru ani!) pe pământ românesc, de unde mulți soldați nici nu se mai întorseseră în patria lor, iar cei care părăsiseră totuși dulceța meleagurilor moldovenești luaseră cu ei o preaprețioasă amintire: rețeta sarmalelor. Și, oricât de delicat din naștere – Poltava, un dezastru pentru suedezi, marcase începutul zenitului pentru marele Carolus Rex, figură legendară a istoriei militare suedeze, în timp ce, corelativ, oponentul lui, Țarul Petru, cucerea pentru Rusia o poziție de temut pe eșichierul politicii europene – proiectul româno-suedez mobiliza forțe de excepție. Nicolae Iorga propunea săpături arheologice în locurile unde poposiseră odinioară suedezi și se presupunea că s-ar fi aflat Casa Regelui (Bender/Tighina). Se sugera ridicarea unui monument în amintirea eroilor suedezi, protest simbolic, fie el și tardiv, înțelegem, contra vecinului răsăritean, care confiscase întreaga grandoare istorică a Poltavei. Istoricul Alexandru Tzigara-Samurcaș sonda mai adânc, el descoperea influențe asiatice comune în culturile vechi ale celor două popoare și entuziasmul suscitât de asemenea revelații în lanț (să nu uităm nici binefacerile gimnasticii suedeze!) au atins un punct culminant odată cu filmul dedicat lui Carol XII, realizare românească susținută de Regina Maria și difuzată cu mult talent managerial.

Răsfoind dosarele arhivei diplomatice provenind din anii misiunii lui Matila Ghyka în Suedia, întâlnești atât de frecvent termenul „propagandă”, încât ai zice că tocmai atunci se inventase această „ramură” a politicii și anume, simultan, în toate zonele tensionate ale Europei anilor '30. Documentele – rapoarte sau articole de presă – sunt de-a dreptul bântuite de acest spectru, un *double* pervers-demonic al diplomației tradiționale, omniprezent, prolific, redutabil: „propagandă” germană în țările scandinave, „propagandă” sovietică în Germania și țările scandinave, „propagandă” maghiară contra României, „propagandă” sovietică prin intermediul cercurilor socialiste și comuniste, o rețea în permanentă extindere, semnalată când unde nu te așteptai de impetusul „Internaționalei”: „Hai la lupta cea mare, rob cu rob....” etc., etc. Dar termenul este folosit și fără conotații pejorative: contra „propagandei” românești în Suedia, de pildă, și, reciproc, a Suediei în România, nu are nimeni nimic de reclamat.

Cititorul care nu vrea să recunoască *ironia* aflând de certificatul cu care

Matila Ghyka își motiva absența de la București, unde îl solicita serviciul, se va întreba, fără îndoială, cum de nu descoperă în romanul invocat drept scuză „propaganda” pro România. Pentru că, dacă dăm curs interpretării sugerate de autor, trebuie să concedem că, dacă e într-adevăr vorba de o intenție politică, *Ploaia de stele* servește cauza Cehoslovaciei. „Digresiunile” referitoare la România nu lipsesc – ar fi interesantă o lectură specială, focalizată pe chestiunea românească a anilor '30 în versiunea diplomatului Ghyka (un portavoce al acestuia este ușor de identificat în personajul Radu Săseanu) – dar ele rămân secundare. Cum am accentuat de la începutul comentariilor noastre, *Pluie d'étoiles* și-a sedus primii cititori ca basm al unui tânăr cuplu princiar care salvează ca prin miracol stirpea ilustră a Wallensteinilor, ajunsă în pragul extincției (pe linie masculină).<sup>1</sup> La un nivel semantic greu separabil de această *love story* se desfășoară elogiul Cehoslovaciei, cu accente apologetice uneori: renașterea vechii Boemii în tânăra republică, vocația de adevărați întemeietori de stat a noii elite politice, care edifică viitorul țării consolidându-i tradițiile, inteligența strategiei elaborate în această perspectivă, a înnoirii (și) prin stimularea memoriei. Dar și vizita la Muzeul din Alt-Gitschin, se înscrie în acest discurs „propagandistic”: nu demonstrează instituția viabilitatea noului regim, forța suveranității bine înțelese? Întrebarea este legitimă, dar să nu ne grăbim cu răspunsul. Atât de limpede să fie intenția autorului?

***De la „jocul” baroc la programul rațiunii moderne, secularizate:  
fantasticul***

*L'escalier en spirale aboutissait bien à la tribune de l'orgue; mais, arrivés avec Mlle de Wallenstein devant la balustrade convexe d'où le regard plongeait dans la nef, Danthérieu crut rêver en voyant dans le vaisseau de ce qui avait été une église baroque, dépouillé maintenant de tous ses accessoires religieux mais dominé encore par l'azur bleu pâle et les nuages dorés d'un magnifique ciel en trompe-l'œil, flotter de gigantesques monstres marins, suspendus à diverses hauteurs par des câbles presque invisibles.*<sup>2</sup>

Indiferent de vârsta lor, oricât de înalte le-ar fi fost studiile și de merito-

<sup>1</sup> Vezi eseuul meu (primul din seria dedicată lui Matila Ghyka), „Din atenție s-a născut uimirea. Recitindu-l pe Matila Ghyka: *Pluie d'étoiles*”, în: *Viața Românească*, 7-8/2014, pp. 64-78.

<sup>2</sup> *Pluie d'étoiles*, Gallimard, ediția a patra [s.a., prima ediție 1933], p. 252. Traducerea românească, realizată de Georgeta Filitti (Curtea Veche, 2007), mi-a rămas inaccesibilă.



rie cariera profesională, cu toată protecția unei culturi solide, oaspeții teribili-lor selacieni adunați în Muzeul din *Raiul Ceh* în *Munții Uriși* redevin subit copii. Retrăiesc sub șocul spectacolului emoțiile primelor imersiuni imaginare în lumea aventurilor maritime – furtuni năprasnice, valuri gigantice, lupte feroase, dezastre, naufragii provocate de câte o bestie infernală, ca faimosul *krake*, caracatița ciclopică în ale cărei brațe de nenumărat, căptușite cu puzderie de ventuze, bielele ambarcațiuni omenești dispăreau fărâmițate și supte ca niște coji ridicole de nucă. Ba chiar gura infernului pare să-i amenințe în gâttejul dințat al megapaleorechinului care domină scena.<sup>1</sup> Realitatea și ficțiunea, adevărul științific și pre-știința psihicului profund, instinctul agresiv și reflexul defensiv intră într-o dispută tulbură, declanșată, pe de o parte, de contactul cu puterea monstruoasă a naturii, catalizată, pe de alta, de efluviile secrete, echivoce ale spațiului muzeal.

Un adevărat *teatru* acest muzeu, cu fantezele lui hidoase, animale-mari-onete trase parcă de ațele unui păpușar malefic ascuns pe-undeva, în umbră, muzeu-teatru instalat – *horribile actu!* – într-o fostă *biserică* iezuită – o sfântă ruină „salvată” cu prețul desacralizării, o biserică rămasă fără turnuri și clopote, golită de tot aparatul serviciului divin, spoliată de toate podoabele și bogățiile adunate de-a lungul mai multor secole în casa Domnului, părăsită de figurile istoriei, miturilor și legendelor creștine prezente, altă dată, în fresce, altare, statui, o biserică eviscerată ca și noii săi locatari, exponatele muzeale, cu micile capele în care cândva credincioșii vorbeau în șoaptă cu sfinții, devenite acum nișe pentru vitrinele cu pești cândva în viață, și nava principală, în care se adunau enoriașii pentru a trăi împreună misterul eucharistic, transformată într-un uriaș acvariu fără apă, pentru o populație de carcase spânzurate sub bolta edificiului original. Singurul vestigiu al decorației de altă dată – bolta cupolei baroce, cu azurul pur și norii auriți ai unui cer promis cândva celor buni, înfioată peste capete ca vestmântul Mariei, în culorile preferate ale Sfintei Regine.

Am menționat într-un moment precedent al lecturii noastre asociațiile pe care colecția de „monștri marini” a eminentului biolog ceh le trezește, și am ajuns, începând cu *Golem*ul lui Meyrink la manierismul rudolfin și „cabinetele de artă” concepute în spiritul barocului centraleuropean. Dar, dacă nu părăsim încă textul, avertizați de Nietzsche asupra păcatului inabsolvabil al filologului, graba – ne-am ales ca motto legea lecturii *lente* – o altă „ușă” ni se deschide în minte, o altă „zi” începe odată cu „răsăritul” care se anunță.<sup>2</sup> Ace-

<sup>1</sup> Vezi aici și în continuarea subcapitolului ibidem, pp. 252-254; vezi și prima parte a eseului de față, în: *Viața Românească*, 7/2016.

<sup>2</sup> Mă refer din nou la prima parte a eseului de față, op. cit.

lași episod, al vizitei la Muzeul din *nota bene* Raiul Ceh, ar putea fi folosit cu succes de un specialist al *fantasticului* în căutare de exemple care să illustreze sensul modern al acestei noțiuni și, corelativ, sursa psiho-mentală a genului literar care-i poartă numele. A devenit de mult un loc comun teza care pune geneza și ascensiunea în forță a literaturii fantastice pe seama labilității conștiinței în regimul recent instaurat al Rațiunii, semnalând crizele europeanului „luminat”, confruntat cu fenomene insolite și inexplicabile, neverosimile și totuși reale, manifestări ale unei Supra-ordini absolut străine minții omenești, dacă nu ale unei Dezordini ostile, imposibil și de dominat și de tăgăduit. Biserica transformată în muzeu simbolizează cât se poate de clar (sau brutal?) alternativa instituită de modernitatea încă tânără, imatură: religie *sau* știință, credință *sau* cunoaștere rațională, obediență filială în fața Misterului ultim *sau* ofensivă arogant antropocentristă contra lui.

Trebuie menționat, desigur, că exemplul pe care îl discutăm aici, este anterior, cronologic vorbind, teoriei pe care ar putea-o foarte bine ilustra, ceea ce ne îndreptățește să onorăm intuițiile unui precursor rămas, ca atare, până acum total necunoscut. Remarcăm, totodată, că, altfel decât spune teoria, dilema definitorie pentru genul fantastic ni se prezintă în versiunea matiliană nu numai rafinat asortată cu reminiscențe baroc-manieriste, ci și ca suportabilă, ba chiar, în definitiv, surmontabilă: spectacolul „halucinant” al selacienilor nu reușește să strice în mod durabil buna dispoziție a vizitatorilor, cu atât mai puțin zelul „propagandistic” al ghidului ceh. La prima vedere! Dar nu se ascunde aici *ironia*? Căci, dincolo de concluziile nemijlocit lizibile ale acestei secvențe, contextul romanului spune mai mult – cum se va vedea în curând –, iar subtextul, dibuit *lento*, emite la rândul lui semnale semantice suplimentare, echivoce și iritante.

Asistăm, așadar, conduși cu multă „diplomație” de Matila Ghyka, la un pact epocal, cu pretenții de paradigmă pentru reconstrucția Europei prăbușite după războiul mondial. „Cine suntem, în fond, noi, europenii?” Religia, respectiv Biserica, mai exact iezuiții, și Știința, aici Universitatea din Praga, căreia îi este afiliat Muzeul, cooperează, spre satisfacția ambelor părți – o alianță ținută prudent sub tăcere, o complicitate, mai bine zis, care ar rămâne însă inoperantă fără sprijinul Puterii. Tânăra republică cehă, instaurată pe ruinele Imperiului Habsburgic multiseclar, susține oficial progresul prin știință și, totodată, tolerează tacit tradiția catolică în virtutea programului ei politico-ideologic. Mitul romantic al renașterii naționale și propaganda naționalistă care-l instrumentalizează seduc nu numai masele. Adevărată ironie a Spiritului, cele trei instanțe care întrețin tensiunea vie a umanității moderne

– Credința, Știința, Puterea – intră într-o coaliție secretă, „armonie” dictată de interese conjuncturale, inspirată de un pragmatism destul de crud în ciuda patosului romantic-patriotic care i se asociază.

Romantism și pragmatism: dublă sau proastă inspirație? Alianță oportună sau mezialianță fără viitor? „Sufletul ceh”, invocat mereu și mereu, cu predispoziția lui specifică (refrenul deja remarcat) pentru ocult, monstruos, macabru ne conduce în conul de umbră al „fericitului” Eveniment, inaugurarea muzeului. Cedând gustului „ceh” – „*Rien de tel que d’être tchèque pour avoir envie de s’occuper d’animaux marins*”<sup>1</sup> –, curiozitatea științifică, cu predilecția ei „barocă” pentru capriciile naturii, captivată, așadar, de fenomenul rar, insolit, extrem, lucrează finalmente în favoarea obscurantismului. Căutate sistematic, depistate cu prețul unor eforturi imense și cu riscuri greu de calculat, pe calea *aventurii*, altfel spus, achiziționate cu o pasiune soră cu viciul, studiate cu o meticulozitate crâncenă, maniacală, descrise cu precizie necruțătoare, exemplarele din colecția savantului biolog – un „popor halucinant” de giganți, „prodigii de urâtenie”, de-o hidoșenie „diabolică”<sup>2</sup>, repetăm – trezesc în spectatori (chiar dacă doar momentan) stupori și angoase ancestrale, astfel că muzeul devine propria lui negație: în loc să glorifice Luminile, el se convertește într-un spațiu al umilinței și ororii înfricoșate – o dispoziție religioasă arhaică, pe care creștinismul o sublimase. Ironia Spiritului, cum spuneam: în biserica dezafectată (profanată, de fapt) resuscitează *homo religiosus*, copilul timorat din primele zile ale speciei.

„*Die Umwertung aller Werte*” („revizuirea tuturor valorilor”) proclamată cu trufie de profeții emancipării radicale, presupune *uitarea* și impune chiar, în mod tiranic, ca pe un de-la-sine-înțeles, o *damnatio memoriae*. Victima de primă oră a revoluției moderne este, desigur, religia, și detronarea ei poate începe fără întârziere: represiunea contra Bisericii debutează voios cu dezafectarea, dacă nu chiar demolarea *sansculottistă* a edificiilor sacre. Cu abilitatea lor proverbială, iezuiții din povestea noastră colaborează cu Puterea seculară: știința detronează credința, în biserica periclitată se instalează un muzeu, ihtiologia câștigă suportul oficial, retras teologiei. *Damnarea memoriei* se dovedește, însă, inoperantă, o tactică tiranică și vicioasă totodată, adoptată din oportunism și prostie, deficitară prin premisele ei axiologice. Valorile reale, ca Adevăr, de fapt, sunt de ne-„convertit”, și uitarea lor la comanda Secolului nu debarasează conștiința decât parțial și superficial. De fapt, uitarea împovărează conștiința, cu un simț difuz al vinovăției – un discomfort

<sup>1</sup> *Pluie*, p. 94, deja citat și comentat în prima parte a eseului de față, op. cit.

<sup>2</sup> Vezi ibidem, pp. 107 resp. 252 sqq.

obscur, o *malaise*, din care se nasc, inevitabil, monștri. Cazul *omului nou* promovat de tânăra Republică Cehoslovacă în primul ei deceniu de emancipare, ilustrează în viziunea lui Matila Ghyka un fenomen general european: limitele spiritului modern, iluzia progresului prin „depășire”, maleficiile Noului câștigat prin uitare.

### „*Die Umwertung aller Werte?*” *Emblemă și destin*

*Les visiteurs, ayant presque parcouru la longueur de la nef et dépassé le groupe bizarre des requins-marteaux, virent alors, à l'emplacement du maître-autel, surgir d'un lit de roches et de coquillages l'avant en grandeur naturelle d'un ancien navire à voiles dont le beaupré pointait au-dessus de leurs têtes; en avant de la carène noire se détachait, pâle avec des traces roses sur les joues et sur les seins, un buste de sirène couronnée, les cheveux jadis dorés flottant comme sous la caresse du vent, les bras tendus en arrière de chaque côté, le ventre et les hanches, ombrés d'écailles, se fondant dans le jet puissant de l'étrave. [...]*

*- Notre Mélusine! .... Ce n'est pas possible....<sup>1</sup>*

*Lemma*, *icon*, *epigramma*, sau, în alți termeni, *inscriptio* (*motto*), *imago* (*pictura*), *scriptio*: iată cele trei elemente canonice ale unei embleme, gen cu mare trecere în secolul XVI, al barocului iubitor de rebusuri, incifrări, alegorii ingenios-scurile. Extrapolând acest procedeu structural în mediul discursului românesc pe care-l analizăm aici, am putea identifica o triadă de tip emblematic: Melusina – un *nume* (*lemma*, *inscriptio*, *motto*), numele unui vas, cum indică *imaginea* corespunzătoare (*icon*, *imago*, *pictura*), o corvetă cu trei catarge, remarcabilă prin ornamentul de la proră: femeia-sirenă, cu sânii goi, despletită, cu coroană pe cap. Este vasul care – *scriptio* – sub conducerea Arhiducelui Karl Joseph al Austriei, cu un mare biolog la bord, Profesorul Moessel, și cu un tânăr comandat secund devotat dinastiei și dedicat cu fervoare mării, Maleen-Louis, a efectuat în anii premergători primului război mondial o expediție științifică în Pacific, peripeție inspirată și de duhul poeziei, de vreme ce echipa tinerilor, sfidând aportul motoarelor, s-a încredințat în exclusivitate pânzelor, navigând ca predecesorii lor, spanioli, portughezi, olandezi, „sub mângâierile vântului”, de la Yoklahoma spre Insulele Marchize și apoi spre Marea de Coral cu fabuloasa ei „Barieră”, atolul din

<sup>1</sup> Ibidem, p. 254 sq.

nord-estul continentului australian.<sup>1</sup>

*Melusina* este un motiv atotprezent în „*simfonia*” romanului lui Ghyka – în primul rând, la nivelul diegezei, ca episod de neuitat în biografia protagonistului Maleen-Louis. Misiune înaltă, aventură exotică și inițiere totodată, o experiență constitutivă pentru tânărul comandant de vas, ciment al identității sale, această miniodisee îl leagă, totodată, ca o frăție indestructibilă pe marinar de coechipierul lui de atunci, biologul. Dar, descifrată ca emblemă (și nu dăm atenție aici anagramei *Melusina* – *Maleen-Louis*, care ne-ar conduce spre tehnica rebusului), *Melusina* pune în mișcare întregul dispozitiv textual: doxa, mitosul, erosul, fantasmalele intră în conexiuni neprevăzute, care angajează, mai departe, istoria și politica. Revine, într-un nou travesti, însăși ideea „propagandei”, pentru că *Melusina*, deși cu sânii goi și părul despletit sălbatic, ca un snop de șerpi, poartă pe cap *coroană*, mai precis „*diademă ducală*”, – ornat adecvat, de rigoare chiar, ținând seama de personajul aulic care conduce expediția, *Arhiducele* Karl Joseph.<sup>2</sup> O întreprindere simbolică în multe privințe, așadar, această expediție științifică, fără îndoială, dar care demonstrează înaintea de toate interesul Imperiului Habsburgic pentru Pacificul de sud, intenția de a fi prezent într-o zonă rămasă până atunci în afara pretențiilor sale geo-strategice. Această operațiune *pacific*-expansionistă (nu cred că greșesc considerând că ea a existat numai în imaginația lui Matrila Ghyka) se drapează, inevitabil, în memoria celor doi supraviețuitori în straie cernite. Și nu numai pentru că acolo a rămas tinerețea lor, cu elanul aventurii și al dominației virile. Retrăite după război, amintirile – „un nostalgique remous de souvenirs” – apasă cu povara suplimentară a tragediei istorice de neprevăzut pe-atunci, pe spinarea *Melusinei*, în beția navigației sub flamura vvv: valuri, vânt, vele... Cum știm, după asasinarea Principelui moștenitor la Sarajewo (fatalul 28 iunie 1914!), la moartea Împăratului Franz Joseph (21 noiembrie 1916), Arhiducele Karl Joseph (mai exact: Carl Franz Joseph Ludwig Herbert Georg Otto Maria de Habsburg-Lothringen) a urmat unchiului său la tron. Nu avea nici treizeci de ani. A fost eroul unui grandios final: ultimul împărat austriac, sub numele de Karl I, ultimul rege al Ungariei și Croației (sub numele de Karl IV) și ultimul rege al Boemiei (Karl III). La abolirea monarhiei în Austria, detronat în Ungaria în 1919, a refuzat actul oficial al abdicării, preferând expatrierea. A murit la Madeira, trei ani mai târziu. Se spune că ar fi răcit și i-a lipsit îngrijirea medicală. Matrila Ghyka presupunea, fără îndoială, că cititorii romanului său, la începutul deceniului următor, nu uitaseră istoria

<sup>1</sup> v. ibidem, p. 265 sq.

<sup>2</sup> v. descrierea *Melusinei* p. 254 sq.

tragicului Karl Joseph, cel cu anii numărați și multe coroane de pierdut, rămas pentru odihna pe veci în pământ străin, la Madeira. Pentru noi, însă, astăzi, numele suscită eventual întrebarea: cine a fost acest „archiduc Charles-Joseph”? Dar merită să ne-o punem, pentru a realiza sensul *emblemei* Melusina. Asociate la bordul acelei fregate, cele trei personaje participă, în ciuda diferențelor sociale, la *aceeași* aventură, personifică trei ipostaze ale tinereții active, virile, deschise cu încredere spre viitor, în timp ce destinul pregătea un final cu totul neprevăzut pentru superba aventură. Dincolo de semnificația ei istorică, figura tragică a ultimului Habsburg degajă pentru cititorul de azi o lumină misterioasă, mitică, atunci când aflăm, cu mirare, desigur, că el a fost beatificat în 2004 de Papa Ioan Paul al II-lea. Aventura modernității, fantasticul aventurii, fantasticul realității: a trecut încă o zi cu Matila Ghyka în muzeul său de științe naturale.

(va urma)

## poeți în timpul intermediar

SEBASTIAN REICHMANN

### RIMBAUD SAU ABSOLUTUL POETIC (III)

**S**tanislas Fumet a încercat și a reușit să combată imaginea unui Rimbaud abandonând pur și simplu creștinismul în „*Une Saison en Enfer*”.

„*Ceux qui puisent à pleines mains dans l'oeuvre de Rimbaud pour la jouissance de démontrer qu'il était tout le contraire d'un chrétien sont incapables de savoir ce qu'est le christianisme, cette „déclaration de science”: ils entendent dans Une saison (...) telle ou telle phrase, ils admirent telle ou telle image; le sens entier de la confession ou du débat qui est un combat, leur échappe (...).*” („Cei care își bagă mâinile până la cot în opera lui Rimbaud pentru a se bucura demonstrând că el a fost exact contrariul unui creștin sunt incapabili să înțeleagă ce este creștinismul, această „atestare a științei”: ei aud în *Une Saison en Enfer* o frază sau alta, admiră o imagine sau alta; întregul sens al confesiunii sau al dezbaterii care este o luptă, le scapă.”).

Pentru a înțelege definirea creștinismului ca „*déclaration de science*” („atestare a științei”) trimitem la fraza din *Une saison en enfer*, „*L'amour divin seul octroie les clefs de la science.*” („Iubirea divină e singura care oferă cheile științei.”).

În același timp, ca și Stéphane Barsacq, el consideră *Illuminations* ca „*une forme de son oeuvre plus positive*” („o formă mai pozitivă în opera lui Rimbaud”). Trebuie reamintită aici și afirmația lui Barsacq despre depășirea negativității luptei spirituale în *Illuminations* (față de *Une Saison...*), depășire a cărei semnificație am evocat-o în articolul precedent.

Stanislas Fumet merge și mai departe când numește căutările mistice ale lui Rimbaud „*une religion surhumaine*” („o religie supra-umană”), opunând-o „religiei închise și zaharisite” („*la religion close et confite*”) a mamei



acestuia. „*Mme Vitalie Cuif-Rimbaud a joué inconsciemment un rôle fatal dans la destinée de son fils Arthur; non point qu'elle ne l'ait pas aimé, cette dévote desséchée, raidie dans l'amour-propre, mais justement comme il ne le fallait pas. Si le mystique a été contrarié, c'est avant tout par elle, qui ne s'en est jamais doutée.*” („Dna Vitalie Cuif- Rimbaud a avut în mod inconștient un rol fatal în destinul fiului ei Arthur; nu pentru că nu l-ar fi iubit, această bigotă seacă, înțepenită în amorul propriu, ci pentru că nu l-a iubit cum ar fi trebuit. Dacă misticul a fost contrariat, el a fost în primul rând din cauza ei, fără ca ea să-și fi dat vreodată seama.”).

„*Je ne suis pas prisonnier de ma raison. J'ai dit: Dieu. Je veux la liberté dans le salut: comment la poursuivre?*” („Nu sunt prizonier al rațiunii mele. Am spus: Dumnezeu. Vreau libertatea în mântuire: cum să o capăt?”) – scrie Rimbaud în *Une saison...* Și în alt poem: „*Si Dieu m'accordait le calme céleste, aérien, la prière, - comme les anciens saints. Les saints, des forts! les anachorètes, des artistes comme il n'en faut plus.*” („Dacă Dumnezeu mi-ar oferi calmul celest, aerian, rugăciunea, - ca sfinții de altădată. Sfinții, puternicii! Anahoreții, artiști de care nu mai este nevoie!”).

René Char îl privește pe Rimbaud într-un mod aparent ireconciliabil cu cel al lui Stanislas Fumet și Paul Claudel. Pentru el, Rimbaud este poet, mai presus de orice.

„*Il faut considérer Rimbaud dans la seule perspective de la poésie. Est-ce si scandaleux? Son oeuvre et sa vie ainsi se découvrent d'une cohérence sans égale, ni par, ni malgré leur originalité (...). Nous sommes avertis: hors de la poésie, entre notre pied et la pierre qu'il presse, entre notre regard et le champ parcouru, le monde est nul.*” (sublinierea mea) („Rimbaud trebuie considerat doar din perspectiva poeziei. Lucrul acesta e chiar atât de scandalos? Opera și viața lui dezvăluie o coerență fără pereche, nu prin și nici în pofida originalității lor (...). Suntem avertizați: în afara poeziei, între piciorul nostru și piatra pe care el o atinge, între privirea noastră și orizontul pe care ea o parcurge, lumea este fără substanță.”)

Dar iată ce trebuie să înțelegem prin poezie când este vorba de Rimbaud: „*Avec Rimbaud la poésie a cessé d'être un genre littéraire, une compétition. (...) Baudelaire est le génie le plus humain de toute la civilisation chrétienne. (...) Rimbaud est le premier poète d'une civilisation non encore apparue, civilisation dont les horizons et les parois ne sont que des pailles furieuses.*” (Préface,



Gallimard, 1965) („Datorită lui Rimbaud poezia a încetat să fie un gen literar, o competiție. (...) Baudelaire este geniul *cel mai uman* din toată civilizația creștină. (...) Rimbaud este primul poet al unei civilizații care nu a apărut încă, civilizație ale cărei orizonturi și pereți nu sunt decât paie furioase.”)

Vorbind despre poezie „în general”, René Char îl apropie pe Rimbaud, într-un mod aparent provocator, de personalități atât de diferite ca sfânta Tereza din Avila sau Boris Pasternak: „*Le bien décisif et à jamais inconnu de la poésie, croyons-nous, est son invulnérabilité. Celle-ci est si accomplie, si forte que le poète, homme du quotidien, est le bénéficiaire après coup de cette qualité dont il n'a été que le porteur irresponsable. Des tribunaux de l'Inquisition à l'époque moderne, on ne voit pas que le mal temporel soit venu finalement à bout de Thérèse d'Avila pas plus que de Boris Pasternak.*” („Calitatea decisivă și mereu necunoscută a poeziei, credem noi, este invulnerabilitatea. Care este atât de perfectă, atât de puternică, încât poetul, om al cotidianului, este beneficiarul târziu al acestei calități, după ce a fost doar purtătorul ei iresponsabil. De la tribunalele Inchiziției până în epoca noastră, răul timpului lor nu a reușit să-i învingă pe o Tereza de Avila, sau pe un Boris Pasternak.”)

Stanislas Fumet, despre care Pierre Brunel în prefața la *Arthur Rimbaud/ Mystique contrarié* scrie că acesta a avut „...*le sens du moderne, et même de ce que Rimbaud a appelé l'absolument moderne*” („...sensul modernului, și chiar a ceea ce Rimbaud a numit „modernul absolut”), ne spune că „*Au fond, Rimbaud n'a pas su dégager du religieux le sacré. Le sacré entraîne le poète, le religieux ne suit plus. Mais toujours la religion est demeurée son tracas, elle lui circule dans les artères.*” (eu subliniez).

(„De fapt, Rimbaud nu a știut să desprindă sacrul de religiozitate. Sacrul conduce poetul, religiozitatea nu ține pasul. *Dar religiozitatea a rămas preocuparea sa, ea îi circula prin artere.*”). Și adaugă, „*Peut-être n'est-il pas parvenu, non plus, à dégager de la poésie le sacré.*” („Poate că nu a reușit nici să desprindă sacrul de poezie.”).

Sunt tentat să mă opresc la această idee a imanenței „sacrului” în poezia sa, ca o concluzie provizorie despre absolutul poetic, întruchipat de Arthur Rimbaud.

ALEX ȘTEFĂNESCU

EMINESCU, RECITIT

MORTUA EST!

G. Ibrăileanu a remarcat falsitatea poemului *Mortua est!* (G. Ibrăileanu fiind unul dintre admiratorii lui Eminescu): „*Mortua est!* și *Epigonii* sunt trecerea lui Eminescu însuși de la patruzecioptism (poeziile din *Familia*) la eminescianism”; „... una din aceste poezii, *Mortua est!*, e din cele mai slabe, e, aș zice, o poezie din cap, o compoziție aproape nesinceră, amintește *O fată tânără pe patul morții*, cu care samănă în subiect, în măsură și ritm... Nu e eminesciană, cu tot pesimismul ei, care mi se pare contrafăcut. Iar în *Epigonii* e vorba de patruzecioptism.”

Criticul de la *Viața Românească* nu poate fi contrazis, dar poate fi completat. În *Mortua est!* (text publicat în nr. din 1 martie 1871, al revistei *Convorbiri literare*) găsim fulgurații de poezie bună, chiar dacă predomină versurile scrise în limba de lemn a retoricii romantice.

Merită recitate, de exemplu, următoarele două versuri:

„Când norii cei negri par sombre palate./ De luna regină pe rând vizitate.”

Dincolo de grandilocvența frazelor, tabloul nocturn are o măreție reală, evocând inspirat arhitectura misterioasă a norilor și solemnitatea trecerii lente a lunii printre ei.

Iată și alt vers cu o remarcabilă forță de sugestie:

„Argint e pe ape și aur în aer”.

În repetate rânduri Eminescu va mai menționa în poeziile sale strălucirea apei și aerului, fiind un expert în descrierea a ceea ce este fluid, diafan, transparent, alunecător. Jocul de lumini de pe suprafața apelor l-au înregistrat și alți poeți, dar fluorescența văzduhului rămâne, în plan poetic, exclusivitatea lui Eminescu:

„Un aer/ Blând argintiu îți va îmfla tot părul,/ Vei răsufla miroase dulci de crin” (*Odin și poetul*);

„Unde în loc de aer e un aur,/ Topit și transparent, mirositor/ Și cald.”  
*Demonism*);

„Pulbere de diamante cade fină ca o bură,/ Scânteind plutea prin aer și pe toate din natură” (*Scrisoarea III*).

Ideea de *Aer cu diamante* se va regăsi, după cum se știe, în titlul volumului de debut, apărut în 1982, a patru poeți din generația 80', Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru și Ion Stratan.

Reflectând, ca Shakespeare în *Hamlet*, asupra morții, Eminescu se întreabă la un moment dat dacă nu cumva nimicul este esența însăși a Universului, ceea ce ar însemna că nu are rost să regretăm moartea unei ființe dragi. Pentru a ne face să întrevădem, fie și pentru o clipă, nimicul, poetul ne oferă viziunea căderii în neant a tot ceea ce există:

„Se poate ca bolta de sus să se spargă,/ Să cadă nimicul cu noaptea lui largă,/ Să văd cerul negru că lumile-și cerne/ Ca prăzi *trecătoare* a morții eterne...”

O încercare de a reprezenta o prăbușire a Universului făcuse și Ion Heliade-Rădulescu, dar numai în scopul de a avea un termen de comparație pentru căderea apocaliptică a diavolilor, azvârliți din cer de Dumnezeu într-un moment de furie devastatoare. Versurile se găsesc în primul capitol, *Empireul și Tohu-Bohu*, din amplul poem *Anatolida sau Forțele omului*:

„Când toate s-ar exmulge din marea concentrare,/ Ieșind din a lor axe, și nu s-ar mai ținea,/ S-ar precipita-n spațiu spre-eterna lor pierzare/ Și una peste alta zdrobindu-se-ar cădea.// Ăst uiet ce ar face totala-anomalie/ Amestecul, ciocnirea, zgomotul material,/ În ceartă elementele, cutremur în tărie,/ N-ar face-atâta uiet ca-ăst zvon spiritual// Ca soarele de mare, mai mare între stele/ Și stinși d-a lor lumină ca Urius, Titan,/ Așa cad legioane de spirite rebele,/ Moloh, Baal, Asmode, Dagon, Rimnon, Satan.”

Ceva din această grandoare a prăbușirii regăsim în poemul tânărului Eminescu, care, după cum știm, îl citise încă din anii adolescenței pe Ion Heliade-Rădulescu.

## ÎNGER DE PAZĂ

*Înger de pază* este o poezie galantă, rezultată dintr-o activare (mai mult în joacă) a retoricii trubadurilor de altădată, specializați în flatarea și seducerea femeilor. Deși este evocat un înger, lipsește din discurs acea intensitate mistică a iubirii care va face cândva inconfundabilă erotica eminesciană.

Despre un bărbat care știe să compună declarații se dragoste se spune astăzi, în argou, că „are texte”. Citind *Înger de pază* am putea spune despre Eminescu, la fel, că „are texte”. Poezia, ingenioasă, dar artificială, constă într-o omagiere ditirambică a „copilei”, prezentată ca un substitut al „îngerului de pază”. Complimentul, exorbitant, este neverosimil pentru toată lumea, în afară, probabil, de cea căreia i se adresează.

„Ești demon copilă, că numai c-o zare/ Din genele-ți lunge, din ochiul tău mare/ Făcuși pe-al meu înger cu spaimă să zboare,/ El, veghea mea sfântă, amicul fidel?/ Ori poate!... O-nchide lungi genele tale,/ Să pot recunoaște trăsurile-ți pale –/ Căci tu – *tu ești el.*”

Eminescu se mișcă deocamdată greoi în limba română, ca un cavaler medieval într-o armură. Încercarea de a da cuvântului „zare” sensul de „privire” eșuează, pluralul „lunge” sună inoportun-arhaic, folosirea la singular a cuvântului „ochi” generează un umor involuntar, din cauza adjectivului „mare” care ne face să ne-o reprezentăm pe „copilă” ca pe un ciclop.

Într-o strofă anterioară, în care se face portretul îngerului de pază titular, cel alungat de „copilă”, tonul encomiastic, grandilocvența, frumusețea exterioară a scenei descrise aparțin și ele unei etape în care Eminescu abia își creează limbajul poetic:

„Când sufletu-mi noaptea veghea în estaze,/ Vedeam ca în vis pe-al meu înger de pază,/ Încins cu o haină de umbre și raze,/ C-asupră-mi c-un zâmbet aripele-a-ntins”.

Eminesciană poate fi considerată alunecarea în reverie, dintr-un refuz al realității terne.

## NOAPTEA...

Eminescu este, printre altele, și un exeget al somnului, pe care îl descrie cu competență de practicant și voluptate. Pentru el contează mai ales *adormirea*, ca moment de eliberare de realitate sau de trecere în altă realitate. Spre deosebire de Proust, care în romanul *În căutarea timpului pierdut* va descrie pe larg camerele, paturile și așternuturile ideale pentru dormit, din locuințele lumii bune, Eminescu preferă ca dormitor pădurea („Adormind de armonia/ Codrului bătut de gânduri,/ Flori de tei deasupra noastră/ Or să cadă rânduri-rânduri.”).

Dar nici adormirea în spațiul intim al locuinței nu-i este străină. În acest spațiu, jocul monoton al flăcărilor în cămin reprezintă elementul hipnogen:

„Noaptea potolit și vânăt arde focul în cămin;/ Dintr-un colț pe-o sofa roșă eu în fața lui privesc,/ Pân' ce mintea îmi adoarme, pân' ce genele-mi clipesc;/ Lumânarea-i stinsă-n casă... somnu-i cald, molatic, lin.”

Așa începe poemul *Noaptea*. Nu se poate să nu admirăm, și aici, modul inspirat în care Eminescu găsește cuvintele cele mai potrivite pentru a descrie o situație și a ne face să ne-o imaginăm. Focul arde în cămin *potolit și vânăt*. Aceste două adverbe sunt suficiente pentru a evoca domesticitatea flăcărilor dintr-un cămin la o oră târzie de noapte.

Este momentul în care apare *ea*. Nu se știe dacă apare cu adevărat, în timp ce poetul adoarme, sau dacă îi apare în vis:

„Atunci tu prin întunerice te apropii surâzândă,/ Albă ca zăpada iernei, dulce ca o zi de vară;/ Pe genunchi îmi șezi, iubito, brațele-ți îmi înconjoară/ Gâtul... iar tu cu iubire privești fața mea pälindă.”

Am putea dezlega misterul, luând în considerare penultima strofă a poemului:

„Netezești încet și leneș fruntea mea cea liniștită/ Și gândind că dorm, șireato, apeși gura ta de foc/ Pe-ai mei ochi închiși ca somnul și pe frunte-mi în mijloc,/ Și surâzi, cum râde visul într-o inimă-ndrăgită.”

Cu alte cuvinte, femeia devine îndrăzneță crezând că bărbatul doarme, când, în realitate, el doar ține ochii închiși și îi urmărește atent fiecare mișcare. Rezultă că femeia este reală. Și totuși, faptul că ea își face apariția abia *după* alunecarea lui în somn te face să crezi este un personaj într-un vis.

Nu vom ști niciodată... adevărul.

Reală sau himerică, iubita poetului este capabilă de o tandrețe ritualizată al cărei *know-how* nu mai este cunoscut în lumea de azi:

„Cu-ale tale brațe albe, moi, rotunde, parfumate,/ Tu grumazul mi-l în-lănțui, pe-al meu piept capul ți-l culci;/ Ș-apoi ca din vis trezită, cu mânuțe albe, dulci/ De pe fruntea mea cea tristă tu dai vițele-ntr-o parte.”

Nu identificăm combinații surprinzătoare de cuvinte, ca în alte poeme eminesciene, dar ne atrage atenția limbajul gesturilor atribuit personajului feminin. Are efect artistic și faptul că, în tot acest dans erotic, bărbatul rămâne imobil, cu ochi închiși, în timp ce femeia îl înfășoară în mângâieri și sărutări.

Ultima strofă a poemului, prea explicită și bătrânesc-moralizatoare pentru un cititor de azi, ne rămâne totuși în minte printr-un dramatic *sentiment al timpului*, trăit de poet chiar și în situații în care alți oameni, instalați într-un prezent etern, uită că sunt muritori:

„O! desmiardă, pân' ce fruntea-mi este netedă și lină,/ O! desmiardă, pân' ești jună ca lumina cea din soare,/ Pân' ești clară ca o rouă, pân' ești dulce

ca o floare,/ Pân' nu-i fața mea zbârcită, pân' nu-i inima bătrână.”

Eminescu trăiește totul, simultan, și ca un om și ca un spectator al comediei umane.

## EGIPETUL

Poemul *Egipetul*, citit în ședința Junimii din 1 septembrie 1872 și publicat peste numai o lună în revista *Convorbiri literare*, este un foarte scurt fragment din *Memento mori*, ampla construcție poetică intitulată și *Panorama deșertăciunilor* și *Diorama*. În succesiunea de civilizații (fiecare cu mărirea și decăderea ei) evocate fastuos-melancolic de poet, civilizația Egiptului ocupă locul al doilea, după civilizația Babilonului și înainte de cea a Palestinei. Manuscrisele cu primele încercări de configurare a vastei panorame sunt de fapt caiete studențești pline de notițe luate la cursuri, informații bibliografice, traduceri ale unor expresii germane mai dificile, scurte explicații în legătură cu unele nume proprii. Ni-l putem imagina pe Eminescu student, ascultând prelegerea unui profesor erudit despre mari civilizații dispărute și visând cu ochii deschiși.

Dar chiar dacă n-am ști că în anii aceia poetul era student la Viena și chiar dacă nu s-ar fi păstrat caietele în care însemnările făcute la cursuri alternează cu versuri din *Memento mori*, tot ne-am putea da seama că *Egipetul*, ca și celelalte secvențe ale „dioramei”, reprezintă o glosare lirică a unor prelegeri de istorie antică. În comparație cu *La Légende des siècles*, grandios (și grandilocvent) imn de glorie a progresului umanității, scris de Victor Hugo, cu intermitențe, în perioada 1855–1876, *Panorama deșertăciunilor* a lui Eminescu se evidențiază printr-un scepticism radical, deși tablourile istorice sunt la fel de somptuoase.

Poemul *Egipetul*, extras din construcția considerată de poet nefinisată, supus unei minuțioase operațiuni de definitivare și dat la tipar în 1872, ne înfățișează nu Egiptul antic, ci reveria pe care o are un student cu sensibilitate literară în momentul în care profesorul de la catedră vorbește despre Egiptul antic. Spuneam că am fi identificat modul lui de fabricație chiar și dacă n-am fi dispus de informațiile biografice necesare. Iată cum: încă de la citirea primului vers sesizăm caracterul *naiv-livresc* al textului:

„Nilul mișcă valuri blonde pe câmpii cuprinși de Maur,/ Peste el cerul d-Egipt desfăcut în foc și aur;/ Pe-a lui maluri gălbii, șese, stuful crește din adânc,/ Flori, juvaeruri în aer, sclipesc tainice în soare,/ Unele-albe, nalte,

fragezi, ca argintul de ninsoare,/ Alte roșii ca jeratec, alte-albastre, ochi ce plâng”...

Frumusețea peisajului este greoaie, barocă și rămâne exterioară poetului. Textul are o factură de *compunere*. El excelează nu prin provocarea unei emoții, ci prin decorativism. Peste numai câțiva ani, Eminescu, armonios-maturizat, va evoca delicat și fugitiv natura, numai pentru a ne transmite trăirile lui de o mare profunzime:

„Peste vârfuri trece lună,/ Codru-și bate frunza lin,/ Dintre ramuri de arin/ Melancolic cornul sună.// Mai departe, mai departe,/ Mai încet, tot mai încet,/ Sufletu-mi nemângâiet/ Îndulcind cu dor de moarte.” etc.

Dar în *Egiptul* descrierea reprezintă în mare măsură un scop în sine, iar, dacă transmite totuși o emoție, aceea ține de plăcerea de a picta.

Și mai remarcăm ceva. Bogăția imagistică luxuriantă constituie o *revanșă* față de ariditatea discursului academic și o formă de *evadare* din spațiul destinat învățării (să recitim o cunoscută poezie postumă: „În zădar în colbul școlii,/ Prin autori mâncați de molii/ Cauți urma frumuseții/ Și îndemnurile vieții” etc).

Spre deosebire de izvoarele și lacurile din opera lui Eminescu, care sunt *ale lui Eminescu*, Nilul din *Egiptul* rămâne un fluviu nebulos și exotic, luat din manualele școlare și din legende. Imaginea „valuri blonde” nu are putere evocatoare, iar florile de pe malurile fluviului lui seamănă nu cu o junglă mirifică, ci cu aglomerația de buchete multicolore dintr-o piață de flori. În finalul celei de-a doua strofe, sunt plasate două versuri care sugerează o măreție metafizică, specific eminesciană, dar și ele au un anumit aer teoretic:

„Nilul mișc-a lui legendă și oglinda-i galben-clară/ Către marea liniștită ce îneacă al lui dor.”

Oricum, sintagma „Nilul mișc-a lui legendă” nu putea fi gândită decât de un mare poet.

Imaginea vechiului oraș Memfis, capitala Egiptului antic, pleacă și ea de la o bibliografie universitară, transfigurată de reveria studentului-poet:

„De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi și țări ferice;/ Memfis colo-n depărtare, cu zidirile-i antice,/ Mur pe mur, stâncă pe stâncă, o cetate de giganți—/ Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreție!/ Au zidit munte pe munte în antica lor trufie,/ I-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanț”.

Exact ca un adolescent studios, Eminescu folosește cu o mândrie scretă cuvinte cunoscute de puțină lume, de exemplu cuvântul „scald”:

„Colo se ridic’ trufașe/ Și eterne ca și moartea piramidele-uriaeșe,/ Racle



ce încap în ele epopeea unui scald.”

Scalzii, poeți de curte din Islanda secolelor XII-XIII, care cântau lungi istorisiri mitologie numite *saga*, asemănătoare într-adevăr cu epopeile, nu erau totuși cei mai potriviți pentru a intra în logica evaluării dimensiunilor unei piramide. Autori de epopei mult mai cunoscute, ca *Odiseea* sau *Eneida*, ar fi putut fi invocați.

Mai putem face presupunerea că Eminescu a recurs la *scald* din dorința de a avea o rimă rară la *cald*.

\*

Poate că Eminescu n-ar fi trebuit să aleagă, din *Memento mori*, tocmai fragmentul despre Egiptul antic pentru a-l publica și pentru a-l trece astfel în rândul „antumelor”, sacralizate de posteritate. Putea găsi în ampla construcție filosofico-istorico-lirică fragmente mai inspirate, scrise cu mai multă grație stilistică. Chiar prologul poemului, judecat independent, este superior din punct de vedere artistic textului intitulat *Egiptul*. Eminescu l-a gândit ca pe o *introducere* în visul său despre mărirea și decăderea civilizațiilor și, redactându-l, s-a simțit fără îndoială liber de constrângerea de a respecta, fie și în linii mari, un adevăr istoric. Mai firesc decât să visezi pe o temă dată este să visezi pur și simplu, îndeletnicire în care poetul era un specialist. În primele strofe din *Memento mori* el se prezintă, de altfel, pe sine visând:

„Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur,/ Când a nopții întuneric  
– înstelatul rege maur –/ Lasă norii lui molateci înfoiați în pat ceresc,/ Iară  
luna argintie, ca un palid dulce soare,/ Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor  
ninsoare,/ Când în straturi luminoase basmele copile cresc.”

Un visător care își scoate noaptea la păscut turma lui de visuri, iată o imagine maiestuos-metafizică (aflată probabil și în memoria culturală a lui Nichita Stănescu, când a scris despre „turma lui de lei străvezii”. Eminescu compară turma de visuri cu o turmă de oi de aur, pentru a da o sugestie de avere fabuloasă. Pentru că te poți considera, într-adevăr, foarte bogat ca proprietar de visuri.

Și alte imagini surprind prin noutate și forță expresivă. N-am mai întâlnit la alt poet (și nici în alte texte ale lui Eminescu însuși) prezentarea lunii „ca un palid dulce soare”, care nu numai că înregistrează strălucirea stinsă a lunii, dar evocă discret și adevărul științific că soarele emite lumină, iar luna doar o reflectă. Iar despre „a stelelor ninsoare”, la fel, nu a mai vorbit altcineva, stelele având parte de obicei de o reprezentare statică.



În *Egiptul* găsim mai puține momente de poezie bună, dar găsim, totuși, asemenea momente și merită să facem efortul de-a le decupa din greoaia masă de imagistică ornamentală, pentru a ne bucura de frumusețea lor.

Regele Egiptului „Iese-n noapte... ș-a lui umbră lungă-ntins se desfășoară/ Pe-ale Nilului lungi valuri. – Astfel pe-unde de popoară/ Umbra gândurilor regii își aruncă-ntunecat”.

Formularea e complicată, seamănă cu deplasarea cuiva încurcat în propriile lui haine, prea largi. Dar cu puțină răbdare o înțelegem. Umbra regelui „lungă-ntins” (probabil în bătaia luminii lunii, care bate pieziș) se așterne peste valurile Nilului... Este o imagine de o melancolică măreție, pe care orice regizor și-ar dori-o într-un film despre un personaj august. Poetul merge mai departe, explicând că la fel se așterne peste valurile de popoare umbra gândurilor unui suveran. Comparația surprinde și tulbură, făcând sesizabilă disproporția uriașă dintre autoritatea faraonică și insignifianța vieții fiecăruia dintre suptși.

Regele Egiptului „iese-n noapte” *după* ce intră într-o piramidă ca să reflecteze acolo, netulburat de nimeni, asupra trecutului și să înțeleagă ce ar trebui să facă pentru a opri declinul din vremea lui. Momentul de reculegere nu duce însă la nicio clarificare, iar din punct de vedere poetic rămâne infructuos, astfel încât putea să lipsească din poem. Abia când iese din piramidă, iar umbra lui se așterne romantic peste valurile Nilului, regele intră în comunicare cu amintirile fluviului și retrăiește trecutul grandios al țării lui (la Eminescu, se știe, trecutul este invariabil grandios, iar prezentul – meschin). Peisajul are o magnificență stranie, extraterestră (datorită și împrejurării că poetul nu cunoștea dintr-o experiență directă lumea arabă):

„Ale piramidei visuri, ale Nilului reci unde,/ Ale trestiilor sunet ce sub luna ce pătrunde/ Par a fi snopuri gigantici de lungi sulite de-argint,/ Toat-a apei, a pustiei și a nopții măreție/ Se unesc să-mbrace mândru veche-acea împărăție,/ Să învie în deșerturi șir de visuri ce te mint.”

Trestiile care „Par a fi snopuri gigantici de lungi sulite de-argint” nu seamănă deloc cu trestiile de pe malurile lacurilor din copilăria poetului.

Urmează un lung discurs prolix, încărcat de podoabe ca un veștmânt preoțesc, în care evocarea vremurilor glorioase de altădată alternează cu instantanee ale decăderii din prezentul poemului. Extragem din acest discurs câteva imagini de o frumusețe care uimește și încântă:

„Ș-atunci vântul ridicat-a tot nisipul din pustiiuri,/ Astupând cu el orașe, ca gigantice sicriuri” (aceasta, pentru pedepsirea de către soartă a „unei ginți efeminate”, a „regilor pătați de crime” și „preoțimii desfrânate);

„Uraganul-acum aleargă pân’ce caii lui îi crapă”,  
„Din a valurilor sfadă prorociri se aridic.”;  
„Ș-atunci Memfis se înalță, argintos gând al pustiei” ;  
„Marea-n fund clopote are care sună-n orice noapte”

Amintirea orașului Memfis, eterică, intangibilă, nu este doar o amintire, ci și un miraj, un „argintos gând al pustiei”! Bănuia oare profesorul de la catedră care predă un curs de istorie a Egiptului antic la Universitatea din Viena ce rezonanță au cuvintele sale în mintea unuia dintre studenți, aplecat asupra unui caiet în care scria de zor și ștergea din când în când câte ceva?

OVIDIU IVANCU

### CARTEA-MĂRTURISIRE

Aproape că nu există tragedie ori eveniment important pentru această planetă care să nu fie urmat de o carte-mărturisire. Există cazuri în care însemnările sunt făcute din chiar miezul evenimentului (celebrul jurnal al Annei Frank); alteori, supraviețuitorii, singuri sau în colaborare cu vreun jurnalist sau scriitor, își mărturisesc post-factum trăirile, în cărți care, invariabil, ajung bestsellers (a se vedea recente cărți semnate de Malala Yousafzai, *Eu sunt Malala*, respectiv Nojoud Ali, *Divorțată la 10 ani*). În unele situații, mărturisirea îmbracă haina clasică și atrăgătoare a jurnalului literar, a autobiografiei; în altele, însă (și pe acestea le voi discuta), produsul literar finit nu mai poate fi atât de strict trecut în categoria jurnalului. Nu știu cu exactitate dacă fenomenul justifică o discuție despre o nouă specie literară. Și chiar de-ar fi așa, interesantă nu e această aridă etichetare a unei noi specii literare în sine, ci mecanismele care o fac posibilă și, mai ales, capacitatea acestui tip de scriitură de a-și găsi cititori, nu puțini și nici legați exclusiv de un anume areal geografic sau grad de educație. Cert e că o astfel de literatură-mărturisire, legată de un eveniment strict, precis, bine delimitat în timp și spațiu, nu mai poate fi exclusiv circumscrisă jurnalului. Ea e la granița fragilă dintre stilul memorialistic, beletristic și jurnalistic.

În sensul său clasic, jurnalul acoperă o realitate interioară vastă ce se suprapune, mai mult sau mai puțin, unei epoci. Cartea-mărturisire, deși respectă, adesea, convenția adresării la persoana I, are ceva din actualitatea unei știri de ziar, dar se poate salva de efemeritatea acesteia. Celebrul caz al cărții lui Gabriel Garcia Márquez, *News of a Kidnapping* e relevant. Fără să fie altceva decât martor detașat al poveștii, scriitorul ne vorbește despre episodul răpirii câtorva personalități columbiene de către oamenii lui Pablo Escobar, la începutul anilor '90, secolul trecut. Cazul a fost intens mediatizat. Aici, nu mai avem nici măcar convenția persoanei întâi. Garcia Márquez face un efort intens de documentare, vorbește cu cei implicați și construiește o poveste, îm-

binând reguli de scriere tipice beletristicii cu elemente de scriere jurnalistică.

Reîntorcându-ne la jurnal, s-ar putea spune că el este destinat celui tip de cititor care are curiozitatea, răgazul și dorința de a descoperi o lume. Citind jurnalul lui Mihail Sebastian, cititorul are senzația că, în fața lui, se ridică ușor colțul unei cortine, că vede o semnificativă bucată a unui puzzle. Asta, însă, dacă este îndeplinită simultan actului lecturii o condiție esențială: cititorul trebuie să aibă informații prealabile. El trebuie să știe, fie și vag, ceva din mecanismele care animau lumea despre care vorbește Mihail Sebastian. Altfel, jurnalul său riscă să rămână neînțeles. Pe de altă parte, însă, acest nou tip de carte-mărturisire nu e atât de sever cu cititorul. El trebuie să cunoască doar un eveniment relevant al timpului său, cel despre care se vorbește în carte, și e suficient. Chiar dacă nu-l cunoaște, internetul îl va lămurii în mai puțin de 5 minute. Bunăoară, privind la filmul *Cei 33* (2015), regizat de Patricia Riggen, dedicat poveștii spectaculoase a salvării unor mineri chileni blocați în subteran, nu trebuie să faci altceva decât să citești câteva rânduri despre povestea reală, asta în cazul în care n-o cunoști deja de la jurnalele de știri, și iată-te echipat să vezi pelicula și s-o înțelegi. Acolo nu e vorba de o lume, ci de un fapt particular, o dramă în care personajele centrale nu sunt sistemele politice și ideologice, ci caracterele umane, naționale, care există ca personaje exclusiv pe durata mărturisirii. Nimeni nu va fi preocupat de viața vreunuia dintre mineri înainte și după eveniment decât cu totul tangențial, din rațiuni de tehnică cinematografică. Ei apar pe scena istoriei odată cu dezastrul minier din 2010 și dispar din ea imediat după consumarea dramei.

Cititorul unui jurnal clasic e atras adesea spre carte de forță personalității celui care scrie, în vreme ce acela care lecturează o carte-mărturisire merge către ea fascinat fiind de însuși evenimentul mediatizat; atât de mediatizat, încât simplul statut de supraviețuitor al naratorului legitimează și incită. Avem, de pildă, cazul cărții lui Leon Leyson, *Un băiat pe lista lui Schindler*. Unui cititor oarecare, numele lui Leon Leyson nu-i spune nimic. Faptul, însă, de a fi supraviețuit lagărului de exterminare și de a se fi aflat pe deja celebra lista a lui Schindler conferă cărții un statut care nu-l poate lăsa pe cititor indiferent. Sigur că, așa cum se întâmplă adesea în literatură, distincția aceasta nu operează întotdeauna cu maximă precizie, cu maximă claritate. Nici nu e atât de important, de altfel. Căci, dincolo de aceste până la urmă artificiale și scorțos teoretice încadrări și lămuriri terminologice, altceva mi se pare a prezenta interes. Privind către cărțile cu succes la public în ultimele decenii, constatăm că se înmulțesc cărțile-mărturisire, cele care pornesc de la un eveniment precis, de impact, intrat în conștiința colectivă. În aceste cazuri, scriitorul, perso-

nalitatea lui, aproape că nu mai interesează. Calitatea de martor, de preferat și aceea de supraviețuitor, face mai mult decât talentul scriitoricesc sau stilul. Evenimentul în sine vinde, chiar dacă e narat mediocru.

Genul acesta de carte aproape că respectă teoria darwiniană a supraviețuirii celui mai bine adaptat. Este, dacă se poate spune așa, echivalentul literar al *breaking news*-ului. De studiat, din această perspectivă, cartea care a făcut ceva vâlvă la noi, *Cronică de Cotroceni* (de Adriana Săftoiu). Jurnalul perioadei petrecute de autoarea lui în calitatea de consilier prezidențial la Cotroceni e studiul de caz cel mai potrivit pentru a încerca o analiză asupra pericolelor pe care le ascunde o carte-mărturisire. Primul dintre ele ar fi, în mod evident, efemeritatea. Peste vreo 5-6 generații, cartea Adrianei Săftoiu va fi de necitit pentru publicul larg. Evenimentele și oamenii de acolo, atât de importanți în fotografia de moment a României, vor prezenta interes poate numai pentru cercetători și istorici. Prin anul 2200, e greu de presupus că mai poți citi *Jurnalul de Cotroceni* pe nerăsuflăte, așa cum o poți face astăzi, în anul de grație 2016. Așadar, genul acesta de scriitură are toate avantajele unui *breaking news*, dar, evident, și multe dintre defectele și dezavantajele lui. *Breaking news*-ul supraviețuiește în imediat, dar are mari șanse să dispară odată cu momentul concret care l-a generat. Există, firește, evenimente care, deși locale, schimbă fundamental paradigme. Evenimente în urma cărora lumea nu mai arată așa cum arăta până la ele. Cartea-mărturisire ce pornește de la astfel de momente creatoare de paradigme are, firește, un alt destin. Să ne amintim de 11 septembrie. Martin Amis, Ian Mc Ewan și, tangențial, John Updike au scris ficțiuni legate de atentatele de la World Trade Center. Ei sunt deja scriitori consacrați. Există, însă, și povești ale martorilor și supraviețuitorilor atentatelor, anonimi care, tocmai pentru că nu sunt profesioniști într-ale ficțiunii, capătă credibilitate și stârnesc emoții.

Dacă cineva ar trebui să fie recunoscător acestui nou tip de relatare cu succes la public (cartea-mărturisire), atunci acela trebuie să fie istoricul. Sigur, istoricul obișnuit cu documentul prăfuit va spune că o relatare de acest gen are în ea parazitare doze de ficțiune. Însă, se vor găsi și istorici care să ne reamintească tuturor că, în definitiv, ficțiunea și istoria nu sunt incompatibile; ele fac casă bună, chiar dacă una strâmbă din nas superior la apariția celeilalte. Principala sursă de incompatibilitate ține de o distincție ușor artificială în lumea neună a secolului XXI: istoria lucrează cu fapte, ficțiunea cu emoții. Iată, deci, că tocmai cartea-mărturisire este dovada palpabilă, incontestabilă, că incompatibilitatea aceasta e doar teoretică. *Divorțată la 10 ani* (un titlu care nu lasă niciun dubiu cu privire la intenția comercială a textului) este un

exemplu de document istoric și ficțiune literară, de carte scrisă sub imperativele momentului, care satisface, deopotrivă, nevoia de *breaking news* și informare. Nojoud Ali este o fetiță yemenită care, după obiceiul locului, este căsătorită de părinții ei la vârsta de 9 ani. Deși există promisiunea soțului de a-i respecta intimitatea până la vârsta majoratului, evident că aceasta nu va fi ținută. Nojoud Ali profită de un moment de libertate și fuge la tribunalul din Sana'a, cerând divorțul. Urmează un scandal internațional intens mediatizat, cu apărători ai Drepturilor Omului implicați în acest caz. Scrisă în colaborare cu Delphine Minoui, cartea, tradusă și la noi, nu are cine știe ce valențe literare. Este, însă, genul de carte-mărturisire care nu e nici jurnal, nici istorie, nici, în sens academic, umanist, literatură de bună calitate. E, totuși, o mărturie care emoționează și care se citește în diferite colțuri ale acestei planete.

Ceea ce mi se pare, iarăși, demn de semnalat e că avem aici unul dintre multele exemple vii că, de fapt, televiziunea, chiar și atunci când e exclusiv comercială, alarmistă și superficială, poate ajuta literatura. Cele mai multe dintre cărțile-mărturisire citate pe parcursul acestui text circulă masiv și au succes tocmai pentru că, la un moment dat, televiziunile comerciale au popularizat evenimentele pe care ele, cărțile, le relatează. N-ar fi deloc riscant să spun că unele dintre aceste cărți există tocmai datorită cinematografiei și televiziunii. Avem o mărturisire directă în acest sens. Leon Leyson a fost motivat să scrie cartea *Un băiat pe lista lui Schindler*, după ce a constatat succesul de care se bucură pelicula lui Steven Spielberg (*Lista lui Schindler*, 1993).

Pare că modernitatea noastră a democratizat până și domeniul atât de rigid al familiarizării unuia cu celălalt. Avem, prin intermediul cărții-mărturisire, dar nu numai, o nesperată șansă de a ne cunoaște mai bine unii pe alții. „Nesperată” pentru că, multă vreme, a-l cunoaște pe celălalt, a cunoaște alteritatea unei alte culturi, era un domeniu elitist, rezervat intelectualului rasat. Acum, acesta este un demers accesibil oricui. Avem povești... din ce în ce mai multe și mai accesibile povești din lumea celorlalți. Povești ale unor oameni obișnuiți care ne vorbesc despre propriile lor experiențe. Povești care ne interesează și pentru că stârnesc emoții și au capacitatea de a le stârni instantaneu, în diferite colțuri ale planetei. Ne-am obișnuit cu ideea, dar dacă am face exercițiul detașării, am fi, cu siguranță, fascinați la simplul gând că, oameni aflați la mii și mii de kilometri unii de alții, oameni diferiți, care n-au auzit și nu vor auzi vreodată unul de celălalt, care vor muri fără a se fi interesat măcar, întorc filele aceleiași cărți, marcați de aceleași povești, spuse simplu, fără altă pretenție în afară de aceea a mărturisirii.

ALEXANDRU SINCU

UN CÂNTEC DE SIRENĂ  
monolog dramatic

Cara, lontana come in uno specchio...

Giuseppe Ungaretti

*L*ungit pe un pat lipit de perete, cu capul sprijinit de pernă, un bărbat frunzărește o carte. În ciuda unei înfățișări tinerești, are părul alb. Pe măsuta de noapte se află un telefon de modă veche cu disc, o sticlă și un pahar. De partea cealaltă a încăperii, la stânga ferestrei, e o masă plină cu obiecte de scris. Rafturi cu cărți acoperă peretele din spate. O scară dublă, desfăcută și cu picioarele legate cu o curea, îngăduie accesul la cărțile de sus.

*Bărbatul lasă cartea, umple paharul, bea, se duce la masă, scrie vorbind, mormăind, revine la pat, bea, se întoarce, continuă să scrie, mototolește hârtiile și le aruncă, urcă scara, citește, coboară... La o vreme, deschide fereastra. Când pătrunde în încăpere o rafală de vânt cu stropi, închide. Ploaia continuă să bată în geamuri.*

- Gata ! Gata, s-a isprăvit ! Nu mai încape nici o îndoială. Nu, nu ! Pentru mine nu rămâne nimic. Doar dacă aş pune la socoteală ruşinea... Dar ruşinea nu e nimic. Iar nimicul ăsta aparent nu mă scuteşte de nimic. Oare vina depinde cumva de circumstanţe ? Poate că da. Poate că nu. Însă numai în faţa vreunui judecător. Altfel, ruşinea nu se cumpăneşte. Dar nici nu se împarte... E prea uşor să dau acum din umeri şi să strig, hei, ce-a fost a fost, nu mai e ! Ce a fost, ce n-a fost... Nici eu nu ştiu tot. Ştiu ce-am făcut, nu mai mult. Nimicuri. O privire-aici, o vorbă acolo... Iar urmările n-aveam de unde să le aflu. Deşi nu era greu să le bănuiesc. Însă, chiar dacă ar fi să le dau de urmă, aş putea vreodată să repar ceva ? Şi atunci de ce m-aş lăsa încolţit şi scormonit de frânturi de amintire ? Nu, de uitat, n-am uitat. N-am uitat nimic. Şi nici nu sunt în stare să uit. Uneori îmi vine să cred că-mi pierdusem minţile. Nu, nu, aşa nu merge ! E prea simplu. Mi-ar trebui o justificare mai puţin jalnică decât

nebunia. Dar la ce bun aş căuta îndreptări şi cu ce ar putea să mă ajute ele acum să văd ce n-am vrut să văd când m-am legat cu mâinile mele la ochi ? Toate astea au început într-un miez de noapte, cu numai câteva zile înainte de viscolul din '54, când tot oraşul s-a trezit îngropat sub nămeţi. Ce vreme-a fost şi aia ! Mă strecuram prin tuneluri scormonite-n zăpadă. Nici ninsoarea, cum nu ştiu să fi fost alta, şi nimic altceva nu pot să uit. Poate doar dacă ar fi să mă uit pe mine. Aş îndrăzni să sper mai mult ? Ar fi ceva de spus când abia scot capul din haznaua umplută cu vârf ? Crivăţul începuse să dea semne de la lăsatul serii. Gerul era năpraznic. Mă înfofolisem bine într-o pătură şi golişem pe sfert o sticlă cu votcă. Îmi cădea nasul într-un roman bâlbâit cu care încercam să mă adorm. Nu-i de mirare că-mi sărise ţandăra când am auzit ţârăitul telefonului. Am ridicat receptorul, dar numai atât cât să-l pun la loc să nu mai sune. A fost destul să-mi şi aud numele rostit de o voce răguşită şi nesigură. Era posibil să fi căutat pe altcineva. Nu sunt eu singurul Simion pe lume. N-am recunoscut vocea şi m-am răstit. Nu mai ştiu bine ce i-am spus. Ceva de felul, cine mama dracului mă trezeşte tocmai la miezul nopţii ? Mă aşteptam să repete numele persoanei căutate. Ori să-şi ceară scuze. Ba că n-o fi băgat bine degetul. Ba că aşa avea numărul. Ba că pardon ! Sau să înjure şi să trântască receptorul, după cum se cam obişnuieşte. N-a fost aşa. Glasul şovăitor de la început a devenit sec, rece şi autoritar. Cum adică cine-i, a ripostat. Asta-i bună ! Da' tu cine pofteai să fi fost ? Alta ? Şi, zici că dormeai ? Ia te uită ! Te-ai culcat tu o dată cu găinile ? Tocmai tu ? Ce-o fi cu tine ? Ți s-o fi întâmplat ceva... N-oi fi bolnav ? Abia de astă dată aveam să-mi dau seama că era un glas de femeie. Plăcut, melodios, parcă răguşit... Iarnă, de ! De ce-ar fi fost de mirare ? Ceva mai potolit, i-am spus că-mi pare rău, dar că nu-i recunosc vocea. Şi că nu-mi amintesc s-o fi auzit cândva. Altfel, nu cred că aş fi uitat-o. Ea tăcea. Probabil jignită. Eu mă simţeam dator să fac ceva conversaţie. Aşa că am mormăit că era o confuzie de persoane şi că nu-i cu supărare. Ori că nu era imposibil să fi fost vreun contact greşit... Se întâmplă... Dar pentru că se-ncăpăţâna să tacă, am socotit că e de cuviinţă să închei. Însă de-abia am apucat să deschid din nou gura că mi-a şi retezat vorba. Cu o umbră de tandreţe pierdută printre învinuiri a zis că şi ei îi pare rău. Că nu s-ar fi aşteptat la asta, deşi a avut vreme să se-nveţe cu fiţele mele. Apoi, cu zâmbet neaşteptat în glas, a adăugat că aiurelile mele o amuzau. Numai că începea să fie oarecum plictisitor să o țin întruna în felul ăsta. Ciudat. Mă trata de parcă ne-am fi cunoscut de când lumea şi pământul. Putea să fi fost cineva care, pur şi simplu, nu era în stare să adoarmă, iar acum nu găsisese altceva de făcut decât s-agaţe la telefon pe unul-altul. Uite-aşa, la nemereală ! Ca o



aruncătură de undiță după ceva plevușcă. Iar dacă nu, cel puțin să încropească o discuție amuzantă, ceva simpatic. Să mai treacă vremea până când i s-ar fi închis în sfârșit ochii de somn. Cum nu prea găseam mare lucru de spus, am încercat s-o iau în glumă. Așa că am tras o dușcă de votcă și-am zis, păi, foarte bine ! E-n regulă ! Hai să ne cunoaștem dacă tot ne-am întâlnit și ne-am mai și recunoscut ! Păcat că n-a fost să fie la vreun local, cu ceva băutură bună în pahare. Ori pe vre-un ring de dans. Dacă nu, cum s-a făcut târziu, într-altă parte. Unde să fim noi doi, singurei. În *tête à tête*. Să nu ne deranjeze cineva. Stârnit de alcool și de glasul răgușit, mi se făcuse chef de stat la taclale. Și nu numai atât. Cu toate astea am tăcut. Nu prea mai știam ce să spun. Așteptam, însă amuțise. Nici n-ar fi fost de mirare să se lase păgubașă. Când, cu strângere de inimă, eram hotărât să închid, am auzit un oftat. Apoi o smiorăcăială, ca de copil răzgâiat. Nu se poate să vorbești tu așa ! Nu-mi vine să cred că una ca asta vine de la tine. Nu, nu... Tu nu ești el. Poate că într-adevăr am greșit numărul. Pentru că nu te-am cunoscut așa. Putea să se fi simțit ofensată. Dacă nu cumva... Ce puteam eu să știu ? ! Cu vremea avea să vină și asta. Însă treptat și numai pe căi ocolite. Culegeam puțin câte puțin, dar numai ce s-ar fi rătăcit printre cuvinte. Altfel părea transparentă. Tehnică de teatru ! Ca tăcerile ei de la telefon. Îmi închipuisem din nou că renunțase. Dar am auzit că își sufla nasul. Era posibil să fi avut un guturai. Astăzi însă aş paria că simula plânsul. Atunci chiar crezusem că plânge. Nu arăta să mai fie jocul de la început. Totuși părea încă și mai furioasă când a reînceput. Da' ce ți se-ntâmplă ? Oare ce te-o fi apucat, așa, dintr-o dată ? Vrei să jucăm teatru la telefon ? Ce-i cu mofturile astea ? Vai, vai, vai, săracul de tine ! Hai, trezește-te ! Și a strigat că este ea. Ea însăși. Oare cine altcineva ar fi putut să fie ? Poate că tu așteptai confirmarea vreunei vizite galante la miezul nopții. Treaba ta ! Dacă-i pe-așa, să-mi comunici și mie programul tău nocturn ! Ori ți-o fi teamă că te-aș trage de limbă ? De mine te-ai găsit să te temi ? De mine, care sunt singura ta garanție că nu ți se poate întâmpla nimic ? Să-ți fie frică de microfonul din scurmiera de la restaurant, nu de mine ! Șuiera ca și cum am fi fost în fundul patului cu plapuma trasă peste cap. Să spui chestii de-astea la telefon e însă și mai imprudent decât să uiți pe ce lume te afli și să începi să zbieri ca un apucat în Piața Universității. Dar cum să fi pus receptorul în furcă după ce m-a întrebat printre lacrimi dacă băgasem de seamă câtă vreme s-a scurs de la ultima noastră noapte. A așteptat să-și facă întrebarea efectul. Apoi a zis c-ar trebui să socotesc. Să număr clipele puține, însă fericite, când ne strângem unul într-altul. Și să mă potolesc. Să termin odată cu asemenea jocuri. Ba nu te cunosc ! Ba te recunosc ! Ar fi fost mai bine să fi dat cu banul. Cap ori pajură.

Cel puțin am afla și unul și altul de la bun început despre ce e vorba. Însă la telefon e cu puțință să trișezi dacă n-ai ceva mai bun de făcut. Apoi a schimbat iarăși tonul, de parcă i-ar fi luat locul o altă persoană. Era ca și cum relua o discuție întreruptă tocmai când devenise palpitantă. Părea să fie ceva de genul, hei, ne-am jucat noi câtă vreme ne-am jucat ! S-a făcut în sfârșit vremea să ne ocupăm și de chestiile mai serioase. După atâta trăncăneală, jocul de-a recunoașterea era definitiv dat uitării. Părea să fi fost jocul copiilor de-a familia. Ea era mama, eu eram tata. Și, fără vreo introducere, a trecut la comentarea unei peripeții încâlcite. Ceva cu o serată unde mersesem separat ca să nu intre lumea la bănuieli. Nu ținea minte unde. Te lași adesea purtat la unii despre care habar n-ai. Nici ei despre tine. Tipicul e același, dans și băutură. Ce să-ți amintești ? Pretindea că în seara cu pricina eu nu m-aș fi mulțumit să dau din gură. Ba aș fi dat și cu pumnul. Iar asta s-ar fi întâmplat din pricina geloziei. Ar fi fost însă cuviincios să-i atrag ei atenția dacă mă simțisem călcat pe bătăture de purtarea cuiva față de ea. În orice caz, nu în fața străinilor. Numai ei să-i fi vorbit. Doar ei. Ochi în ochi. Fără să-i fi luat la întrebări, ba chiar și la pumni, atât pe unii cât și pe alții, cunoscuți ori necunoscuți. În loc să fi sărit la bătaie ca un nebun, ar fi fost destul să-mi aduc aminte de hotărârea pe care o luasem noi doi la prima noastră discuție serioasă. Înainte de toate, fără ascunzișuri ! Orice s-ar întâmpla rămâne între noi. E firesc să ne păzim de restul lumii. Însă pentru noi totul să fie limpede. Și m-a asigurat cu voce drăgăstoasă că gelozia mea era lipsită de temeii. Iar dacă, la urma urmelor, ceva, cumva, mi-ar fi ajuns la ureche, atunci sau altădată, indiferent ce-ar fi fost la mijloc, trebuia să dau totul pe față. Fără cea mai mică întârziere. Așa aș fi priceput că nu fusese mai nimic. Tânărul despre care spunea că se alesese cu un ochi vânăt i-ar fi fost văr. Iar dacă eu n-aș fi fost beat și zăpăcit ca mai mereu, mă lămuram singur că nu fusese nimic de luat în seamă din bârfa care mă pusese pe jărat. Ea recunoștea însă că nu era cu neputință să fi fost totuși cu totul altceva. Prin urmare, s-ar fi putut să nu fie o singură neînțelegere, ci mai multe. Printre cei de față era o fată care nu părea să-mi fost cu totul indiferentă. Însă cu câtăva vreme în urmă, pe când noi doi încă nu ne-am fi cunoscut. Și că, dacă asta fusese cauza, ea înțelegea. Pentru că orice ruptură doare. Indiferent care a fost pricina, cine a avut inițiativa ori cum s-a petrecut. Toate astea lasă o urmă. Ca cicatricea rămasă după o rană prost închisă. Ascultam cum îndruga istorioare fără cap și coadă, însă dibaci întocmite. Începusem chiar să mă întreb dacă n-ar fi urmărit cumva vreun scenariu. Că, prin urmare, n-ar fi fost numai o improvizație, așa cum îmi păruse. Fie că fusese una, fie că fusese alta, eu nu reușeam să mă regăsesc în ele. Mie mi se păruse

că mi-a rostit numele. Era însă posibil să mă fi înșelat. Dar dacă totuși auzisem eu bine, de ce să nu fi căutat vreun alt Simion ? Numai că o astfel de dublă coincidență ar fi fost lucru de mare mirare. Cauți, vasăzică, pe careva. Faci un număr greșit și cazi peste altcineva. Iar ăsta, nici mai mult, nici mai puțin, are glasul celui căutat. Ca să vezi ! Un excelent pretext pentru un vodevil ! Fuseseră și alte câteva potriveli. Printre ele era insomnia, despre care ea vorbise încă din primul moment. Asta așa era. Noapte de noapte, de când mă știu, citesc, scriu, veghez... Iar când mă muștrase pentru pretinsa scenă de gelozie, mi-am amintit de un bairam la care mă dusesse un prieten cu vreo lună-două mai înainte. Undeva, prin Floreasca. Dar nu mai știu la cine, dacă aș fi știut cândva. Te duceai cu o sticlă și te-ntorceai pe două cărari și cu cine se nemerea. În zori ne-am jucat de-a gelozia. Fusesse pretextul unui joc de societate. Acolo am dat peste o fată care mi-a plăcut. Însă nu se legase mai nimic. Toate acelea nu fuseseră decât coincidențe ? Poate că da, poate că nu... În afară de asemenea mărunte asemănări pe care nu mi-ar fi venit să le pun pe seama unor potriveli, nu recunoșteam nimic din ce mi se spunea. Tot restul era adunat la voia-ntâmplării din romane de doi bani jumate. Amintirea acelor întâmplări, fie și ștersă, m-a cam pus însă pe gânduri. Totuși nimic, nimic nu mă tulburase mai mult decât vocea aia răgușită. Așa încât, pe măsură ce timpul trecea, refuzam să țin seamă de evidențe. Femeia continua să vorbească ceva mai convingător decât o ghicitoare care vede trecutul și viitorul în bobi, în cărți, în palmă, în zațul cafelei... Iar eu ascultam fermecat. Nu palavrele ei mă opreau să închid telefonul. Mă lăsam mângâiat de vocea pe care nici astăzi nu pot s-o fac să tacă. Ba, începeam să cred că aș recunoaște-o printre atâtea alte glasuri uitate. Și de ce oare n-aș mai fi auzit și altădată vorbe asemănătoare cu ale ei ? Era ca o promisiune care mi s-ar fi făcut demult, iar acum se împlinea. Niște vorbe care prefăceau în uitare un trecut pe de-a-ntregul născocit... Îmi părea că n-aș pierde nimic dacă mă vindecam de asemenea neuitare. Curiozitatea de la început mi se stinsese. Nu mai rămânea decât dorința. N-aveam nici un chef să mă mai întreb cine ar fi pus jocul acela la cale. Și nici măcar ce miză ar fi putut să aibă. Firește, dacă ar fi avut vreuna. Nu, nu mă mai gândeam la un număr de telefon greșit ori la vreo farsă. Nici nu fusesse așa ceva. Era totodată mult mai mult și cu totul altceva. Oare tu nu-ți mai aduci aminte de nimic ? m-a întrebat ea pe neașteptate. Chiar de nimic ? Și m-a asigurat că o astfel de uitare se poate vindeca. Apoi cine dacă nu ea îmi alungă atât mohoreala cât și gândurile negre ? Arunca vorbele ca niște zaruri, la întâmplare. Din când în când nimerea. Dar câștigase jocul. Ei nu-i mai trebuiau povești, iar eu pierdusem șirul. Totuși m-a surprins când a început să vorbească în

șoaptă, ca o mamă îngrijorată care își liniștește copilul trezit dintr-un coșmar. Gângurea. Nu-i nimic, nu-i nimic, iubitul meu ! Dragule ! Nu s-a întâmplat nimic ! Nimic neobișnuit. N-ar fi fost în noaptea aia prima oară că o luam razna. Auzi vorbă ! Să pretind că nu i-aș cunoaște vocea ! Și a luat-o de la cap. Iar eu mă lăsam legănat de glasul răgușit. Ca un copil care ascultă pentru a mia oară cu aceeași încântare basmul știut pe de rost. Ea parcă ghicise. Și m-a întrebat dacă îmi aminteam ce i-aș fi spus odată despre glasul ei. Tu mai ții minte ? Poate c-ai uitat și asta. Ori ai dat, doar așa, din gură... Iar tăcuse. S-ar fi zis că aștepta să-i cer iertare pentru uitarea născocită. Când a reluat, m-a prevenit, pasămite îngrijorată, că astfel de uitări, în cazul în care ar fi adevărate, puteau să însemne că îmi pierdeam mințile. Ai avut vreun accident ? Nu te-oi fi lovit la cap ? Amnezia atât așteaptă. A părăsit însă tonul ironic, a început să râdă și a zis că doar o păcălesc. Însă ea mă cunoaște până-n fundul sufletului. Și n-o supără săcăielile. Cum că, adesea, am vorbi atât de tare încât vecinii ar fi putut să ne audă. Și că doar după o vorbă aruncată-n vânt pot să urmeze multe necazuri. Ori că, mai de câte ori ne băgăm în pat, în loc să o iau în brațe, eu mă sperii că n-ar fi ușa încuiată și fug s-o încui, să nu dea careva peste noi. Sau că fac scandal dacă în tramvai privește în jur. Și m-a muștrat galeș. Când tu îmi uiți până și vocea, la ce ți-ar mai păsa dacă te iubesc ori nu ? Și mi-a reproșat că, în ciuda unor vorbe frumoase, puțin îmi păsa de ea. Că m-aș fi mulțumit să am o femeie. Poate că încă una. Și cu asta basta. Atunci de ce i-aș mai fi spus zilele trecute că toate gândurile mohorâte și spaima de lumea rea care ne înconjoară nu le-aș uita decât în brațele ei ? Glasul i se înecase iarăși de lacrimi. Probabil că mi se păruse. Probabil... Încercam să mi-o imaginez zâmbind. Tu ai vrea să mă necăjești, așa-i ? Însă ei nu i-ar fi păsat de asta. La ce să se mai întristeze pentru mofturi ! Ea mă ațâța întruna cu întrebări care erau de fapt ademeniri ca de sirenă. Așa este ? Păi, zi tu că nu-i așa ! E limpede că ție nu-ți pasă. Răutate ! Așa-i că tu te superi dintr-un nimic ? Hai, recunoaște că ești supărăcios ! Recunoaște ! Supărăciosul meu drag ! Scumpule ! Nebunul meu iubit ! Îmi tot cerea să dau pe față de ce am pretins că nu i-aș recunoaște vocea. Oare n-o făcusem ca să o pedepsesc pentru că sunase la miezul nopții ? După alte lacrimi a spus că greșeala fusese a ei. Și că n-o să se repete. Reproșul n-a întârziat. De ce-ar mai fi telefonat ea dacă m-aș fi dus eu ? Nu fusese așa vorba noastră ? Când nu pot să vin, o sun. O țin de vorbă. Îi spun ce-am făcut de-a lungul zilei. Ce am văzut. Pe cine-am întâlnit. O adorm. Iar în seara aia nu putea nici să lipească pleoapă de pleoapă. Pretindea că asta era din pricina vântoasei care începea să se întetească. Dar nu-i nimic, nu-i nimic, părea să mă liniștească. De fapt mă tulbura. Apoi m-a asigurat că

ea mă sprijină. Orice aş face eu. Că ştiu eu ce fac. Ştiu ce fac şi de ce fac şi de ce nu fac şi ce trebuie să fac şi ce nu pot ori nici măcar n-am vreun chef să fac. Şi ce dacă aş avea ori n-aş avea chef ! Treaba mea ! Zicea că ea aşa se purtase încă din prima noastră noapte. Iar asta în ciuda tuturor stângăciilor mele de adolescent cam întârziat. Parcă aveam mereu ceva de ascuns. Nu să o mint. Nu se gândea la asta. Dar de tăcut... Ea ar fi presupus că mă feream de lume. De toată lumea. Dar dacă tot împărţeam atâtea tăceri, de ce n-am fi împărţit şi secretele ? Nu mi-ar fi fost mie mult mai uşor dacă nu le-aş fi păstrat pentru mine ? Şi adăuga sumedenie de mărunţişuri. Se întrerupea, relua cu alte vorbe... S-ar fi zis că îşi pierduse siguranţa. Dacă nu i-ar fi trecut pofta de joc. Mie însă abia mi se trezea. Intrasem într-o partidă din care nu înţelegeam chiar nimic şi nici măcar nu mi-ar fi trecut prin cap că ar fi fost nevoie. Nu mă gândisem că dacă te-ai aşezat la joc trebuie să-i cunoşti regulile. Iar când am început să le aflu, nu mi-a păsat dacă femeia era constrânsă, ori juca de bunăvoie într-o piesă care depăşea limita teatrului la telefon. Dar asta a fost mult mai târziu. Atunci, şovăind în faţa necunoscutului, am socotit că mă apărasem destul. Că venise, în sfârşit, vremea să cedez. Cum să fi bănuît că partida era pierdută încă de când începusem să joc ? La o vreme mi-am zis că se putea să fi fost altfel dacă aş fi avut mintea limpede şi dacă nu m-aş fi lăsat tulburat de o voce răguşită şi fierbinte. Dar m-am lămurit că nimic nu s-ar fi schimbat. Şi nu din pricina femeii. La drept vorbind, încă de la început, adică îndată ce scăpasem hăţurile, am intrat în visul unei istorii din care nici acum nu m-am trezit bine. Adevărul e că la consecinţe nu mă dusesse pe mine mintea în nici un fel. M-am purtat toată vremea ca un somnambul care sare năuc din fundul patului şi, cu privirile pierdute, se urcă pe acoperiş ca să ia luna în braţe. Şi nu-i de mirare că din lună poate să cadă într-un lac, dacă nu în baltă. Aşa a şi fost când ea m-a întrebat dacă nu mi-era dor de cabana noastră. Cabana de malul lacului ! Excelent titlu de roman cu apă de trandafiri ! Mi-am dres glasul şi am întrebat-o tot mai iritat pe măsură ce vorbeam. Cabană ? Aş avea eu cabană pe un mal de lac şi n-am băgat de seamă ? Numai o amărâtă de cabană ? Dacă-i pe-aşa, de ce nu o adevărată vilă ?! Începeam să o iau razna. Ar fi fost mai bine să renunţ la jocurile iluziei. Să uit de toate amăgirile vocii răguşite, tulburătoare şi necunoscute... Mai bine ? Oare cum adică mai bine ? Mai bine decât ce fel de bine ? Mai bine decât ce ? Mai bine decât rămăşiţe ? Mai bine decât firimituri ? Orice ar fi fost, mi s-ar fi părut atunci mult mai bine decât ce devenisem. Însă mă luase pe sus vorba despre cabana de pe malul nu ştiu cărui lac. De ce nu Floreasca ? Ori Snagov ? Dar nu era cumva o baltă puturoasă ? Mi-am stăpânit glasul şi i-am spus că n-avea nici

un rost să continuăm. Că era, într-adevăr, o confuzie. Dar că, poate, altădată, la lumina zilei... Și-apoi, la urma urmelor, de ce nu ? Atâta doar că se făcuse foarte târziu. Era vremea să ne ducem la culcare. Să nu ni se închidă ochii de somn ! Fusesse ultima zvâcnire a peștelui care mușcase momeala și nu-și dădea seama că era puțin până să fie curățat de solzi și pus pe grătarul încins. După o tăcere, a răspuns cu glas înghețat că, da, ar fi fost poate târziu. Pentru alții. Dar se îndoiește că așa fi început să mă culc atât de devreme. E greu de crezut că o luase de la cap cu insomnia din lipsă de inspirație. Ori recita un text învățat pe de rost, ori, dacă nu, susurat de un sufleur. Eu m-am pierdut, în loc să profit de schimbarea tonului, să-i urez pe cât așa fi putut de politicos o noapte agreabilă și să pun receptorul în furcă. Da, da ! Nici o umbră de îndoială că, fără să știu, voiam să mă pierd. Totuși nu fusese nici măcar asta ! La drept vorbind eu nu doream nimic. Mă lăsam purtat de colo-colo în apele tulburi ale unor vorbe în doi peri. Tonul femeii se îndulcise oarecum când a început să spună că ar bănuî... Dar s-a retractat pe loc. Nu, nu, nici vorbă ! Ea nu e bănuitoare ca mine. Doar presupunea că de data aia eram stingherit. Că asta ar fi fost pricina pentru care eram atât de rezervat. Că înțelegea și îi părea rău că insistase. Că eu nu făcusem altceva decât să mă feresc de cei care mă înconjurau. Că mi-ar fi fost familia pe aproape. Nu soția, nevasta, femeia, curva... Nu, nu ! Nicidecum ! Vocea îi aluneca ironic și melodios : fa-mi-li-a... Pe mine grija de familie nu m-ar părăsi decât în brațele ei ! Am uitat ? Iar ? Nu i-aș fi spus eu asta când am pus graniță între noi și restul lumii ? Și a șoptit ca o chemare amoroasă : Ce e între noi ne privește pe noi doi. Doar atât. Pe nimeni altcineva. În nici un caz nu e treaba prietenilor mei. Nu cumva or fi venit și ei la petrecere ? Dacă nu s-ar fi grăbit să plece. Pentru că e târziu. La ora asta până și ultimul tramvai a trecut de mult. Doar dacă n-au preferat farmecul nocturn al orașului fără lumini și li s-ar fi făcut poftă să se ducă acasă pe jos. Iar dacă n-au plecat, ea nu insistă. Vreunul dintre cei de față ar putea să audă câte ceva și să nu-și țină gura. Ea nu are nici cea mai mărunță intenție să mă bage în vreo încurcătură. Ea înțelege că una este ce vreau eu și cu totul alta ce așa fi în stare să fac. Și că nu i-ar conveni să se găsească în locul meu. Că, prin urmare, ar fi fost întru totul normal să pretind că n-am habar cine-o fi fost la telefon. Ar trebui chiar să le fac semne celor de față dacă i-ar fi ros curiozitatea. Cum că, stați, dragilor, liniștiți ! Nu e deloc ce v-ar trece vouă prin cap ! E una care și-a băgat degetu-n altă gaură și nu vrea în ruptul capului să priceapă că n-a nimerit peste cine avea ea poftă. Și tot insistă. O țicnită ! Nu vă mai gândiți voi la prostii ! Hai, beți, până nu se termină molanu' ! A izbucnit în hohote de râs și mi-a zis să pun un deget la tâmplă și să-l răsucesc ca pe-un

burghiu. Uite-așa ! Asta poate să convingă pe oricine. Iar cei din jur, oricine ar fi fiind ei, dacă sunt, nu și-ar mai face gânduri. Și-ar vedea de paharele lor în loc să-și bage nasul unde nu le fierbe oala. Și m-a încredințat iarăși că legătura noastră nu ne privește decât pe noi. Doar că eu aș avea și familie și prieteni. O familie pe care ea o respectă. Nu s-a amestecat până acum, n-o să se amestece nici de-acum încolo. Însă treaba mea nu e decât treaba mea. Crucea mea, așa cum i-aș fi spus. Iar dacă-mi și place, să o port sănătos ! Nici n-am de dat socoteală cuiva. Nicidecum ei ! Ea își cunoaște lungul nasului și socoate că mă privește ce fac și ce nu fac atâta vreme cât nu suntem împreună. Firește, firește ! Ea încă mai speră o schimbare. Dar, de împins, nu m-a împins niciodată. Totuși așteaptă să mă hotărâsc. Însă după cum am să cred eu de cuviință. Și, brusc grăbită, a spus că, dacă nu ne întâlnim în seara aia și nici nu dau vreun semn, avea să sune tot ea a doua zi. Însă la o oră convenabilă. Cu cât mai devreme, cu atât mai bine. Iar asta dacă n-aș dori eu altfel. După cum mi-ar conveni. Totuși să i-o spun. Ea o să facă întocmai așa. Iar dacă nu ridic eu receptorul, dacă s-ar întâmpla să răspundă altcineva, oricine-ar fi acela să fie, o să facă și ea pe prostul, așa cum am făcut eu. N-ar avea decât să ceară să stea de vorbă cu vreun cutărică oareșicare. Mai degrabă vreun nume neobișnuit, ca să evite cine știe ce confuzie. Cum cutărică ăla nu-i de găsit acasă la mine, își cere scuze pentru deranj. Ea pune receptorul în furcă. Eu, dacă e să mă aflu prin preajmă, pricep. Iar dacă nu mai am răbdare, mă descurc după cum știu și vin de îndată. Desigur, dacă m-ar ține picioarele după atâta băutură. Așa-i că am băut ? Pentru că și asta ar fi fost pentru ea o explicație a purtării mele de atunci. Ea nu m-ar fi auzit niciodată vorbind fără șir dacă nu eram bine amețit. Însă cel mai bun lucru ar fi fost să lăsăm telefonul și să ne vedem în zori. Firește, la cabana noastră. În ciuda protestelor mele, cabana e la locul ei. Exact acolo unde se afla când am părăsit-o ultima oară. Pe malul lacului. Și, dintr-odată, fără să apuc să deschid gura, legătura s-a întrerupt. Gata ! Se terminase. Puteam să mă culc, orice-ar fi fost. Și-apoi, ce să fi fost ? O poveste de amor scornită ca să stârnească vise erotice în lipsa eroinei. Atâta doar că eu nu voiam să cred că se terminase înainte să fi început. Ce să se fi terminat și ce trebuia să înceapă, la asta nu mă ducea mintea. Mă simțeam de parcă fusesem furat. Eram năuc de băutură, de vocea ei... O voce răgușită și melodioasă, supusă și dominatoare, stridentă și gravă, fierbinte și înghețată, cârcotașă și miorlăită, aspră și plină de gingășie... Se învârtea camera în jurul meu ca în copilărie după o zi la bălci, unde mă răsuceam cu scrânciobul până ce-mi vărsam și mațele de amețală. Cu toată tulbureala, mi se părea că văd totul mai limpede decât vreodată. Nu știu să mai fi fost când-



va atât de conștient de băltoaca unde zăceam. Dar dacă aş fi avut vreo idee pe unde s-o apuc să dau de femeia răgușită care-mi luase mințile, porneam de cu noaptea la drum fără vreo ezitare. Totodată îmi ziceam că nu avea rost să fac altceva decât să pun capul pe pernă, să închid ochii și să număr toate oile care sar pârleazul somnului. Să adorm și până-n zori să uit. Să uit, cum se uită adesea visul la trezire. Să uit tot ce fusese. Și-apoi, ce se petrecuse de fapt ? O voce la telefon. O coincidență de nume. Dacă nu, un număr luat din cartea de telefoane. Cum aş fi putut să știu ? Oare ce altceva ? Dar nicidecum o provocare. Cine aş fi fost eu să mi se cuvină ticăloasa onoare a vreunei provocări ? Un neica nimeni, ca atâția alții azvârliți pe drumuri. Un fost scribălău. Cu cine mă mai vedeam ? Cine mă mai știa ? Cui i-aş fi stat eu în cale ? Pe cine împiedicam să treacă ? Cine să piardă vremea cu unul ca mine ? Dar ea, femeia de la telefon, cine să fi fost ? Cum aş fi făcut eu să aflu ? Nici numele nu și-l spusese. Nimic mai mult decât, vai, cum se poate ! Sunt eu, cine-ai fi vrând tu să fie ? E cu puțință să fie cineva între noi ? Altceva ? Întrebări care nu aşteptau răspuns. Nu, nu... Nu, chiar nimic. Nu-se-în-tâm-pla-se-ni-mic ! Totuși ceva se pregătea fără să am habar. Fără să fi așteptat ceva anume, stăteam la pândă, ca un animal înfometat. Mult prea târziu aveam să descopăr cine fusese de fapt vânatul hăituit. Însă eu... Prada pe care o așteptam eu, nu era altceva decât o momeală. Țineam strâns receptorul în mână de parcă încerca cineva să-l smulgă. Pe ea mă străduiam să o țin, să o păstrez, să nu dispară pe de-a-ntregul. Dacă până atunci nu făcusem decât să ascult o voce răgușită la telefon, acum începeam să văd și femeia. Așezată pe marginea patului desfăcut, goală, bronzată, sprijinită în amândouă coatele, cu capul căzut pe spate, cu sânii mari, țepeni, agresivi, cu sfârcurile vineții umflate de dorință, cu coapsele depărtate în așteptare. Îi adulmecam respirația găfăită, fierbinte, printre buzele întredeschise peste dinți albi și ascuțiți ca de sălbăticiune. Stam atât de aproape încât aş fi putut să-i mușc urechea, transparentă, cu lobul mic, fraged, împodobit cu o boabă de rubin ca o picătură de sânge. Era însă de așteptat ca scena să fi arătat altfel decât o sugerau vorbele ei. Femeia trebuie să fi fost mai degrabă îmbrăcată elegant, într-o rochie din pachet, primită de la cine-știe-ce verișoară fugită când se mai putea. Probabil că era înconjurată de cheflii care aplaudau performanța actriței, regina vreunei serate. Acum, după ce se stăpâniseră, se strâmbau de răs. Ar fi putut să fie și altfel... Mult prea puțin îmi păsa mie de poveșile ei. Firește, nu fusese nimic de crezut. Puteau să fie însă destule de bănuite. Însă nu mi se părea probabil să fi fost și altceva în afară de improvizația unei femei care ar fi dat cu totul întâmplător peste mine, iar apoi, ca să nu se încâlcească prea rău povestea, s-ar fi dat pen-



tru totdeauna la fund. Dar când, în cele din urmă, am înțeles câte ceva, nu mai aveam scăpare. Dacă nu cumva fusesem pierdut cu mult înainte... Într-un fel așa și era... Asta însă nu mă privea doar pe mine. Eu fusesem ales. De ce tocmai eu ? Nici dacă aș mai dori să aflu, n-aș avea cum. Pentru asta e prea târziu. Atât pentru asta cât și pentru multe altele. Dacă m-aș fi gândit la vreme... Dar la ce să mă fi gândit ? Ei, și ce dacă, îmi zisesem după noaptea aia. Fie și amăgire. Fie și iluzie. Nu voiam să cred că ar putea să se termine. Orice-ar fi fost să fie, numai să nu amuțească vocea aia de copil răgușit. Nici astăzi nu mi-e ușor să spun dacă am fost ales ori dacă eu am ales. Chiar gândul unei alegeri, al oricărui fel de alegere, îmi devenise străin. Nu aveam decât dacă mi s-ar fi dat, ce mi s-ar fi dat, când mi s-ar fi dat. Ce știam eu despre alegere când nu avusesem niciodată ocazia să aleg ? Alegeau alții în locul meu. Însă atunci mi s-a năzărit să aleg eu singur. Să aleg altcumva decât între nimic și nimic, decât între nimeni și nimeni. Să pariez imposibilul. Să mizez viața toată pe un număr care nu e în joc. Să cred când nu e nimic de crezut. Să cred pentru că nu e de crezut. Putea să-mi treacă prin cap că era ceva ascuns în vorbăria de la telefon. Fie și povestea altuia, dacă era să fie a cuiva. Treaba lui cine-ar fi fost el. Eu voiam vocea aia, fără să cred că piesa s-ar fi jucat doar pentru mine. Cu asta nu mă înșelasem. Pentru că urmarea s-a împletit cu soarta altora. De unde să fi știut eu de ei ? E adevărat, aș fi putut să-mi astup urechile, oricât de naiv, oricât de nerăbdător și, îndeosebi, oricât de hămesit eram. Dar dacă nu mă opream să ascult cântecul acela răgușit, dacă rămâneam în balta care-mi fusese rânduie fără să caut vreun mijloc să scap de ce eram nevoit să fac și mai cu seamă să nu fac, să mă uit, dar nu cumva să și privesc, să aud fără să ascult, să dau din gură, dar să nu gândesc, să pipăi fără să simt, nu însemna că renunțam la tot ce crezusem că sunt ? Dar dacă ar fi fost să fie în felul ăsta, mai aveam oare ceva de pierdut ? Nu se spune că surzenia și orbirea și muțenia ar fi temeiul înțelepciunii ? Să-mi fi astupat urechile cu ceară, să nu mă ajungă un cântec de sirenă. Să nu rostesc nici o frântură de vorbă. Să stau cu ochii ațintiți în pământ. Oare la ce bun să mai fi văzut mizeria umbrelor din jurul umbrei mele ? Și cui i-ar fi fost de vreun folos dacă aș fi sporit nimicul cu nimicuri ? N-aveam eu încă de pe atunci scăparea la îndemână ? Adevărata scăpare. O scăpare definitivă. Singura scăpare ? Dar dacă ar fi fost și altă cale ?

*(Telefonul sună. Smulge firul din priză și din aparat. Se îndreaptă spre bibliotecă sărind coarda cu firul telefonului. Îl atârnă de gât, urcă și ia o carte. Coboară, se așează pe legătura dintre picioarele scării și se leagănă, citește, se ridică, bea, vorbește, scrie, privește în noapte...)*

- Atâta doar că, pe măsură ce sporea în mine dorința stărnită de glasul

acela răgușit, mi-am spus că venise poate vremea să mă scutur de letargia care mă copleșea. Să mă urnesc din mlaștina în care lânzezeam. Să caut altceva. Să trăiesc altfel. Să privesc mai departe. Mai departe ?... Unde oare s-ar fi găsit mai departele ăla ? Mai departe de ce și de cine ? Dacă era să aud acolo cântecul sirenei, putea să se afle oriunde-ar fi fost. Cum să fi bănuiră cât de mult aveam să mă îndepărtez de mine însumi ? Cum să-mi închipui că poți să devii de la o zi la alta bestie sau martir ? Cum să-mi fi trecut prin cap că o să rămân fără nimic al meu abia când aveam să renunț fără să mi se ceară la tot ce nu-mi fusese luat cu japca ? Însă ce ar putea să fie mai îmbietor decât momeala din cârligul undiței ? Mai mult decât băutura, decât născocirile femeii de la capătul firului, îmi luaseră mințile timbrul fierbinte și melodia lascivă a glasului ei răgușit. Mă ațâțaseră într-atât, încât m-am așezat de bunăvoie pe cărbuni închini. În loc să închid ochii și să adorm, am rămas cu privirea rătăcită în bezna așternută peste cartier, peste oraș și peste tot ce se află de jur-împrejur. Mă simțeam pierdut, atârnat într-un gol de așteptare fără nici o nădejde.

Ar mai fi fost și altceva de așteptat de la scornelile unei voci anonime ? Cum să fi fost altfel ? Dar eu îmi ziceam atunci, dacă nu cumva altădată, că până și promisiunile mincinoase au un fel al lor propriu de realitate. Cum ar putea altfel să te schimbe într-atât încât să te ducă la pierzanie ? Adevărată în felul ei e și iluzia. Însă doar atâta vreme cât te ții după ea. Pentru că, până să o ajungi din urmă, îți însoțește și gânduri și simțire. Iar dacă te păzești să nu-ți tulbure mintea, nu e cu neputință să te ducă mai departe decât crezi. Chiar dacă n-ar fi să fie decât spre altă amăgire. Așa așteptam atunci clipa când aș fi avut cum să iau ceva de la început. Orice, numai să fi fost alegerea mea. Iubirea pentru cineva, pentru ceva. Fie și iluzia iubirii. Iar dacă nici asta, măcar iubirea de dragul unei iubiri. Vreuna dintre nenumăratele năluci ale iubirii... Poate că iubirea iubirii...

Îmi căzuse receptorul din mână și se legăna spânzurat la capătul firului. Până atunci nu aveam de așteptat decât să adorm. Poate că și să visez. Cântecul sirenei găsisese o ureche care îl aștepta fără să știe că-l așteaptă. De când fusesem condamnat la tăcere, ca atâția alții, nu mai așteptam. N-aveam ce să sper. Și-atunci de ce m-aș fi ploconit ? De ce să fi cerut ? Mofturi ! Mofturi ! Și ce să fi cerut când mi se dăduse tot ce meritam ? Mă bălăceam în mocirla de nepăsare comună unde și frigul devine călâi. Abia după ce auzisem cântecul sirenei mi se năzărise că n-ar fi fost poate imposibil să scap măcar de pedepsele primite pentru ispășirea păcatelor. Ale păcatele mele, ale celorlalți... Ale părinților, ale părinților părinților. Păcatul cu voie și cel fără de voie. Păcatul cu gândul și cel fără de gând. Păcatul vorbelor aruncate în vânt și păcatul

vorbelor așternute pe hârtie. Pedepse pentru ce făcusem și pentru ce încă nu făcusem. Pentru ce mi se șoptise la ureche și pentru ce nu mi se șoptise sau încă nu declarasem. Pedepse pentru toate păcatele înscrise în dosarul obștesc, apoi în dosare cu grosimea invers proporțională față de însemnătatea celui care citește. Un maldăr de dosare înregistrate cu număr ales să fie înscris pe frunte, ca să se vadă de departe că mi-am omorât fratele pe care nu l-am avut. Dar nu vedeam o cale să scap de pedeapsă. Toate găurile erau astupate. Până și cele prin care doar niște șobolani ar fi pricepuți să se strecoare. Așa că n-aveam de scăpat decât o bună ocazie să trec nebăgat în seamă. Să fi găsit un loc printre cei care se târâie. Dar nu așa, la voia-ntâmplării. La rând, în urma celor care au dreptul să stea în față. Sau și-l iau singuri. Dacă nici atât, să fi rămas tăcut în balta împutită care mi-era repartizată. Pe atunci nu aveam de unde să fi știut că abia așa poți să fii luat la ochi. Să ți se întindă o momeală și, de la o zi la alta, să te pomenești că ți se lărgeste zgarda și i se mai și atârână o mărgică albastră ca seninul cerului. Însă nu dintr-acelea pe care să le porți la vedere, să afle fiecare cine ești. O mărgicuță ascunsă încât nici cine o poartă nu știe prea bine că o are. Dar când n-ai decât o mărgea cât bobul de mazăre, poate să se desprindă. Și, ca un făcut, se găsește prin preajmă o cizmă care o calcă și o sfărâmă. Uite-așa ! Nu se știe niciodată prea bine dacă a fost numai o întâmplare. Dar, întâmplare sau orice altceva, cu asta s-a terminat pentru totdeauna. Altă mărgică nu capeți. Iar zgarda te sugrumă și mai abitir decât înainte, pe vremea când tu nici nu visai să fii gătit cu mărgeluță de vreo culoare. Pentru că pe lumea asta mică a noastră totul se învârtește ca scrânciobul. Poate că dacă aș fi priceput mai din vreme... Nici asta nu justifică ceva. În ce privește scârba... Niciodată nu-i agreabil când te trezești din beție. Sigur, aș fi putut să mă abțin. Ei bine, uite că nu ! După ce sirena își terminase cântecul și mă lăsase cu ochii în noapte, puteam să râd și eu ca prostul de ce își aduce aminte și să mă las în voia somnului. Dacă venea. Iar până dimineată să fi uitat totul, așa cum se uită un banc fără poantă. Însă o lungă îmbrățișare rămasă fără împlinire e ceva mai greu de uitat. Așa că eram pregătit să mă agăț până și de o iluzie, dacă nu se îndupleca cineva să-mi arunce o funie și să mă tragă din băltoaca unde lăncezeam. Cântecul sirenei care îmi luase mințile avea să capete în curând un trup. N-a durat însă mult până când amăgirile și-au dat la iveală rosturile. Farmecul făpturii ei mi-a năpădit însă viața și m-a purtat din ispită-n ispită până când nu mi-a mai păsat de nimic. Nici de silă, nici de rușine. Dar nu de mine mi-ar fi păsat pe atunci... De ea, doar de ea îmi era grijă. Doar de sirena mea răgușită, apropiată, însă de neatins, ca într-o oglindă. Rezervată și sfidătoare. Sinceră și prefăcută. Copilăroasă și sofisticată. Și încă

mulțime de asemenea costume de scenă, o garderobă completă, bine asortată la nenumăratele ademeniri și ispitiri pe care le interpreta. Iar când aveam să mă dezmeticesc și din vrajă și din beție, m-am trezit într-o băltoacă încă și mai puturoasă decât cea din care abia scăpasem. Nu avusesem eu parte de toate amăgirile și de toate desfătărilor pe când rătăceam bezmetic după năluci pe poteci șerpuite care nu duc nicăieri ? Abia într-un târziu mi-a fost dat să mai aud încă o dată cântecul de copil răgușit pe care mă strădui zadarnic să-l uit. Și acum fusese tot la telefon. Însă astă dată de la mare distanță și fără îndoială că pentru o ultimă oară. Cu voce mai fierbinte și mai ațățătoare decât vreodată, mi-a spus că tot ce se petrecuse cu noi, până și șoaptele noastre de iubire și răcnetele de plăcere, pe când trupurile ni se înfruntau și se înfruptau cu furie unul dintr-altul, totul a fost numai un coșmar care nu încetează să o bântuie. A adăugat numai că visul acela rămâne cel mai bun rol pe care l-a jucat. Însă pentru mine... Pentru mine ce mai rămâne ?

## poeme de THEODOR GEORGE CALCAN

Nu voi afirma, vai de mine, ritos, deși aș fi în stare – canicula, deh! –, că autorul acestor versuri este ditamai poetul; spun doar, mai cu teamă mai cu invidie, că paginile lui respiră, cu forță, amenitate, superbie, aerul marii poezii. Mai devreme sau mai târziu, negreșit, critica literară va omologa acest aer de splendidă poezie și, odată cu aerul, și re-numele lui Theodor George Calcan de adevărat, poate chiar mare poet. Cert este că Th.G.C., pe care îl cunosc și citesc de peste patru decenii, mai exact din toamna lui 1972, și-a consacrat întreaga ființă/existență poeziei & cărții, bibliotecar până la pensionare în Tg. Neamț. Ca poet, *pururea tânăr* și în lucrare, a făcut parte din gruparea Școlii de poezie de la Neamț, ai cărei corifei – Aurel Dumitrașcu, Daniel Corbu, Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Sava, Radu Florescu –, sunt nume impuse în literatura de azi. Care vor fi fost circumstanțele defavorizante unui parcurs similar ca recunoaștere în cazul lui Calcan, exceptând, dacă se poate, urmările poliomielitei brav du-se-aduse, cu umorul și nonșalanța/seninătatea unui spirit superior, o viață întreagă? În primul rând, cred, însăși valoarea poeziei lui, excepțională, originalitatea vocii, insolita prin unicitate prezență umană. Într-un cuvânt, cam răzbit, nebunia sacră pentru alchimia Verbului. Acestea, considerate obiectiv, ar fi clătinat din temelii ierarhia locală a aezilor moldavi, cum, inevitabil, o și va face într-o zi cu soare și vânt critic obiectiv în pânze. Vom reveni cu schița unui comentariu asupra acestei lirici inspirate, dedicate, stilistic complicate, cum alta, repet, nu știu să se mai scrie în spațiul literelor noastre. Până atunci, cât mai e vara de lungă, cititorul VR este invitat să-și facă pe cont propriu legitima subiectivă impresie.

MARIAN DRĂGHICI

**Vântul cu ochii închiși, aude cum**

**Cerul îngust ne cutrieră trupul**

**Elogiu cititorului nebun**

Tropăi spre iarnă într-un singur picior

**Plin de năluci Van Rijn îmbrățișează luna**

Plin de năluci Van Rijn îmbrățișează luna

Pe valea aurie

A unui amurg de septembrie

Alunecă-n piața pestriță

Rembrandt falitul.

Alunecarea lui mă străbate parcă sonor  
Simțind-o acut strălucind argintiu  
În câmpie.  
Ca pe o ființă ciudată și extrem de fragilă  
O ceapă de lalea ușor translucidă  
Ne pare a fi astă noapte  
Glipticul lumii.  
Luna curge pe chipul lui  
Cu viclenie perfidă redesenându-l  
Se schimbă ceva în ființa secretă  
A lucrurilor.  
Și plantele știute parcă tresar  
Și cel care scrie  
Dar și pictorul,  
Amândoi uitând să moară  
Fiecare în parte,  
De unul singur.  
Picură toamna monoton și trist  
Peste trunchiul firav  
Al unui pâlc de anemone,  
Ca și alt-dat peste  
Stratul umbrat de lalele.  
Flori care nu te cunosc  
Și sunt totuși în stare  
Să te recite fără zăbavă  
Și fără nici o greșală.  
Te respir, te răstesc și te ard  
Cu puterea luminii răsfrânte  
Din clar-obscur...  
Sfârtecat ca dintr-un ciob de cristal  
Spart ca din vârful unui corn  
Scântetor de zimbru,  
Adulmecată-n trupul meu cu grijă,  
Umbra ta-n silabe se dezbină.  
Ruptă dintr-un clopot fără funii  
De mai multe ori repetată în bronz,  
Ca o cădere de lună,  
Dar și ca o cădere a lumii,

Mă golesti de o alta  
Și mă umpli.  
Simt cum mă pășești  
Și mă străbați  
Inimă și chip  
Ca de nalucă.  
Mâini fierbinți  
Și sânge jumătate  
Singur propășesc nectarul  
Zorilor zori.  
Mult peste ceața cea brună  
A zgomotului, a spaimei  
Ca și a durerii diurne  
Privesc uimit oriental  
Ca pe o pleopă de pasăre  
Sau ca pe un ochi tulbure de lacherdă  
Pe care-o înfulec flămând  
Sângele-mi licăre curb  
Venit parcă urzit de departe  
Din miazănoapte.  
Abur sporit al culorii  
O pată, un ciob, un murmur,  
Un freamăt mai lung al unei  
Neliniștite mâini tremurânde  
Și care strecoară destul de târziu  
Raza de lună.  
Timpul m-a gârbovit și pe mine  
Ca pe o rădăcină bătrână  
Greu de scos din pământul în care s-a prins,  
Greu de urnit într-o altă direcție  
Ori perspectivă.  
Și cuget făgăduința de suflet  
Cu destulă îngăduință.  
Un mugurar ce triluie lumina  
Destul de vesel  
Cu destul de multă voioșie.  
Și nu pot să-mi închipui viața  
Lipsit de îmbrățișările tale

Fără de număr.  
Geamătul pe care-l auzi  
E visul meu fără preget.  
Curge sângele galben al rozelor,  
În vreme ce umbra  
Închide o mână de greieri.  
Și suntem doar două  
Suflete rătăcite  
Care-și întind flăcările lor  
Până-n adâncul  
Oaselor altora.  
Ești poate locul meu  
De vis sfârâmat,  
Acel loc al meu de incertitudine  
Și de nepermanență.  
Zăpada minții uneori se naște  
Din ieslele pământului nesigur,  
Și-i greu să naști puterea din cuvinte  
Cum dintr-un nor care-a ajuns vergeaua  
Și-n dimineața sacră se aprinde  
Măsura exactă  
A taliei tale  
Și intenția mea  
De-a reînflori și a râde  
O dată cu ecoul făpturii tale.  
Și-acel copăcel îndelung plutitor  
Pe liziera câmpului  
Cu vântul odată  
Alunecă cum îți alunecă  
Ție cuvântul.  
Ca o undină sălbatecă  
Care-mi aprinde dorința  
Peste cearceaful alb-roz  
Umed, boțit și cu pete de umbră.  
Și te îmbată cu roua  
De agapenthe.  
Acarienii care-mi tulbură somnul  
La jumătatea visului.



Vin și te strig și te rog  
Pe tine suflețe  
Condamnat la himera  
Mult dincolo de lume  
Și de urmele tale  
De stea căzătoare,  
Și care pot fi citite  
Și în cenușa  
Și pe butucul ursuz  
Metafizic  
Al trupului meu ciuruit.  
Copie fără zăbavă  
Ultimele portrete  
Ale lui Van Rijn, falitul,  
Cel urmărit de creditorii mai aspri  
Decât postăvarii datornici.  
Îl luminează galben și alb  
Noptile mele înfrigurate de veghe  
Iar umbra lui curge acum  
Printre culori în declin  
Bătrân și orb  
Și părăsit de lume  
Și de burghezii bogați și puternici.  
El fuge dinspre Grădina Deliciilor  
Înspre centrul orașului Amsterdam.  
Încet, încet florăria cea mare  
Se transformă ușor în dispensar,  
În spital de campanie,  
Ori mai nou, în ospiciu.  
Toate spre a năluci desfătul  
Și a umili cum se cuvine  
Florentinii pierduți de pictor  
Dar și de poezia zăludă  
Între mai multe culori  
Și opinii.  
Doar liniștea își indoaie genunchiul  
Firesc obosit sub povară  
Descoperind uimit transpirat

Unirea luminii  
Cu trandafirul de ceață întunecată  
Al limbii sale materne (flamanda)  
Mișcându-și destul de umed  
Și repede verbele  
Undeva gutural  
Între vuiet și sunet.  
Rembrand se mișcă printre tablouri  
Asudă până târziu  
Ținând o pensulă în mână  
Cu trupul bolnav și eliptic,  
Ca și mâna Reginei Iunona  
Abia schițată.  
Fără prea multe detalii  
Rămas undeva în penumbră,  
Râde cumva fără noimă.  
Mâinele sale se jerfesc împreună cu truda  
Și e săgetat de un vis incolor,  
Înaltă și albă crește iarba-n odaie  
Înaltă și albă coboară  
Odată cu cerul.

### **Z de la Zero**

Plantele din restaurant  
Nu spun nimănui nimic  
Nu rostesc nici un crâmpei de cuvânt  
Nu gustă răcoarea ploii  
Și nici răsăritul  
Se hrănesc doar cu muzica  
Asta în vreme ce tu  
Storci durere prin gingășie  
Sacrificându-ți feminitatea  
Și rasa  
Undeva în preajma celor doar  
Treisprezece ani împliniți.  
Mâinile tale tăcute spre mine  
Ți le înfunzi

Și nu ca frunzele la fel de tăcute  
Care spre Dumnezeu  
Își pot întoarce nervura  
M-a înspăimântat vocea ta  
De fată-n Satin  
Și gândul mă duce  
La bruscheta Silviei Plath  
Sentința rostită  
Între o bătă  
Și-un morcov  
Glumă, răutate, sarcasm  
Și durere  
Dar mă îndoiesc că realitatea  
Se poate sfârși la prețul mărunț  
Al unei sacoși cu roșii  
Și oricum...  
Să sucești gâtul unor poeme  
Când ai aflat că ele  
Se scriu și singure  
Mi se pare a fi un nonsens  
Fiindcă întotdeauna  
Se poate găsi o gură  
Destul de plictisită, desigur  
Care să-ți descifreze subtil  
Sensul zilei de mâine  
Ca și sfoara din spatele lui.  
La girafă, la bufnită sau la câine  
Poftim, poți lăsa cubul de zahăr  
În apa destul de verde  
Întotdeauna, un caligraf iscusit  
Îl va zugrăvi cu măiestrie  
Și acribie  
Pe Z de la Zero.

**Tropăi spre iarnă într-un singur picior**

## ZBOR DEASUPRA UNUI CUIB

Când intri în Simileasca, miroase a zahăr ars și stafide și gaz de butelie. Mirosul stagnează în aer, dar jos, la nivelul solului, se simte mult mai slab decât la 1,7 metri, înălțimea unui nas de bărbat. Iar, pentru unii nu se simte. Pentru cei născuți aici. Pentru ei, ăsta e mirosul mâncării, al părinților, al iubitei, al distracției și al morții. Nici pentru copilul din afară, cu nasul la doar 60 cm de strada pietruită, mirosul nu era unul insuportabil, ca pentru tatăl său. Mai venise el pe-aici. Era un miros ciudat, da, dar era și miros de joacă și de jucării. Și, curios, pentru el era și miros de mâncare, de prieteni, de distracție. În mintea lui, copilul se considera probabil, în unele acele momente, un puradel alb. Trecea destul de des prin cartier, împreună cu bunicul, în drumul de la scaldă sau către scaldat. Uneori îl uita Dumnezeu pe-aici. Se juca cu țigani, în picioarele goale ca și ei, îmbrăcat doar cu un chiloțel tricatat, spre deosebire de ei. El și prietena lui erau singurii îmbrăcați. Se jucau jocuri țigănești, dar și fotbal. Avea unul o minge.

Se apropiau de casa albă, curată, dar cu tot felul de floricele de ipsos și gablonțuri lucitoare îngropate în tencuială. Un model negru-gri, închipuind flori de crizantemă stilizate, trecea brâu prin toată fațada și încadra lateralele ferestrelor. Încă de la poartă, mirosul dulceag, stătut, se combina cu unul de fructe crude, de caise și de mere, făcând aerul mai complex, dar mai respirabil. Rufăria, cu albe și colorate întinse de la poartă până la casă, printre două rânduri de vie care nu dădea niciodată struguri, aducea și un iz proaspăt de detergent.

Intraseră fără să bată în poartă. Abia în prag tatăl scoase o monedă de aluminiu și ciocăni scurt în ușa cu geam:

– Trancă! Băi, Trancă! Ieși, băi!

De ieșit, ieși femeia:

– Vine și el. A fost schimbul 3 și doarme. Acum se îmbracă.

Femeia începu să drăgălească copilul și strigă după fata ei. Băiatul pornise deja spre spatele curții, plictisit de țigancă. Ieși și Trancă. Femeia luă cu o cofă de tavă apă din găleată și îi turnă în pumni deasupra unui butuc de vie. Bărbatul își aruncă apa pe față și începu să se frece. Apoi mai aruncă un pumn.

– Dă, băi, și cu săpun, că tot negru ai rămas. Dă și după ureche!

– Taci, mă!, răspunse celălalt somnoros.

– Dă cu săpun, să te faci și tu alb, nu vezi ce nevastă albă și frumoasă ai?

– Taci, mă, Surule, că eu de urdori mă spăl, nu de frumos!

Totuși, după ce mai aruncă o dată apă peste față, se duse, luă un lighean, femeia turnă apă și îi aduse și o coajă de săpun. Acum el nu mai era bosumflat. Celălalt nu mai era, Surule, ci șeful său.

– Da' ce-ai venit acum, meștere, să ne chinuim pe căldura asta? Nu mai puteai să stai două ore să se ducă vipia?

– Dacă stai, îți stă norocul, Trancă.

– Mai dormeam și eu două ore, că așa sunt chiaun de cap. Mare lucru de n-o ieși ușa..., începu el propoziția dar nu mai știu s-o termine. Voia să zică stricată, dar nu-și dădea seama de nici o stricăciune de nereparat. Nu mai zise nimic și lăsă fraza fără balamale.

– Să nu iasă!, spuse Surul.

Copiii se jucau cu niște mașini de plastic sub umbrarul din fața bucătăriei de vară. Luată de vânt, o perdea de muște le tot trecea pe deasupra capetelor, ciufulindu-i din când în când.

– Tu cât mai ai până te muți?

– Stai să vedem, că n-au venit ăștia cu sociala și n-am aprobare încă.

– Îți dă. Așa mi-a zis șeful de la cadre. Voi câți sunteți aici?

– Cu ai bătrâni și cu alde cumnatu-miu, suntem câțiva. Numai să nu cîrpească ăștia de-alături, că ei sunt doar cu numele în cartea de imobil, că alde cumnată'miu nu stau aici...

– Dar ce-au cu tine?

– De-ai dracu'. Nu cu mine au, cu toți romanizații.

– Păi, lasă-ți mustăți, că în rest semeni cu ei, spuse surul și râse a glumă.

– De mustăți, de pălărie, de vorbă, de aia, de aia... Dar eu nu mă mai întorc să fiu ca ei!

Ascuțeau din șfaițică un colț de scândură pentru lambriu și pulberea de lemn era purtată de vânt spre ușa de la bucătărie și spre copii. În jurul lor mirosea a brad și în scurt timp avea să miroasă a clei.

– Închide, fă, ușa!, îi spuse Trancă fetei lui. Nu vezi că intră rumeguș? Mă-ta unde-i?

Fata lăsă din mână basculanta de plastic, plină cu păpuși dezbrăcate, și se repezi să-nchidă ușa. Băiatul luă grăbit mașina pe care o aștepta de un sfert de oră, basculă păpușile și o umplu cu frunze, bețe, gunoaie și alte materiale de construcții. Era un moment critic. Fata voia și ea basculanta pentru că

alt autobuz n-avea pentru păpuși. O revendică. Băiatul găsea că altele sunt prioritățile jocului lor. Încercă să o convingă. Fata luă basculanta și toată catedrala lui neînchipuită cazu pe ciment. „Cioară”, îi spuse el fetei tuciurii. Pentru copilul de 5 ani, „cioară” era un „proasto”, un „tâmpito”, un rău încă neconturat, încă necolorat. Dar pentru fetița încă și mai mică acel cuvânt nici nu reprezenta un rău: era un alt nume al ei, sau al mamei ei, un nume pe care unii oameni, în unele situații, îl adresau cu o gură urâtă. Atunci, la acea vreme, numai gurile erau urâte, cuvântul nu. Mama nu i-l adresa niciodată când o certa, nici tata, nici mamaie. Aveau ei alte cuvinte. Pe ăsta nu.

Surul i-a văzut îmbrâncindu-se și scâncind. Se duse la ei și le împărți două palme:

- Duceți-vă și vă jucați pe stradă!
- Lasă-i, meștere, că-i cald. Îi bate soarele-n cap pe stradă.
- Să stea cumiți!

Copiii se împăcară din plâns, mai supărați acum pe Sur decât pe basculantă.

- Vezi că s-au împăcat, meștere? Se înțeleg frumos ei!

Trancă trase aer în piept și continuă ca și cum ar fi vorbit în joacă:

- Și zi, meștere, ne-nucrim?
- Sigur, băi Trancă. Zi, cât vrei pe fată?
- Ei, nu mă lua acum ca pe țigani, că știi că nu mai facem noi d-astea.
- Păi nu te iau eu ca pe țigani, dar la români copiii se tocimesc când sunt mari. Acum e tranca-fleanca.

Țiganul tăcu rușinat.

– Zi, băi, spuse celălalt într-un târziu, după ce tăcuse și el de ciudă că l-a repezit chiar așa, zi cât vrei pe fată să bem aldămașul. Că eu chiar aș bea ceva.

Înveselit de gândul la țuiculiță, Trancă întrebă:

- Nu terminăm întâi colțul ăsta?
- Terminăm întâi.

Unul lua la rindea încheietura abia, abia potrivită, să egaleze scândurile înainte să le dea clei. Tăiței mari de brad și schije dintr-un nod cădeau la picioarele lui, tentându-i pe copii. Celălalt sculpa cepii pentru toc. Nu mai miroasea însă a brad pentru că vântul aducea miros de găini și de porc din curtea vecină.

- Om termina noi, spuse meșterul. Acum să stăm puțin.
- Du-te, fă, și cheam-o pe mă-ta, spuse țiganul copilei.

Își turnară unul altuia apă și femeia apăru înainte să termine ei. Tonul lui Trancă fusese destul de brutal cu fetița, dar când o văzu pe nevastă-sa se înmuie deodată.

– Pune-ne și nouă ceva acolo, dacă ai.

– Dar se poate? Cum să nu?

– Nu te deranja, spuse surul. Nu te deranja pentru noi. Doar niște păhărele pentru țuica aia de-am venit eu cu ea. Și să stăm puțin la umbră.

Femeia venise cu o găleată:

– Asta e de băut. Acum am adus-o, e rece. Și pregătesc într-o clipită și restul.

– Să nu faci de mâncare pentru mine, că eu chiar nu stau la masă.

Femeia nu zise nimic și intra grăbită în bucătărioara de sub umbrar. Surul luă o cană de apă și o bău pe nerăsuflăte. Își ținu chiar răsuflarea. Până și apa mirosea a butelie.

– Piticule, vrei și tu?, îl întrebă pe băiat. Acesta se interesă mai întâi de-o înghețată, apoi de-un cico, apoi de-o limonadă și, când văzu că nu e chip, luă cana. Apa din cartier nu-i plăcea nici lui la gust. Tatăl săltă găleata pe o canapea în două picioare care se sprijinea de zidul bucătăriei și puse peste ea un fund de lemn care fusese înainte pe găleata din care luaseră apă pentru spălat. Se sprijini apoi cu spatele de același perete, îl durea de la cât stătuse cocoșat peste scândurile alea. Acum simțea cum toate oasele și oscioarele alea mici din miezul spinării se întind și se reasează și devin drepte ca un stâlp la un colț de casă. Puțin împins în tălpi și în umeri, simțea cum toată febra aia de la muncă se scurge în pământul cu care era lutuită casa și el, nemișcat, se descarcă de tot ce-i rău și dureros. Închise un ochi în care îl bătea soarele printr-o gaură din frunzar. Închise ochiul să nu se miște. Trancă dispăruse după nevas-tă-sa. Copiii o zbughiseră și ei. Era liniște și bine. Doar mirosul...

– Ia loc meștere, dar se poate?, plasă Trancă o expresie a nevaste-si. Îndemnul nu prea avea bază pentru că omul nici nu voia să se dezîndrepte, dar nici n-avea unde să stea.

– Aduc acum și scaun, spuse Trancă, în timp ce trecea pragul bucătăriei purtând o masă, el de-un capăt, femeia de-un capăt. Punem aici, la umbră, că în bucătărie s-a încălzit prea tare.

– V-am zis să nu faceți prostii, că eu nu mănânc.

– Mănâncă băiatul, că el mănâncă la noi, nu ca matale, spuse femeia.

– Vă rog eu să nu insistați, că eu iau un pahar și mă-ntorc la muncă.

– Stai și matale jos cât ia băiatul ceva, că doar n-o să ne umpli de talaș acum, când mănâcăm. Și munciți după aia, zise femeia punându-i și lui o farfurie în față. Se întoarse repede cu o cratiță aburindă:

– O ciorbiță de rață, anunță ea și îi turnă pe neîntrebate lui primele două polonice.

– Chiar nu trebuia să vă deranjați. Mănânc eu când plec și-ajung acasă.

– De, eu am pus deja pe masă. Dacă nu mănânci, matale îți faci păcat cu noi.

– Ia, bre, meștere, cu ardei, să vezi ce bine gătește nevastă-mea.

Trancă avea o bună dexteritate. Întins peste masă, cu o mână umplu țoiul de țuică din fața meșterului și cu cealaltă îi îngrămădi niște ardei pe o buză de farfurie.

– Ia, bre, și gustă. Dacă nu-ți place, o punem la loc. Da' nevastă-mea gătește bine, că gătește și-n casă la oameni, matale știi.

– Nu că nu gătește bine, se apără omul. Dar eu nu prea mănânc prin sat. Că fiecare are greutățile lui.

– Aici nu mai suntem la sat. Te-ai mutat și matale la oraș de ceva timp. Dar zi că-i pomenirea lui bâtica și ia măcar de sufletul lui.

Omul, ce era să facă? Își zise că decât s-o pună înapoi... Dădu peste cap țoiul să-și facă curaj și apucă lingura.

– Pâinea la voi e mai bună, zise el după ce doar o pipăi, înainte să muște. La noi e tizic.

Se uită la puștiul lui care aici făcea mai puține mofturi ca acasă și împărțea cu naturalețe o farfurie de ciorbă cu amica lui. Parcă se întreceau care ia mai multe linguri și care dă mai puțin pe piept. Abia treceau cu bărbia de tabla mesei și accidente se mai întâmplau. Se băteau în linguri, mâncau și râdeau. „Să se mai sclifosească el de-acum încolo!”, gândi cu puțină ciudă tatăl.

Luă o lingură și, fără să fie ostentativ, o mirosi. O dădu dușcă apoi. Chiar și asta, așa bine gătită, avea mirosul ăla de transpirație din cartier. Plus că pusese ierburi în ea, zarzavat și pătrunjel, lui nu-i plăcea să dea de ele prin mâncare. Numai nevastă-sa știa ce-i de pățimit să-i faci lui o ciorbă. Iar borșul stătuse prea mult pe trânci și luase și ăsta miros de puțină. Își mai turnă singur un țoi, apoi încă unul să nu i se facă rău. Acum putea să mănânce și bolovani. Mușcă din ardei, unul roșu cu dungulițe galbene, și restul veni de la sine.

Termină însă prea repede farfuria și, văzând-o goală, femeia o umplu din nou. Era mai mult decât putea el suporta. Era cât pe ce să răbufnească. Dar oamenii ăștia n-aveau nici o vină. Ei încercau să fie cât mai de treabă. Mâncă un ardei întreg, care-i făcu carne vie cerul gurii, și goli și farfuria asta.

– Și gata!, spuse pe un ton destul de războinic.

– Da' difuzorul ăla de ce tace?, întrebă Trancă mai mult să-și trimită femeia de-acolo.

– Nu se-auzea, mă, de fierăstraiele voastre.

– Dă-i, fă, drumul, să auzim și noi ceva.



Abia plecată de la masă, îl întrebă pe sur:

– Este că dacă n-am locui aici, nici n-ai ști că suntem țigani? Și dacă eu n-aș fi așa de negru...

– Este. Ce este, este.

– Femeia asta gătește că și-ar putea găsi și la un restaurant, să aibă și ea un ban, nu așa prin casă pe la oameni, cu ce vechituri îi dau ăia. E că gătește?

– E. Chiar bine. De ce nu vorbești pentru ea la Scapă Rata?

– E departe. Să vedem întâi unde ne mutăm, dacă ne mutăm. Și apoi, să vorbesc eu? Își numără ăia de patru ori lingurile chiar și când intru să beau ceva.

Amuți când auzi difuzorul, galena aia publică de radioficare, găjăită, pe o emisiune de amiază, cu muzică. Femeia dăduse tare, la muchea potențiometrului, să bată peste fierăstraiele și ciocanele lor când s-or apuca iar de lucru.

La întoarcere nu se opri la masă, să-și termine fiertura pe care ea o mai avea în farfurie, ci trase direct în bucătărioara din care dogorea aburul prin ușă. Reveni cu o altă cratiță fierbinte.

– Ardeiași! Ardeiași umpluți!, spuse ea triumfătoare.

Gândul că va mânca și tocătură nu îl lăsă insensibil pe meșter. Țștia nici măcar nu se mănâncă cu ardei usturați! Trase iar un țoi, să-i treacă gândul.

– Mie, unul singur, spuse știind că n-are scăpare.

Femeia îi trânti un ardei în farfuria din care mâncase ciorba, și apoi mai puse un ardei de la ea. Puse doi și la Trancă, mai puse doi la copii și păstră în față cratița în care pentru ea mai rămăsese unul singur.

– Mai ia-l și p-asta de la mine pentru că eu chiar nu mai pot. Sunt și mari.

Nu mai așteptă răspunsul ei. Echilibra un ardei în lungul lingurii și îl trânti la loc în cratiță.

Carnea era tocată manual, pe tocător. Mai mult cuburi de carne fiartă în interiorul legumei, decât ardei umplut. Dădu la o parte dopul de morcov și rămase surprins, puțin înduioșat de vederea umpluturii. Îi aducea aminte de casă. De la maică-sa, din tinerețe, nu mai mâncase decât serbezeala aia de carne zdrobită în mașină și amestecată mai mult cu orez, verdețuri, ceapă și cartofi. Carne, să fie și să nu zici că nu este. Totuși, când luă din vârful lingurii, își dădu seama că și aici e ceva ciudat. Își mai pierduse, de la țuică și de la pârlitii ăia de ciușdei, simțul mirosului, și nu s-a prins din prima.

– N-am mai găsit porc și i-am făcut cu vită.

Așa ceva chiar nu mâncase. Și nici nu intenționase vreodată să mănânce. Și nici nu-și imagina cum o să reușească. Dar puștiul băga mare. Nici nu știa care-i bucata lui și care a gagicii, luau la grămadă din amestecătura de carne și bucăți de legumă, râdeau și se înghionteau unul pe celălalt.

– Liniște la masă!, ordonă el încercând s-o facă pe durul sau, poate, să mai tragă de timp.

– Balastu', tata!, râse copilul și arătă spre lingură.

– Balastru. Și nu mai râdeți, că stă Maica Domnului în genunchi cât stați voi la masă. Și-i păcat!

Luă și el un duminic. Se putea mânca. Veni, în cele din urmă, și desertul. „Porumbaș fiert! Porumbel fiert!”, anticipă el (care recunoscuse mirosul aburilor ce treceau prin ușă) strigătul cu care femeia îl va pune pe masă.

Într-adevăr, știuleții veniră fierbinți, aclamați de femeie, stropiți cu sare câtă trebuie, pe un capac de oală cu toarta ruptă. Echilibrul acestuia pe masă era precar și au trebuit să mănânce repede, să nu se rostogolească nemâncații pe sub masă.

– Și uite cum am stat noi două ceasuri la masă.

– N-au fost două ceasuri. Un ceas și ceva.

– Orișicum. Am stat ca la-nmormântare.

– Ba, să nu mai zici matale vorba asta, că nu la-nmormântare am fost noi aici, ci chiar la ziua mea.

– Ce tot zici tu acolo? Cum ziua ta?

– Azi!

– Păi, și de ce n-ai zis s-o lăsăm pe altă dată? Trebuia să-mi zici și-o lăsăm încolo de ușă.

– Tocmai, că n-am vrut să știi. Mai veneai matale dacă spuneam că e ziua mea?

– Păi nici nu trebuia să vin. Să fii și tu cu familia, cu prietenii.

– Meștere, matale ești prietenul meu.

– Sunt și eu prieten, dar trebuia să fii cu prietenii, cu vecinii, cu rudele...

– Ăștia nu-s prietenii mei. Nici vecini. Poate când m-oi muta la bloc, și sunt sigur că nu mă lași matale să nu iau și eu casă. Atunci, o să am și eu vecini și prieteni. Nu toți ciorditorii care nici nu mai știi ce lași în curte și ce găsești.

– La mulți ani, băi, atunci, și să-ți fie de bine! Dar de ce nu i-ai chemat și pe alde socru-tău, că i-am văzut prin curte.

– Ne-am cam drăcuit zilele trecute, dar i-oi chema și pe ei duminică, la mpăcare. Astăzi mă făceau de răs de față cu mătale.

– Mare doctor ce-s eu!

Devenise emotiv țiganul. Surul știa care-i motivul, că și el avea emoția lui, cu durere de cap, de la țuică pe zăpușală.

– Săru' mâna pentru masă și la mulți ani, spuse el. Și om lăsa-o pe altă

dată, mama ei de muncă. Mă duc și eu, că și tu trebuie să tragi un pui de somn. La noapte, intri iar...

– Stai, meștere, bem și-un vinișor, se mai face răcoare. Ajung eu și la muncă, nu-ți face griji.

Se trezi responsabilitatea în meșter:

– Eu am băut că e ziua mea liberă. Și tot am trecut cu un pahar pe plus. Dar tu să te duci la muncă și să fii treaz acolo, că altfel am dat toată echipa de dracu. Ascultă la mine: te duci și te culci.

– Un pahar, atâta, doar să-l guști, că ieri l-am cumpărat de la ăștia de pe câmp, special pentru matale.

– Nici vorbă. Eu mă duc acasă. Tu te culci.

– Mai stai un ceas, se mai joacă și ăștia micii, mai stăm și noi de vorbă. Și mă culc. Apoi mă culc.

– De joaca lor îmi e mie! S-or tot juca ei, că de muncă nu-s buni.

– Apă bem. Apă, nici măcar șpriț. Și stăm și noi ca prietenii, să știi și eu că e ziua mea.

– Prieteni suntem, dar ți-am zis ce trebuie să faci ca să n-avem probleme.

Se ridică de la masă și întinse mâna după băiat. Trancă îl prinse de mână, dar nu mai apucă să zică nimic.

– Țiganul tot Țigan, spuse surul nervos. Hai să fim oameni de înțeleș și să facem fiecare ce trebuie.

Își dăduse seama că iar i-a zis-o.

– Îți sunt prieten și nu te las când ai probleme. Dar nu te las nici să-mi faci probleme. Acum facem cum am zis eu, iar săptămâna viitoare suntem pe-aceeași tură. Stăm atunci într-o zi la un șpriț, la ăla în poartă la fabrică, după muncă, și terminăm ce-am început aici. E bine așa?

Dacă nu se putea altfel, era bine.

– Iar tu să nu-i mai dai de băut azi și să-l pui să se culce și să nu-ntârzie la lucru sau să facă vreun accident pe-acolo. E bine așa?, o întrebă pe femeie. Era.

– Piticu, hai și-om merge!, zise și întinse mâna către copil.

Băiatul veni fără tragere de inimă, dar supus:

– Tlei minute!, scânci el.

– Niciun minut! Zi sărumâna pentru masă și la mulți ani lu' nenea.

Strâns de mână de tatăl său, copilul se conformă. Tras apoi spre poartă, trebui să facă pași în acea direcție. Fata îi interceptă pe cei doi în drum spre poartă. Se agăță de mâna băiatului și spuse că trebuie să apară vânzătorul de floricele.

– Vleau flolicele, spuse băiatul preluând imediat ideea. Tataia îmi ia meleu flolicele.

– Dacă ne-ntâlnim cu el pe stradă, îți iau, spuse omul și îl smuci să-l despartă de fată. Țigăncușa se agățase de el cu amândouă mâinile. Au trebuit să tragă ai ei de ea, să-i despartă. Văzându-l cum dispare pe poartă, fata se trânti cu fruntea la rădăcina unui butuc de vie și nu mai vru să se ridice de-acolo până nu-i dădu tat'său vreo două scatoalce. Se duse atunci în bucătărioara de vară, unde se trânti pe patul de scânduri și începu să plângă cu sughițuri, necăjită pentru că plecase prea devreme singurul copil cu care ai ei îi mai dădeau voie să se joace.

IOAN GROȘAN

## UN ROMAN-VITRALIU

Nu mai puțin de zece volume de proză a publicat după Revoluție scriitorul maramureșean Marian Ilea: *Desiștea* (1990), *Desiștea II* (1993), *Casa din Piața Gorki* (1999), *Vacek* (2001), *Medio-Monte* (2003), *Libertatea începe în șapte aprilie* (2004), *Povestiri cu noimă* (2006), *Înțeleptul* (2013), *Amintiri din casa scării* (2014), *Gravimetrul* (2015). Și cu toate că unele dintre aceste apariții au fost încununate cu importante premii literare, impresia mea este că Marian Ilea încă nu are, în percepția publică și a criticii profesioniste, cota valorică pe care cu siguranță o merită.

Despre cauzele acestei „anomalii”, nu singulare azi, am mai vorbit: ele, cauzele, sunt multiple și țin în primul rând de schimbarea la față a țării după 1990: pierderea - în favoarea televiziunii, a Internetului, a altor forme ale mass-media - a unui număr imens de cititori, a aceluia public-țintă căruia literatura de valoare, ca minimă, dar esențială rezistență prin cultură, i se adresa cu succes; mai poate fi amintită uluitoarea invazie a mediocrității, a veleitariilor (efectiv, numai cine nu vrea nu publică), o invazie pe care, după ce marile nume ale criticii de întâmpinare s-au retras în alte domenii, nu-i mai face față nimeni, nici măcar noul val exegetic. La toate acestea se adaugă, desigur, și pârda lnicul statut de „provincial” al scriitorilor care nu activează la „Centru” (sau în „Centrală”, cum numesc ambasadorii retrași de la post, prin cotloanele Ministerului de Externe...).

În fond și la urma urmei, cele pomenite mai sus n-au prea mare importanță dacă dai peste o carte precum *Herina* lui Marian Ilea (Editura Cartea Românească, 2016). Inițial, văzând titlul, m-am gândit că e vorba de un personaj feminin cu acest nume, dar m-a lămurit imediat, într-o inserție pe coperta a patra, însuși autorul: „*De fapt, e vorba despre un spațiu de vreo 20 de kilometri aflat în Carpații Păduroși (sau în Carpatia, cum îi spun cei din Ucraina). Acest spațiu e locul unde izvorăsc Tisa, care o ia spre Ungaria, și Prutul, care curge în sens opus, către Colomeea și Cernăuți*”. Cu alte

cuvinte, e o extremitate a imperiului chezaro-crăiesc, a Kakaniei musiliene (și-n această paranteză mă gândesc că exegezei criticului timișorean Cornel Ungureanu cu *Mitteleuropa periferiilor*, această carte i-ar veni ca o mânășă).

Ceea ce impresionează imediat în proza lui Marian Ilea e *siguranța și densitatea în informații a scriiturii*. Să luăm, de pildă, prima pagină din „Herina”: „*Iarna sosea în Herina către sfârșitul lunii noiembrie. În patruzeci și opt de ore nămeții erau cât gardurile. Osima Michl ieșea în stradă cu schiuri făcute de nenea Grosser, tâmplarul, care avea atelier cu scule aduse din Slovacia. Tălpile schiurilor, bine șlefuite, zăpada aspră scârțâind la fiecare pas. Îți ardeau urechile sub căciula de blană de iepure. Te înțepau obraji. Noaptea, Osima Michl simțea ochii lucioși ținându-o. I-ar fi putut atinge cu mâinile. Aburii din gura lupului i se topeau pe palton. Își ascundea fața în gulerul aspru. Strângea din ochi. Era dureros. Privirea parcă se lipea, se agăța de partea de sus a gardului. Din pricina gerului. Lupul își vedea de drum. - Pe sfrijita lui Michl n-o dorește nici lupul, zicea tâmplarul Grosser. Tot într-o iarnă geroasă, privirea tatălui Peter Michl a alunecat lin în ceață. S-a dus. Pe la cântatul cocoșilor*”.

Să se observe că în nici douzeci de rânduri se creionează deja spațiul desfășurării acțiunii, se introduc firesc trei personaje cu care vom avea de-a face mai târziu, chit că la unul e prezentă deja sugestia morții sale, ba chiar există și o fină fantă spre fantastic. În „Herina” defilează, de altfel, un numeros carusel de eroi, ce se învâрте amețitor, în funcție de nevoile construcției narative: Rebecca Michl, preotul Lală Marcu, morarul Josef Kraft, contesa Monthomas, parohul Boschetty Andor, senzuala Margit Isaac (care „era vestită pentru felul în care muncea trupul unui bărbat”, iar, din cauza asta, „intelectualii o ocoleau”!), comercianți, cofetari, hotelieri etc. etc., fiecare cu povestea, cu destinul lui comprimat. De aceea, în roman nu există o acțiune propriu-zisă, o *story* cursivă, materia epică organizându-se tocmai prin aglomerarea acestor nuclee narative. Asta îi permite lui Marian Ilea o mare libertate de mișcări stilistice, el trecând cu dezinvoltură din stil indirect liber în monolog la persoana I, din confesiune de jurnal în structuri dialogate, din imperfectul tabloului kakanian în, ca în finalul cărții, prezentul auctorial.

Se naște astfel, pagină după pagină, o lume cosmopolită, corespunzătoare arealului ales, un fel de Turn Babel, o impunătoare catedrală multiethnică. Or, o catedrală nu poate fi povestită; poți cel mult să-i admiri pardoseala, coloanele de marmură, catapeteasma și vitraliile divers colorate prin care pătrunde mănunchiul de lumină al fiecărei povești în parte.

*Herina* lui Marian Ilea este un splendid roman-vitraliu.

DANIEL CRISTEA-ENACHE

## FĂRĂ PERSONALITATE

**D**acă la debutul editorial tânărul (de obicei) autor primește încurajări și indulgențe critice, extinse de pe coperta a IV-a a volumului la recenziile și cronicile din revistele culturale, a doua carte este o probă mai dificilă.

Cu *Instalația*, Alex Văsieș ar trebui să confirme Premiul USR Cluj pentru debut obținut în 2012 (pentru *Lovitura de cap*), trecând de faza speranței literare spre ceea ce înseamnă o confirmare. Pentru aceasta, un poet are a lua o anume distanță de discursul standard al generației ori promoției sale. El va respira aerul timpului, iar versurile sale vor putea fi încadrate relativ ușor în poeticul și poeticile de ultimă oră - însă această fixare nu este nici obligatorie, nici suficientă pentru a se putea vorbi de valoarea propriu-zisă a textelor. Cu cât un autor este mai îndatorat tehnicilor, scriiturii, stilemelor „leatului” său, cu atât poezia lui va fi mai înseriabilă. Și invers: cu cât vârsta unui scriitor are mai puține legături cu conformația și configurația poeziei scrise de ea sau de el, cu atât sunt șanse mai mari pentru individuație lirică.

Din păcate, tânărul Alex Văsieș nu trece acest test de personalitate. Placheta lui seamănă prea mult atât cu Văsieș însuși de la debut, cât și cu cărțile altor autoare și autori din ultima promoție. Același *sound* și aceeași atmosferă le regăsim în versurile care marchează prea rar, aproape deloc, o diferență specifică. Singurul loc în care autorul post-milenarist se distanțează de stanțele non-burgheze ale celei din urmă promoții este XYZ, rimat și ritmat, cu erotic și ludic de influență:

Vara s-a oprit și prin ea apusuri false ce nu vor mai intra în hotel.  
Stai la ultimul etaj, vezi culoarea pământului și ți-e frică de el,  
dar eu te urmăresc înotând fără să tulburi apa, bronzată, pe un refren  
din *Metamorfoze*, deci bucuria pe care o simt ieșind pe teren,  
printre oameni care nu se vor căsători niciodată, printre vegetarieni,  
emană din reflexia de abanos a corpului tău + anii mei de singurătate  
în care n-am avut nimic de pierdut. Rămân treaz numai din răutate,

pentru a-i privi pe alții, ca-ntr-un muzeu, stând singuri la mese, uneori deschizând o fereastră sau analizând emoționați urme de meteori.  
Tu poate că ai avut noroc când ai văzut băiatul căzând din cer, o săgeată, dar nu ai mai dat niciun semn și ai trecut prin zeci de orașe, halucinantă

Poemul e simpatic și proaspăt, însă cărtărescian. Când face poezie „pe limba lui”, Alex Văsieș scrie așa, ca în *Intervalul*:

Te-am așteptat dintotdeauna și n-am vrut să ne distrăm.  
Aveai pe tâmpile lumina aia care acum lipsește,  
sau iese de pretutindeni și nu pot s-o folosesc.  
Nu știu dacă încercam să te opresc  
sau împingeam mai tare, ca-n vise.  
Făceam pauză după zone lungi,  
fiecare își marca frumusețea,  
fiecare înțelegea nuanțe și ne apăsau în moalele capului.  
Fiecare cu refuzul, fiecare să ridice un sistem,  
să vadă celălalt cum e noaptea - singur printre faruri,  
încercând să prindă momentul când linia nu-i ocupată.  
La periferie, unde se fut adolescenții după baluri,  
unde compromisul incendiază hectare întregi;  
fumul de scaieți și lemn verde amestecat cu sperma  
se ridică deasupra orașului  
și-ntr-un târziu euforia se blochează.  
O unitate chimică prevestitoare,  
în noaptea în care se scurg toți de tristețe,  
pansament peste undele urbane.  
la periferie te-am dus și ne-am împins în gard,  
după ce te-am așteptat toată viața, și am crezut că cedează.

Poemul, precum majoritatea celor din *Instalația*, este dezabuzat la modul aspirațional, ca „atitudine”, și imatur artistic. Versurile de mai sus sunt acneice, prin stângăcia alunecării dintr-un registru poetic în altul și prin căderea în emfază. Pe de o parte: „fiecare își marca frumusețea”, „fiecare cu refuzul, fiecare să ridice un sistem”. Pe de alta: „ne-am împins în gard”. Într-un regim poetic apar imagini hiperbolic-avangardiste, ca la Voronca și Bogza, ori expresioniste, în stilul lui Caraion: „compromisul incendiază hectare întregi”, „fumul de scaieți și lemn verde amestecat cu sperma se ridică deasupra ora-



șului”. În altul, suntem în plin prozaism: „încercând să prindă momentul când linia nu-i ocupată”.

Prozaismul are un halou de poeticitate, de la „optzeciști” și „nouăzeciști” încoace, cu condiția unui bun control stilistic. În *Instalația* lui Alex Văsieș, prozaismul și retorismul, versul direct și cel artificios se amestecă fără intenționalitate. Altfel spus, poemele nu își datorează structura și discursivitatea unui proiect artistic anume și unei poetici capabile să-l susțină. Ele sunt așa fiindcă așa au ieșit; și *Intervalul*, ca și alte texte din plachetă, ar putea continua pe pagini întregi, cu aceleași rezultate mai degrabă mediocre. Iată cum se continuă poemul inexperimentatului, neformatului autor:

Dacă ne uitam în sus noaptea era dulce și limpede,  
Ne putea acoperi.  
Mirosul acru, prin material, a fost o victorie.  
Există o șansă la un milion să ne mai lăsăm așa,  
există multe alte lucruri pe care un om se ridică,  
o grămadă de care mă tem să-ntorc capul,  
pentru că nu mai e nimeni.

Aici poemul a devenit mai interesant, iar gradul de interes se datorează sentimentului de anxietate deodată manifestat în versurile locvace. În vorbăria personajului, nefiltrată de versificarea poetului, a apărut o secvență neli-nișitoare, care ar fi putut da textului o dimensiune în plus: „mă tem să-ntorc capul,/ pentru că nu mai e nimeni”. Dar tocmai acum se cade în emfază poetică și bombasticism liric:

Dintre zona frică-de-moarte și telefonul  
așezat lângă tv - nu știu ce să aleg.  
Ce trebuie anihilat.

Diferența semnificativă, deocamdată, între Alex Văsieș și autorii cu personalitate conturată din poezia de azi este aceea că el, spre deosebire de ei, nu are filtre între experiențele biografice (câte sunt ele, dat fiind că autorul e născut în 1993) și cele lirice. Totul merge și totul intră. Autorul pune pe hârtie ce-i trece prin cap și prin nervi și este un bun ilustrator al expresivității *malgré-soi*: ce pot face, singure, cuvintele limbii române înșirate unele după altele, în absența unui poet al cărui nume trebuia totuși trecut pe copertă.

Alex Văsieș, *Instalația*, Editura Cartea Românească, București, 2016, 64 p.

D'ALE EROSULUI

**E**mil Brumaru: un mare senzual mare care se luptă cu sine. În pofida aparențelor, lirismul d-sale trădează o încheștare între concretețea simțurilor pururi exacerbate și absența vocației mistice, iscînd o nostalgie care e posibil să nu-i ajungă întrutotul la conștiință. Cu toate că acaparantă, jubilația senzoriului nu pare a-l satisface pe deplin, ducînd la compromisul decorului angelic, la suspinul postparadiziac al unei viziuni clădite pe un prezumat sacrificiu închis în sine. Poetul face figura unui Toma Necredinciosul erotizat, care, palpînd nurii femeiești dătători de extaz, tinde, fie și subliminal, să atingă în chip similar și entitățile transcendente, pentru a-și clama satisfacția constatării lor, ca-n cunoscutul stih arghezian. Neizbutind, o dezolare se simte cum o adiere trecînd prin văzduhul parfumat al textelor: „Îngerii sînt din ce în ce mai puțini,/ Unii s-au transformat în rouă, alții în crini,/ În doveci, în verande, flașnete, alaiuri/ De fluturi curgînd ca o miere spre raiuri/ Păzite de șerpi cu limbile fin despicate/ Lîngă femei văzute mereu doar din spate/ Și numai acolo unde buicile li se complică/ Într-o floare mustoasă pe care nimeni nu și-o explică,/ Ci doar Domnul o înțelege/ În mărreața și frageda lui fărădelege...” (*Îngerii sînt din ce în ce mai puțini*). Foarte probabil sfidătoarele linii concupiscente ale desenului sînt semnele unei crize intime. Ca și menționarea ludic-întăritată a Creatorului. Precum un ecou al lumii spiritului, femeia ea însăși se sacralizează în unele momente, confluează cu accentul rugăciunii: „Bucuriile simple/ Nu mai vor să se-ntîmple./ Am tot așteptat și-am tot așteptat/ Să-mi crească iarba cuminte în pat,/ Curcubeie să-mi intre pe geam,/ Fluturi să tragă în ham/ Soarele ca pe-un rădvan/ Din care tu să scobori/ Frumoasă și dusă de subțiori/ Pînă la gura mea sfîntă/ Ce coapsele albe îți cîntă/ În rugăciune,/ Minune cu proaspătă roură-n spume...” (*Rugăciune laică I*). Dar subtextul mefient e rapid acoperit cu un decor somptuos, cu o adiționare de prețiozități glacial-adoratoare, amintindu-ne pictura unui Klimt: „Regina tolonită printre struguri,/ Pe tronul ei de catifea plisată,/ Mi-a zis rîzînd: Azi vreau ca să te bucuri/ De trupul meu, primește-l drept răsplată/ Că mi-ai îndeplinit porunci ciudate/ Și-ai gîtit paianjenii din plase,/ Ei complotau prin colțuri, pe la spate,/ Să-mi năruiască rochia de mătase” (*Regina tolănită printre struguri*). Însă îngerii revin obsesiv, într-o echivocă

accepție, castă și totodată amoroasă. E un devergondaj desigur, dar unul pus pe seama acestor făpturi purtătoare ale unei credințe topite în ficțiunea poetică, în metamorfoze ce îmbină organicul cu anorganicul, pudoarea cu impudoarea, mievreria cu cinismul: „Nu-mi chem pe nume îngerul, mi-e teamă/ Să nu mi-l furi și-aripile să-și lase/ Să se prefacă-n evantaie de mătase,/ Aoreola să ți-o-ndese-ncet în dulcea rană” (*Nu-mi chem pe nume îngerul*). Uneori înaripatul devine un confesor de nădejde, așteptînd „Să-i mîngîi lin un pic fulgii și pieptul,/ Cu gura umedă, să-i povestești de-a dreptul,/ Dorințele și pofta ta lumească.../ Și el s-ar strădui să te-oblojească” (*Ademenirea îngerului I*). Alteori e un paj supus al ritualului eroticesc: „Mă străjuiesc doi îngeri cînd mă gîndesc la tine,/ Alți doi îți duc povoaarea veșmintelor pe brațe” (*Mă străjuiesc doi îngeri cînd mă gîndesc la tine I*). În fine alteori e de-a dreptul un înger păzitor, însă nu al virtuții, ci al stării critice: „Și iar e luni... Tu, îngere, mai vii/ Să-mi ocrotești o vreme spaima lungă?” (*Și iar e luni... Tu, îngere, mai vii...*).

Avem a face astfel cu o angelitate coruptă insidios, nu pe calea brută a păcatului, ci pe cea a subtilităților sale melancolice, a rafinamentelor imagistice aidoma țîșnirii biruitoare a unor jerbe de artificii ce constelează pentru o clipă bolta celestă. Mesagerul divinității e cînd împovărat de propria-i degradare, cînd e doar o oglindire a umorii auctoriale: „Iar te-ai pierdut pe străzi întortocheate/ Cu ziduri albe-n care bate crud lumina,/ Îngerul meu, ce porți, tîrînd, pe spate,/ Aripile. Pe frunte nimbul greu înclin-a/ Tristețe, oboseală, delăsare.../ Sau poate este numai o părere/ De-a mea... și ce e-n jur parcă mă doare/ Și cere rugăciuni, și-ngenunchere,/ Și multă liniște, și-o carte-ncet deschisă” (*Iar te-ai pierdut...*). O clipă, eul dă impresia unei convertiri, dar îndată apare obiectul rugăciunii sale coroborate de genuflexiuni care constituie nutrimentul mundanelor voluptăți: „De unde să-mi iau iarăși hrana bună/ De strugur, de izvor, și de căpșună,/ Și de femeie-ncolăcită-n vise/ Ce îmi aduce lacomă chiar sîinii/ Ei supraetajați sub palma mîinii/ În mijlocul fierbinte-al săptămîinii...” (ibidem). La o prezumată muștrare a îngerului, bardul are pregătită o replică a terestrității concepute ca un dar al cerului. Nu ezită a-l ispiti pe interlocutorul său: „Îngere dragă, i-am zis preasupus,/ Pe femei Dumnezeu le-a adus/ Să se lungească alene în paturi,/ Momindu-ne dulce cu sfaturi/ Cum să le punem picioarele tandre pe umeri./ Chiar nu te dumeri!/? Mai bine scoateți aureola,/ Desprindeți aripele,/ Și profită de milostenia ce ți-o fac, fragede, clipele,/ C-odată dă-n tine Ebola!” (*Poem epic I*). Pînă la urmă are loc un schimb de atribute. Dacă îngerul cade într-un derizoriu grațios ironic, femeia devine suavă chiar în contururile sale cele mai deșuchiat corporale. Așa încît discursul liric se concentrează pe tratarea plastică a acestui conflict

latent între (totuși) păcatul trupesc și (totuși) o raportare la posibila credință dematerializantă. De aici caracterul său ce se impune imediat, de artă fragil-autarhică. De ficțiune amorală, care, specificându-se deîndată în scriitura lui Emil Brumaru, i-a acordat o poziție deloc comodă în peisajul literar dinaintea de '89. Era vorba de un apel, alături de cel al grupului oniricilor, la o „naturalitate” a poeziei, grație cultului său franc estetizant, neconstrâns în nici un fel de contextul ideologic. Într-o epocă a colectivismului imperativ și a grandorii butaforice, autorul *Detectivului Arthur* se întoarce elocvent spre intimitate, spre lucrurile care compun firesc existența curentă. Erosul devine un cadru al relevării lor în coerența unei gesticulații de alcov: „E-o dezvelire-a lucrurilor simple,/ A tot ce-ar trebui să ni se-ntîmple!/ Gura-și va umple cu arome cana/ Spre-a-mi obloji și sufletul, și rana/ Din carnea mea prostită de tristeți./ Prins în pologul recii dimineți,/ Oh, patul va pluti cu noi, doi fleți,/ De-abia dezmeticiți din perne moi./ Când visele sînt încă de oloi/ Și se preling, lăsînd pete în perne./ Drept semn al giuguilelor eterne” (*E-o dezvelire-a lucrurilor simple...*). Pudibonderia oficială avînd în spate cenzura, putea fi desigur iritată de un asemenea literat care dădea de înțeles că nu acceptă artificii sistemului. E adevărat, trubadurul liliat de la început n-a șovăit a recurge, atunci cînd s-a instituit libertatea de expresie, la termeni porno care au șocat, însă pe care îi putem resimți la urma urmei ca o continuare exasperată a frondei anterioare. Un exces liberal cum o replică dată altui exces, restrictiv.

Însă postura refractară la mediul neprielnic pe care a propus-o Emil Brumaru înfățișează încă un aspect care se cuvine subliniat. Prudent distanțată de producția șaizeciștilor în vogă ca și de cea a optzeciștilor, trasîndu-și cu atenție granițele față de confrății onirici (mai puțin ferm, oricum, în relație cu congenerul Leonid Dimov), autorul *Poemelor cu îngeri* săvîrșește un voit recul stilistic menit a-i potența individualizarea. E o cochetărie asumată cu ceea ce la începutul veacului trecut s-a numit *Art nouveau*. Acea îmbinare de tristețe elegantă și finețe contemplativă, de elan și de „decadentă” resignare nu reverberează oare în atîtea din paginile sale, ducîndu-ne gîndul bunăoară la cantilena insinuantă a unui Verlaine, ca și la jocurile verbale ale unui Apollinaire? Iar erupția „de cruzimi” nu ni-l poate aminti pe mai îndepărtatul Lautréamont? Am mai menționat tablourile lui Klimt. Dacă e să-l propunem pe Emil Brumaru pentru o tipologie, aceasta ar putea fi în bună parte dandysmul crepuscular al unor Oscar Wilde și Aubrey Beardsley, ilustratorul acesuia. Senzual mai mult decît afectiv, de-o distincție cu un activ fond lubric, Emil Brumaru face joncțiunea cu un moment ce sta în cumpănă între neoclasicism și avangardă. Prozodia încă se păstrează curtenitoare, dar gesticulația

e nestăpînită, din ce în ce mai licențioasă. Inflexiunile provocatoare capătă un pigment balcanic: „Cuvîntu-i franj la rochia ce-o porți,/ Ți-atinge pulpa, moale ți-o mîngîie!/ O, dac-aș fi și eu menit de sorți/ Să-ți umblu pe sub fuste – o tămîie/ Care-ar urca, pioasă, pîn’ la șold,/ Ți-ar dezmierda buzele-n mlaci prelinse,/ Ți-ar îndumnezei finul imbold/ Al locului cu izuri tainic stinse/ De o sfială ce-o păstrezi din rai,/ Cînd numai a zefiri dulci miroseai/ Și-a miez de măr cu sîmburi amărui,/ Precum în diminețile dintîi,/ Neștiutori, prin rouă,-n pielea goală,/ Umblam într-o voioasă halandală...” (*Cuvîntu-i franj la rochia ce-o porți...*). În labirinticul delicios al nenumăratelor d-sale analogii, aluzii, interferențe, comasări, reluări, rămîne o ambiguitate de fond a mentalității ce se consolează printr-o strîns urmărită coerență expresivă. Dacă un dandy ca atare e un ins cu un comportament formalizat la extrem, suprasaturat de orgoliu, Emil Brumaru e, la rîndul d-sale, formalizat în tipicul versificației tradiționale, suprasaturat de eros (orgoliu molatic, voluptuos).

Emil Brumaru, *Crepusculul civil de dimineată*. Cu desenele autorului.  
Prefață de Luminița Corneanu. Ed. Polirom, 2015, 638 p.

„SCRIITURA DRAMATICĂ”

Așa o descrie Al. Cistelean: „Medeea Iancu are cea mai dramatică scriitură din toată poezia tânără”. Nu neapărat din cauza temelor predilecte – boală, moarte –, cât mai ales „datorită unui imaginar ce abreviază în senzații extrem de concrete și-n fulgurații spasmatice o scală oximoronică în care sunt contopite parcă natural candoarea și atrocitatea”. Scriind altădată despre „moartea în mileniul trei”, le includeam pe Medeea Iancu și cartea ei *Divina tragedie* nu la capitolul *sfidarea de la distanță*, a *morții parafine* (cum am numit-o împrumutând titlul lui Robert Șerban), proprie poeziei tinere – care bravează fără plasă fiindcă, oricât de adânc ar fi gândul morții, ea e încă departe –, ci mai degrabă la cel al *morții umăr la umăr*, al morții „învățate” prin asistarea neputincioasă, sfâșietoare, la stingerea mamei, a tatălui, a unor extrem-consubstanțiali (îl pomeneam aici pe Marius Chivu, de pildă). Situarea e piezișă și suspendată într-un prezent al așteptărilor înșelate nu neapărat de o societate bulversată, cât de bulversarea pe care spectrul muritudinii în stricta vecinătate o introduce în perspectiva fragedă asupra lumii. La Medeea Iancu (Ion Pop notează: „N-am mai citit de multă vreme o carte atât de intens, de autentic, de firesc poetică”; iar Al. Cistelean: „Dureroasă prin chiar amestecul de seninătate și disperare, de tentație a jocului tragic în orice direcție ar căuta ieșirea și de condensare a suferinței pure. Nici nu cred că e un volum de poeme; e tot ce poate da mai mult poezia ca limbaj de împărtășire, de exorcizare, de asistență”), moartea medicalizată e tradusă în delicate metafore ale copilăririi, ale fără-de-morții vârstei tinere a poveștilor consolatoare: „moartea-i doar o păpușă de lemn / pe care fetițele și băieții o lustruiesc mângâind-o / târâș-grăpiș trece moartea / cu nasul lung și tocit la vârș”; „Taci / și trupul se destramă / murim în viață”.

Citesc noua carte, *Cântarea care a biruit toate cântările*, exploatând răspunsurile autoarei la un interviu ceva mai vechi (realizat de Beatrice Lăpădat) – incitante frânturi de profesiune de credință. Absolventă de filosofie (mirarea și întrebarea fiindu-i instrumente de lucru firești) și regizoare (adică în stare să vadă într-un text semne, alianțe, structuri invizibile pentru ceilalți), poeta (a început scriind proză și știind, așadar, câtă construcție cere o bună poveste) alătură umilitatea celui care „nu prea crede” în forța terapeutică a

poeziei cu superbia celui care, iată, are acces la un teritoriu pe care îl poate stăpâni și mlădia funcție de proiecte intime acute: „Deși motorul poeziei este inima, cu suita ei de stări și contradicții și îndoieli, în momentul în care aleg să transpun, compun ceva, starea este doar o nuanță. [Poezia] e o construcție. Tu îți construiești totul în minte, e un dialog real între tine și un celălalt tu. Care devine posibil într-o situație, datorită unei situații. Nimeni nu e trist în sine, cineva și ceva ne apasă declanșatorul și cu cât apasă mai puternic, cu cât poziția noastră este mai discutabilă, șubredă, fragilă, cu atât, în cadrul acestui dialog, poezia, odată cu toate elementele ei omenești și stilistice, iese pe faie. Doar când totul a ars, poezia e pregătită [...] Vrei să vezi cum se înlănțuie cuvintele, care e efectul, ce viață au ele, cum respiră ele, cum se mișcă, care e tehnica folosită, chiar dacă nu pare! E o punere a stării în scenă, dar prin prisma situației”. Distincția pe care o face între *stare* și *situație* explică dramatismul remarcat de toți comentatorii în scrisul său. În ipostaza de *stare*, ființa suportă neputincios inevitabile efecte ale lumii, accidente, convulsii, tragedii. În ipostaza de *situare*, iese din imobilitate, răspunde, atacă, propune urzeli lămuritoare, scoate la iveală accente care ar putea conține un sens, o fărâmă de sens, așa încât *tragedia* să se comporte *divin*. Să aibă autoritate, liber arbitru, forță, noimă. Implacabilitatea ei e răsturnată activ, prin puterea gândului slujit de cuvinte („Cuvintele mele rămân treze. / Cuvintele mele dau culoare păsărilor. / Cuvintele mele în somn ascultă, laolaltă cu îngerii”). Poemele din preajma neagră a bolii, a morții, a spaimei sunt sfidătoare și senine, luminoase, deși *apusul*, *amurgul*, *noaptea* au o frecvență de neignorat în textura poemelor: „apusul de pe piciorul meu”, „suge apusul ca de la țâță”, „apusul sapă la rădăcina lumânării”, „urechea apusului foșnește”, „noaptea dată în pârg”, „pliscul știrb al nopții uguie”. Boala e oarecum depersonalizată, suspendată în spațiu și ne-timp și descrisă în iuți târcoale nicio clipă resentimentare. Poeta (regizoarea textului poematic) nu are de ispășit vreo vină și nici de răzbunat o nedreptate. Boala și moartea sunt ambele lucruri-care-li-se-întâmplă-oamenilor și sunt puse în pagină, simplu și profund, ca situații umane de gestionat prin situări reflexive.

Cum vocea are un rol privilegiat în economia poemelor Medeei Iancu – pentru care poezia e dialog al tău cu tine și cu celălalt, fie el ființă, sentiment, emoție, tăcere („Cuvintele niciodată spuse, niciodată înțelese nu / Se rătăcesc ca inelele. / Nu se rătăcesc în iarba ridicată peste casă”) – ele, poemetele, sunt spuzite de culoare („Depart: / Pașii mei, o / Acuarela – / Eu / Înnoptez”) și străbătute de muzici și sonorități: „Tobe și coarde / Aplaudă saltul meu / În / Cenușă”. În plus, deși dramatice (în sensul dramei conținute, dar și al înscenă-



rii pe care o încearcă în seama trăitului sublimat de la *stare* la *situație* estetică și existențială), puternice, tăioase în suava lor economie verbală, ele sunt și manifestări ale bucuriei („Să scrii e o bucurie, indiferent de câtă tristețe ascund sau arată cuvintele”) și ale nestăpânitei poftă ludice. Poetul e un sforar, dar unul care respectă dreptul la joc al poemului însuși; stăpân al cuvintelor și stăpânit de ele („Trebuie să îi dai ocazia și textului să se manifeste [...] Și dacă te uiți la text ca la cineva care izvorăște, ca la o persoană, atunci îi îngădui, evident, și textului, anumite defecte sau anumite pulsații, lamentații chiar...”). Iată: „Să tîrăști rîndurile pînă la rîu, / Să faci un foc pocnind versul de / Vers, / Să-ți ucizi / Poezia, / Să-ți iubesti limba / Ca pe tine / Însăți – / Se face că e ziuă. / Semn să tacă-i fac. / Pînă cînd / Pînă cînd / Pînă / Cînd? – / Lumina latră, mă / Resuscitează. / Mă linge pe gură, / Doar-doar un strop de / Miere să fi / Rămas. / O firimitură, un ac, iscusita, / Mă va coase, mă va / Coase”.

Din arta perfecționată atent a extragerii unui întreg (provizoriu) din fragmente în violent divorț, a aducerii contrariilor la masa negocierilor prin „tehnica ruperii de registru”, dirijând, asistând astfel transformarea lucrurilor din ceva în altceva, se ivesc poeme fără urmă de patetism, de o luminoasă, oximoronică, înălțare pe dezastru: „Să plîngi pe furiș e o artă, o / Cioplire. [...] Cu ochiul de litere bandajat, de / Ah, de nu, de nu, de ssst – / Să plîngi pe furiș, în rime, / Cu negura pe frunte prinsă, / E o artă, ssst, o / Cioplire”; „Lumină, ai încetat să mai sîși, / Poemele mele sînt / Din ce în ce mai scurte [...] Năclăiți de spirt, zorii / Îmi măsoară febra: / O să am o pagină albă, / O să am o / Poezie / Sănătoasă, o / Să o vindec, o să / O lepăd de / Sine”.

Spaimele toate se preschimbă în *cîntare* („ochiul morții e un bob de rouă”), o cîntare solemnă, versetică, vag irizată de o galbenă autoironie, dar răzbătînd deasupra, biruitoare: „Ca o pasăre care-a rătăcit drumul sînt lacrimile mele. / Un copac tăiat sînt cuvintele mele. / Sînt pustie, crin al diminutii! / O haită de lupi îmi intră în vis. / Gurile lor sînt chiparoși înfloriți. / Gurile lor stau de pază, pîlpîind pînă la ziuă. / Dimineața aceasta mă poartă ca-ntr-un coșciug. / Soarele este un / Coșciug. Lumină am mîncat, / Întuneric am / Băut, / O, pasăre, cîntă-ți cîntecul fără grai!”; „Cuvintele tale cresc puietii de crin. / Cuvintele tale vin către mine ca iezii sătui după-amiază. / Cuvintele tale ca vulpile se-apropie, noapte de noapte, / Tot mai aproape de / Casa mea umblă. Cu firele de tămîioare în bot adulmecă, / Cu botul însîngerat îndepărtează spinii”.

Mizînd pe cuvinte „simple și complexe”, recuperează forța poemului de a spune, cutremurător, „că plouă”. Căci toată lumea are o durere, o tragedie,



o spaimă. Nu acestea contează, ci ceea ce se poate extrage și construi valabil estetic și durabil în seama lor. Medeea Iancu nu se alătură poeziei bântuite de vedenii stârnite și deliruri, nici nu se instalează anume în măruntele denivelări ale cotidianului pentru a-i resuscita culorile. Scriitura sa dramatică regizează spectacole de amețitoare semnificații într-un decor pe cât de avar, pe atât de deschis unor interpretări nemărginite. Una dintre maniere e cea prezentă și în *Divina tragedie*: o privire copilărită („mă ridic pâlâpând”), antropomorfizând lumea și spunându-și povești oarecum pe înțeles, în care nu mai încap decât o spaimă mică: „Deschid ochii: / Toamna trage taburetul de sub picioarele / Mele. / Golesc noaptea în vasul de aur. / O beau, o beau, cu înghițituri mici / Pînă ce mi se închid / Ochii”; „Îmi cobor trupul ca pe o / Pleoapă”; „Soarele nu e soare. / Soarele e un / Bot umed de / Căprioară”. O spaimă mică, fiindcă descrisă și asumată estetic. Și, pe cale de consecință, o poezie cu totul remarcabilă, conștientă de toate vecinătățile scripturale, dar declarându-și ferm autonomia.

Să mai spun că e de meditat asupra frecventului procedeu al vocii/perspectiviei de copil, în poezie și în proză deopotrivă, la noi și aiurea. Un fel de recuperare a inocenței, ca pentru a lua totul de la început, într-o lectură nouă, proaspătă, nedată. Cam tot așa cum știința recurge tot mai declarat la metaforă recunoscându-i acesteia forța de a transporta înspre înțelesuri *de neatins*, *de neatins*.

Medeea Iancu, *Cântarea care a biruit toate cântările*,  
Editura Paralela 45, Pitești 2015

**RODICA GRIGORE**

## DINCOLO DE EXPERIMENTUL NARATIV

**I**nterzis în Spania vreme de zece ani, acuzat de obscenitate și de tentativa de a submina autoritățile statului, însă ulterior privit drept unul dintre cele mai importante romane apărute în spațiul cultural hispan după cel de-al Doilea Război Mondial, *Carte de identitate* (*Señas de identidad*, 1966), îl consacră pe autorul său, Juan Goytisolo, nu doar ca reprezentant de seamă al prozei de limbă spaniolă a secolului XX, ci și ca o conștiință capabilă să analizeze cu luciditate situația țării sale și, deopotrivă, a literaturii din această parte de lume. Romanul acesta, primul volum din *Tripticul Răului*, va fi urmat, în 1970, de *Reivindicación del Conde don Julián*, iar în 1975, de *Juan sin Tierra*, prin apariția acestor excelente construcții epice configurându-se o orientare diferită în estetica romanului spaniol contemporan.

Scrierile lui Goytisolo reprezintă veritabile puncte de ruptură, o revoluție la nivelul formei și al conținutului, deopotrivă, fără să fie vorba vreodată de un simplu experiment narativ, câtă vreme autorul are în vedere structurarea unei noi poziții pornind de la care realitatea să poată fi interpretată în mod adecvat. Tehnica narativă se diversifică, deci, și devine principala modalitate a scriitorului de a percepe – și, mai important – de a cunoaște / interpreta în mod adecvat realitatea spaniolă. Desigur, revoluția formală în cadrul romanului spaniol al perioadei postbelice începe cu romanul *Tiempo de silencio*, al lui Martin Santos, care, dintr-o dată, depășește formula epică adoptată – și consacrată – de scriitori precum Camilo José Cela sau Miguel Delibes, deschizând, practic, calea, spre ceea ce, ulterior, va face Juan Goytisolo prin marea sa trilogie.

*Carte de identitate* (volum excelent tradus în limba română de la experimentatul hispanist Andrei Ionescu!) pornește, cel puțin ca pretext, de la încercarea personajului narator, Álvaro Mendiola, de a-și înțelege viața, privind albumul de fotografii al familiei sale și rememorând, astfel, trecutul, pentru a descoperi căile cele mai profitabile de a aborda viitorul. În fața noilor realități

ale lumii spaniole de la începutul anilor '60 (urbanizarea galopantă, fenomenul turismului de masă etc.), nu mai era suficientă vechea atitudine abstrasă a scriitorului, retras în turnul de fildeș al artei pure, și nici structura arhicunoscută a personajului literar, aceea de observator neimplicat în evenimentele vremii sale. Înțelegând perfect toate acestea, Juan Goytisolo caută, prin intermediul lui Álvaro Mendiola, răspunsuri consistente la provocările epocii, fără a exclude dintre preocupările acestuia aspectele politice sau sociale ce marcau – sau, mai bine zis, divizau! – lumea spaniolă. Tehnica punctului de vedere va deveni predilectă, iar scriitura însăși va fi reconsiderată, per ansamblu, pentru ca, ulterior, să fie de-a dreptul reinventată, prin anularea tuturor vechilor convenții narative și a clișeelelor de natură a falsifica ori a distorsiona mesajul artistic. De aici totala lipsă a inhibițiilor și includerea, în paginile romanului, a cuvintelor sau expresiilor dure, ca și a numeroaselor pasaje considerate obscene de o anumită parte a criticii oficiale a „Spaniei sacre” (și franchiste!...). Și tot de aici alegerea, de către Goytisolo, cu maximă atenție, a tuturor detaliilor menite să sublinieze noul tip de discurs literar pe care dorește să-l impună. Astfel, Álvaro este fotograf, a călătorit mult și s-a stabilit în Franța, iar după ani de zile încearcă să recupereze trecutul familiei sale și, deopotrivă, pe acela al țării natale.

Procedând astfel, Goytisolo oferă o perspectivă nouă asupra realităților lumii spaniole, beneficiind de unghiul de vedere al (aproape...) străinului Álvaro, capabil să observe cu un ochi atent la nuanțe transformările survenite după dureroșii ani ai Războiului Civil, dar și să prindă, cu o excelentă intuiție, multe dintre aspectele existenței exilaților spanioli. În mod indirect Goytisolo pune în discuție chiar resorturile literaturii și, deloc în ultimul rând, ale literaturii pe care el însuși o scrie. Astfel că eliberarea de orice dogmă estetică este unica modalitate prin care romancierul poate aborda convingător lumea ficțională pe care o are în vedere, dar și prin care poate oferi cititorului imaginea completă a unei realități aflate la o dificilă răscruce. Textul romanului este accentuat contrapunctic, *Carte de identitate* mizând, pe de o parte, pe evidențierea impulsului centrifug al formei și formulei narative, iar pe de alta, pe impulsul creator, unificator, al conștiinței auctoriale.

În volumele următoare ale trilogiei, disoluția elementelor formale și de conținut se va accentua progresiv, până când conștiința – și, desigur, un inedit flux al conștiinței – va ajunge să susțină, singură, scriitura. Iar dacă *Reinvindicacion del Conde don Julian* este considerat de majoritatea covârșitoare a criticilor „un roman al delirului subiectiv”, câtă vreme vocea narativă a protagonistului se identifică sau dă glas concepțiilor estetice ale autorului, Juan

*fără de țară* (versiunea românească, fluentă și adecvată, e semnată de Ariadna Grădinaru) este expresia unui contrast ironic, excelent dozat și perfect configurat din punct de vedere stilistic. La tot pasul vor fi puse în opoziție diferențele frapante între situații de zi cu zi și elementele verbale care ar fi menite să le exprime, dar care se dovedesc incapabile să mai facă acest lucru. Limbajul devine, deci, o armă letală, îndreptată împotriva tuturor convențiilor narative care duseseră proza spaniolă în impasul de care Goytisolo s-a plâns nu o dată. Ironia corozivă și frecvențele note de sarcasm mușcător, ca și favorizarea contrastului, la fel de evident, între două grupuri umane (cel al descendenților sclavilor negri aduși în Spania din Cuba ori din alte colonii, și cel al urmașilor maurilor din Andaluzia, a căror prezență fusese prefigurată încă din aventurile atribuite lui don Julian) susțin acest întreg construct romanesc.

Romanul lui Goytisolo reprezintă și o călătorie simbolică în timp și încercarea de recuperare a tuturor tradițiilor Spaniei străvechi și profunde, atât de diferite de aceea excesiv castă, excesiv politicoasă și formală a epocii franquiste. Don Julian, contele nesăbuit care se răzbună pentru o ofensă personală printr-un act de trădare ce distruge, în anul 711, chiar fundamentele comunității – implicit, ale lumii – sale, în urma înfrângerii spaniolilor în bătălia de la Guadalete, este imaginea predilectă pentru evidențierea tuturor trădărilor, mai mici sau mai mari, care au caracterizat lumea spaniolă în deceniile ce au urmat Războiului Civil. Narațiunea se transformă, așadar, atât în *Don Julian*, cât și în *Juan fără de țară*, în act de creație romanescă a unor lumi neverosimile, punctate de numeroase elemente erotice sau fantastice. Este clară, în acest punct, și influența unor scriitori precum Jean Genet sau Samuel Beckett, Goytisolo visând să creeze o estetică a distrugerii, tocmai pentru ca, la capătul acestui demers, fundamentele cu adevărat viabile – din punct de vedere artistic și moral – ale lumii spaniole să poată renaște. Astfel încât invocarea frecventă a numelor personajelor istorice sau personalităților culturale strălucite din trecutul Spaniei, de la Regii Catolici Ferdinand și Isabela și până la Góngora sau Miguel de Unamuno reprezintă recursul autorului la tradiția țării sale, pe care o reinterpretează mereu, distructiv sau creator, într-un demers menit a da o replică, peste timp, atitudinii lui Dante din *Divina Comedie*. Asemenea marelui florentin, Goytisolo își rezervă dreptul de a reconfigura destinul figurilor celebre care îi populează cărțile. Mai cu seamă cel de-al doilea volum al trilogiei se transformă într-o adevărată antiepopoe, câtă vreme toate așa-zisele acte de curaj ale personajelor nu sunt altceva decât expresii ale unui frapant antieroism.

Din punct de vedere formal, Goytisolo șochează chiar și pe cititorul

obișnuit cu experimentele narative ale prozei secolului XX. El suprimă punctuația, utilizând doar punctul și, uneori, două puncte, discursul devenind, astfel, expresia unui larg suflu epic, pe care unii critici nu au ezitat să îl compare cu acela din *Ulise*, de James Joyce. În plus, autorul nu ezită să includă, în textul cărții – mai ales în *Juan fără de țară* – numeroase pasaje în alte limbi, căci încercarea lui Goytisolo de a-și defini demersul literar nu exclude nici una dintre tehnicile colajului, atât de apreciate de reprezentanții postmodernismului, care au manifestat, uneori, tendința și dorința de a-l revenidca pe romancierul spaniol drept unul dintre precursori.

Marea trilogie a lui Goytisolo este nu doar expresia unei noi viziuni romanești, ci și o extraordinară demonstrație despre posibilitățile, practic, nelimitate, după părerea autorului, ale limbajului și mai cu seamă ale unui nou tip de limbaj românesc, pe care el îl va numi „polisemic”. Scriitorul se raportează, păstrând mereu conștiința propriei individualități și forțe creatoare, la marile voci ale literaturii latino-americeane contemporane lui, cu care dorește (și, fără îndoială, reușește!) să intre într-un uluitor dialog textual și intertextual: în romanele sale există, după propria sa mărturisire, „secvențe mexicane, argentinene sau cubaneze”, pornind de la autorul pe care îl are în vedere, după caz Carlos Fuentes, Julio Cortázar sau Guillermo Cabrera Infante. În acest fel, romanele din *Tripticul Răului* se constituie, pe de o parte, într-o excelentă expresie a capacității literaturii spaniole de a oferi un răspuns pe măsură provocării latino-americeane, iar pe de alta, a aceleia a lui Goytisolo de a structura o trilogie cu reale valențe muzicale și plastice: dacă primul volum al trilogiei este perfect raportabil la tehnica muzicală a contrapunctului, următoarele pot fi comparate cu arta plastică a secolului XX, căci, de la abstracționismul lui Jackson Pollock la expresionismul abstract al lui Willem de Kooning, în *Juan fără de țară* se găsește totul.

Juan Goytisolo, *Carte de identitate*,

Traducere, prefață și note de Andrei Ionescu;

Juan Goytisolo, *Juan fără de țară*.

Traducere de Ariadna Grădinaru, București, Editura Leda, 2014.

**NICOLETA DABIJA**

## **LIBERTATEA GESTURILOR ÎNSEAMNĂ REVOLUȚIA LOR**

**D**espre Vilém Flusser nu știam nimic înainte de a-i găsi cartea „Gesturi”<sup>1</sup> în librărie. Bănuiesc că nici voi nu l-ați citit. Nu, nu mă consolează acest „împreună” în ignoranță. M-aș bucura mai curând să-l descoperiți o dată cu mine, sau puțin după, prin lectura cronicii mele. Pe scurt, Flusser s-a născut la Praga în 1920, iar peste 71 de ani murea tot aici, într-un accident de mașină. A fost un emigrant tenace, s-a mutat de la Praga la Londra, apoi în San Paolo, Italia și, în sfârșit, Franța. Multă vreme, cercetările sale filosofice au fost secondate de o „muncă pe bani”, astfel că pe la 40 de ani ajunsese managerul unei fabrici de transformatoare. Interesant, nu? În limba română a mai fost tradus (de către filosoful meu drag Aurel Codoban) cu volumul „Pentru o filosofie a fotografiei”.

Preocuparea pentru studiul gesturilor datează se pare de la începutul anilor '70, așa reiese din corespondența autorului, deși la modul concret, tema de gândire s-a materializat într-o serie de conferințe susținute de-a lungul anului academic 1976-1977, reunite sub titlul „Cum se manifestă criza noastră existențială”. Ce legătură să fie oare între gesturi și o criză existențială? M-am întrebat și eu când am parcurs introducerea făcută de Sanda Parvu. Flusser analizează însă acele gesturi care exprimă felul nostru de situație în lume și de manifestare a libertății. Noi suntem gesturile pe care le facem și orice schimbare a lor spune încotro am luat-o, cine mai suntem, spre ce înaintăm. Dar și invers. Ființa noastră se transformă și gesturile reflectă transformarea respectivă. Așadar, dacă trecem printr-o criză existențială, ea este vizibilă în gesturile pe care le facem. Generalizând, și exemplificând deopotrivă, când se observă tendința de a înlocui gestul scrierii cu gestul video, gestul de a picta cu gestul fotografierii, trebuie să știm că avem de-a face cu o modificare a lui „a fi în lume”.

---

<sup>1</sup> Traducere de Maria-Magdalena Anghelescu, Aurel Codoban și Claudiu Gaiu, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2015

Nu orice gest ne definește totuși existența. De fapt, sensul obișnuit al termenului „gest”, acela de mișcare a corpului, nu exprimă vreo libertate și este lăsat deoparte de Flusser. Este vorba numai de gesturile care au o semnificație, care nu sunt doar determinate de anumite cauze, ci duc în spate povara unui înțeles, a unei convenții umane. Mai precis, despre ce gesturi e vorba? În ordinea din volum: gestul bărbieritului, gestul scrierii, gestul vorbirii, gestul distrugerii, gestul fumatului pipei, gestul de a căuta, gestul fotografierii, gestul întoarcerii măștii, gestul filmic, gestul iubirii, gestul plantării, gestul cu video, gestul de a telefona, gestul facerii, gestul de a picta, gestul de a asculta muzică. Cartea mai cuprinde două încercări de fenomenologia gesturilor, una referitoare la gest și stare de spirit, cealaltă la situarea omului în lume dincolo de mașini. Așadar, gesturi vechi și noi, tratate separat, dar puse laolaltă, în același volum, reflectă starea de criză existențială a umanității, sugerează revoluția care a început de ceva vreme și încă nu știm cum se va sfârși.

Teoria gesturilor propusă de Vilém Flusser nu e deloc simplă. Impresia de „laborator” persistă de la un capăt la altul al lecturii. Niciun gest nu este parcă definitivat, epuizat, în schimb fiecare încheiere de studiu îți permite să visezi ori să duci gândirea mai departe. Așa trebuie să fie! Însă câți filosofi recunosc eșecul unei întreprinderi proprii? Câți sunt capabili să scrie negru pe alb că cele două ipoteze de la care a plecat (existența se arată în gesturi; azi se pot distinge gesturi noi) nu au putut fi demonstrate, întrucât autorul nu și-a stabilit criterii clare de selecție a gesturilor care ne definesc în lume, iar cele alese l-au fascinat prea tare ca să nu uite de intenția inițială? Eu n-am întâlnit vreunul până la Flusser.

Tot singur mărturisește apoi și că eșecul poate duce la rezultate pozitive și neașteptate. E poate adevărat, nu s-a apropiat de miezul crizei existențiale a omului actual cu această carte. Analiza anumitor gesturi a dus totuși la o învățătură dublă. Prima lecție este aceea că observarea gesturilor ne face să supunem îndoielii viziunea dialectică asupra realității, cea în care am fost crescuți, fără ca în acest mod să o și depășim. Dialectica modernă este zdruncinată așadar, dar suspiciunea nu înseamnă încă eliberare. Ne ajută în înțelegere susținerea primită din direcția domeniilor diverse ale căror cercetări scapă tot mai des dualității. Dar cât de înrădăcinate în gândirea umană sunt concepte precum subiect-obiect, adevăr-fals, acțiune-pasiune etc. nici nu bănuim. Știm doar că nu suntem deocamdată dincolo de ele. Cu mintea poate că am depășit viziunea dialectică, dar ne ținem de trecut, ne e frică să îi dăm drumul. Așa arată un aspect al crizei noastre existențiale.

Celălalt aspect privește libertatea. Suntem obligați să ne întrebăm asu-

pra libertății noastre altfel decât până acum. Problema libertății s-a pus cu fiecare gest supus atenției de Flusser, dar nu la modul cunoscut, adică în contextul cauzalității. Am învățat ceva nou, anume că libertatea nu e condiționată de cauzalitate, că putem determina cauzele unui gest și totuși gestul să rămână o trăire liberă. Libertatea din lăuntrul gesturilor a fost plasată în contextul codificat al relațiilor intersubiective, al semnificațiilor stabilite printr-un acord drept convenții sociale. Mai clar și mai fascinant, realizarea lui Flusser constă în sinonimia dintre „a exista” și „a fi liber”. Dacă existența se arată prin gesturile noastre, iar gesturile exprimă felul nostru de a fi liberi, atunci existența este sinonimă cu libertatea. Un silogism simplu, dar care îți dă cumva aripi.

Un gest este liber atunci când înseamnă ceva într-o relație interumană. Altfel, este făcut degeaba. De aceea, nu trebuie să ne intereseze cauzele lui, ci să-i cunoaștem ori să-i recunoaștem sensul. Existența însăși nu se mai explică, explicațiile științifice nu mai au valoare, nici căutare, ci se descifrează, precizează Flusser. Ea e locul unde se pun oamenii de acord în privința semnificației unor gesturi. Iar libertatea rămâne activitatea unor gesturi în viață, o manifestare în răspăr cu absurdul și cu moartea. Căci pactul cu celălalt om înlătură lipsa de sens a gestului.

Căutarea „noului om”, principala preocupare a filosofiei lui Vilém Flusser, nu a dus și la găsirea lui în gesturile cuprinse de această carte. Dar câteva trăsături tot i s-au conturat. Știm că el nu se va mai raporta la lume asemenea nouă, că nu va mai fi prizonierul categoriilor dualiste, că își va pune diferit problema libertății. La capătul analizei gesturilor, noi, cei „vechi”, cei care nu ne putem îndepărta de dialectica realității și nu putem să nu ne situăm față de libertate în contextul cauzalității, cei precum Flusser, ieșim totuși un pic transfigurați, modificați, măcar de gândul că omul care vine nu va exista la fel ca noi. Da, revoluția gesturilor e în plină desfășurare, cu voia sau fără voia noastră! O fi bine, o fi rău?



FLORIN TOMA

## CÂND PICTORII PUN MÂNA PE CONDEI

**E**xistă momente în viața unui creator – determinate de nu se știe ce, de un resort poate al curiozității de a cunoaște din interior și o altă postură, ori de vreun zgândărici de orgoliu provocat cine știe cum și de ce anume – când își pune deoparte uneltele ce-i sunt de uz comun, firească, trainică și de notorietate. Adică, acelea cu care s-a obișnuit să dezghioace zilnic Frumosul din această lume și-l împărtășește celorlalți. Și ia un răgaz. De pildă, când scriitorul lasă condeiul și pune mâna pe penel. Arhitectul lasă deoparte rigla sau compasul și îndrăznește să „construiască” visul transformându-l în cuvinte. Actorul se apucă să cânte... și cântă magistral. Matematicianul părăsește formulele și, fără nicio inhibiție, trece în spatele camerei de filmat. Muzicianul își încuie pentru o vreme instrumentele și pleacă să cutreiere lumea, spre a o preschimba în fotografii de artă.

Sau, fiindcă aici voia *cronicart*-ul să ajungă, cazurile nefiind așa de numeroase, artistul plastic – pictorul, sculptorul, gravorul, graficianul, omul din spatele șevaletului ori de lângă presă, pe care-l ghicim în aceeași postură-clîșeu: cu basca într-o parte, un jabou la gât, o vestă prețioasă cu bumbi, cu paleta de culori agățată de degetul mare și absorbit de măsurarea din ochi a realității, pe lângă șevalet și cu pensula pe pânză – este deodată tentat să le ia pe fiecare și să le strângă într-un colț al atelierului, ca să facă o pauză de decizie. Apoi, lipsit de orice ezitare, să ia condeiul și să-și aștearnă pe hârtie – neobosit, relaxat și fără complexe – gândurile, observațiile, reflecțiile ori fantezia. Firește, mai bine sau mai defectuos decât o face cu penelul. Aici e vorba atât de noroc, cât și de excepția de har.

Unii n-au noroc și pace! Deși bogați sufletește (și au multe de spus!), ei pot fi naratori nereușiți și retori ratați, dar preaplinul lor sufletesc e valorificat altfel, în alte moduri. Alții, dimpotrivă, trăiesc în exces. Le este adăugată, lângă har, și șansa. Atunci apar exemplarele rare de artiști a căror excelență se acomodează perfect uimitor (sau uimitor de perfect!) cu o ambivalență

neastâmpărată și rodnică. Adică, două calități performante aflate într-o poate neștiută, dar fermă, competiție.

Când un pictor scrie, impresia este de sincretism provocator. În timp ce-i citești rândurile, memoria afectivă scoate repede din pinacoteca personală un tablou al lui, pe care-l așază pe fundalul paginii scrise. Mai ales atunci când acele rânduri sunt testimonii despre propriul său univers de creație. Când dezvăluie secrete ale harului său unic, pe care probabil că nu le mai poate ține ascunse.

De pildă, *Notes d'un peintre*, ale lui Henri Matisse, de fapt, un articol amplu apărut la 25 decembrie 1908, foarte instructiv și profund revelator privind substratul spiritual și de înțelepciune al marelui artist. Aceste *Note* – prima încercare scrisă de Matisse și publicată în *La Grande Revue*, apoi, imediat tradusă în germană și rusă – constituie matricea textelor de mai târziu, pe care, începând cu anii '30, le-a conceput. Și care nu răspândesc mai puțin farmec și nu sunt mai puțin atractive decât un tablou de-al său din acea epocă (chiar 1908), să zicem, de pildă, *Les joueurs de boules*. Sunt, în mare, considerații despre arta lui, despre tehnica lui, despre disponibilitățile și simțămintele sale. „*L'expression, pour moi ne réside pas dans la passion qui éclatera sur un visage ou qui s'affirmera par un mouvement violent. Elle est dans toute la disposition de mon tableau: la place qu'occupe les corps, les vides qui sont autour d'eux, les proportions, tout cela y a sa part (...)*”.

Sau Picasso, care mărturisește, în amplele *Conversații* avute cu Brassăi, în 1964: „*Moi je vise toujours à la ressemblances... Un peintre doit observer la nature, mais jamais la confondre avec la peinture. Elle n'est traduisible en peinture que par ses signes. Mais on n'invente pas un signe. Il faut fortement viser à la ressemblance pour aboutir au signe. Pour moi, la surréalité n'est autre chose, et n'a jamais été autre chose, que cette profonde ressemblance au-delà des formes et des couleurs sous lesquelles les choses se présentent*”. Sigur, pentru a nu ocoli și gustul inconfundabil al limbajului său insolit (ce decurge din cel artistic, fără îndoială!), nu putem trece peste un *credo* absolut genial formulat al pictorului, amintită de Françoise Gilot în *Vivre avec Picasso* (1965). „*Léonard de Vinci – crede el – était à mi-chemin de la vérité quand il écrivait que la peinture est une chose mentale. D'autre part, Cézanne, lui, osa affirmer qu'on peint avec ses c...illes. Personnellement, je crois que la vérité c'est Léonard plus Cézanne*”. Edificator. Concludent. Și sugestiv. *Rien ne va plus!*

Există însă pe lumea asta artiști care nu mai ezită, nu mai negociază cu destinul și se hotărăsc să facă brusc pasul spre ceea ce părea a fi fost până

atunci doar un fel de *violon d'Ingres*, un fel de hobby. Ca într-un *coup de foudre*, într-o clipă de năuceală, printr-o revelație copleșitoare, descoperă cu surprindere că ei se poziționează, de fapt – din punct de vedere creator – mai aproape de „*semnul*” (vorba lui Picasso) scris, decât de cel pictat. Ba, mai mult – precum Monsieur Jourdain al lui Molière – i se revelează nebănuita capacitate de a provoca epic, poveste, pățanie, aproape fără să-și dea seama. Drept urmare, nu le-a trebuit decât o secundă, ca să plece din fața șevaletului și să se așeze la masa de scris.

În istoria artelor contemporane românești, **Anamaria Smigelschi** este un exemplu de artist plastic, care, la un moment dat al vieții sale de creator, a luat așa, pe nepusă masă, hotărârea de a nu mai picta (sau, mai exact, de a se apleca mai mult asupra pasiunii epice, pe care o simțea, fără să-i dea atenție!). Și, prin urmare, s-a dedicat aproape în exclusivitate scrisului. Un scris de jurnal serios și apăsător memorialistic, *à la longue* și consistent, nu simple note fulgurante despre compoziție, încadrare, culori, ecleraaj etc., adunate într-o carte cu perspective mai mult didactice decât estetice.

Absolventă a Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, în 1961, secția Grafică, unde i-a avut profesori pe Simion Iuca, Iosif Molnar și Vasile Kazar, ea are o operă considerabilă și o activitate bogată, încununată nu doar cu participări la nenumărate expoziții în țară și străinătate, dar și cu premii și, dacă asta contează la *pedigree*, distincții ale statului român (Ordinul Meritul Cultural cl.II - 1968 și Ordinul Pentru Merit în grad de ofițer – 2000). Are o îndemânare și o fantezie absolut debordante, atribute ce i-au permis să intre ușor și să se adapteze imediat în diverse domenii de creație. Spicuind din CV-ul bogat al artistei, aflăm că, în *Grafică de șevalet* și *Gravură*, a expus la Bienale și Trienale internaționale (Intergraphik, Cracovia, Varșovia, Varna, Ljubljana, Heidelberg, Friederichstadt, Baden-Baden, Sao Paulo, Grado, Saint-Nicolas, Lahti și altele). În domeniul *Graficii de carte*, este autoarea a nouă cărți pentru copii (cu text și imagine, dintre care, cele mai celebre sunt *Luna Betiluna* și *Dora Minodora* și *Piponicon* și *Popinacon*), alături de nenumărate coperti și ilustrații pentru apariții de literatură pentru copii și poezie. Apoi, *Grafică publicitară*, însemnând ani îndelungați de experiență în redacție artistică și machetare (reviste ilustrate, cataloage, albume de artă, pliante comerciale, programe de teatru), afișe de teatru și film. A realizat, de asemenea, emisiuni TV, pe teme artistice și culinare. A avut expoziții personale la Galeria Orizont - București (1980), Accademia di Romania (Roma – 1981), Palazzo Comunale (Monte Rotondo – 1981), Assisi (1982), Galeria Veroniki - București (2007), Galeria Artmark - București (Gheorghiu&Smigelschi –

2008-2009). Premii: Mențiune de Onoare la Prima Bienală de Afiș (Varșovia – 1966), Premiul pentru Grafică al Uniunii Artiștilor Plastici (1967), Grande Premio Internazionale „Trionfo '81” (Italia – 1981), Premiul „La Minerva d'Oro” (Italia – 1987), Trofeul Micului Cititor (1983 și 1987).

Deci, o activitate profesională mai mult decât remarcabilă, într-o carieră de succes pentru Anamaria Smigelschi, cel de-al patrulea copil (și cel mai năstrușnic – după cum aflăm din cartea sa de memorii!) al arhitectului Victor Smigelschi (fiul pictorului ardelean de origine poloneză, Octavian Smigelschi) și al Mariei Anna Giuseppina Trinchieri, de origine italiană, venită în România prin căsătorie.

Dar, la moartea soțului ei, celebrul pictor Ion Alin Gheorghiu (dispărut în decembrie 2001), pe care l-a adulat pur și simplu și cu care a stat împreună vreme peste patru decenii, s-a rupt ceva în sufletul artistei. S-a prăbușit un reazem. Sigur, în toți anii cât a stat alături de el, ea n-a încercat niciodată să-l concureze (nici nu era posibil, fiindcă nu poți intra în competiție cu un idol!), dar avea locșorul ei în creație, alveola ei de existență, ce-i permiteau o anume formă de independență. O constantă însă a ținut în viață metabolismul profund al acestui cuplu (celebru și monden pe vremurile acelea destul de înnegurate!): statura marelui artist care a fost soțul ei. Ea simțea că o ocrotește, că o protejează ca o centură de siguranță.

Odată cu dispariția lui, însă toate parâmele ce o legau de trepidația vieții s-au rupt (extraordinar de sugestivă pentru ce simțea atunci Anamaria Smigelschi a fost o expoziție la Galeria Veroniki, din 2008, cu acuarelele ei, având în centru un singur subiect: o plajă pustie, cu marea în fundal, încărcată de cochilii de scoici goale și capete de parâme rupte!) și ea a descoperit singurătatea. Atunci a simțit că rostul ei în artele plastice dispăruse. Se stinsese odată cu umbra din ce în ce mai evanescentă a lui Ion Alin Gheorghiu, iubirea ei de-o viață. Despre care notează, în același spirit încărcat de o ironie nostalgică, după o vizită la mormântul lui: *„Îmi fac frumos datoria, deși nu cred că Alin mai dă prin cimitir, că socotește pomenile și lumânările, o fi, poate, o lumină, un verde-veronese, un galben de Neapole sau poate o variațiune pe o temă de Händel, sau o rimă, sau o aromă, sau o metaforă... Ceva transparent, în orice caz. O viață s-a luptat să transforme materia în spirit...”*. Rareori am mai întânit gânduri atât de rafinate, de un lirism aproape erotic, pe care o văduvă să le nutrească pentru bărbatul ei plecat din această lume.

Atunci, la momentul despărțirii, cred că i-a înmugurit și ideea de a scrie. Dar nu povești pentru copii, ci „povești” pentru oameni mari.

Cartea *Gustul, mirosul și amintirea*, apărută la Editura Humanitas, este

trecută formal la colecția „*Memorii. Jurnal*”. Dar, de la primele rânduri (și cu un testimonial convingător al autoarei), îți dai seama că întreg conținutul este „îmbucătățit” în mici eșantioane diegetice – pastile condensate și pitorești, numite de ea „*proze-lițe*” – care, fără să respecte ordinea cronologică (de fapt, chiar această „împestrițeală” dă un gust original cărții!), recompun o viață.

Mărturisirile sale sunt nu numai mostre de o surprinzătoare pasiune aplicată pentru o memorie prodigioasă, dacă nu chiar fabuloasă, ci și tușele discrete, de fundal, ale unui autoportret. Este imaginea unei femei formidabile, veselă, pusă mereu pe șotii, cu o ingenuitate a spectacolului fantastică (balurile mascate din familia Smigelschi erau binecunoscute în lumea bucu-reșteană!), un copil mare, dotat cu o personalitate foarte puternică – genul de femeie ce rezectează orice tentativă de tupeu din partea oricui – dar iubită de toți, o descurcăreață (pasiunea ei pentru bricolaj ascunde un temperament bărbătesc!), o trombonistă (o mare profesionistă a farsei!), o iubitoare a jocului, a convenției, apoi, o înotătoare coriace și abilă, o maestră a bucătăriei, o iscusită și talentată creatoare de vestimentație și, nu în ultimul rând, cronicară a lucrurilor mărunte, peste care orice om trece cu neglijență.

Episoade trăsnite, de un haz faraminos alternează cu pasaje lirice sau cu descrieri nervoase, în tușe de esență, aidoma unui peisaj în acuarelă. Cuvintele ei, considerațiile de final despre arta lui Alin Gheorghiu depășesc „tirania” statutului de soție, iubită și poate și emul al unei efigii. Ele se prefigurează ca o analiză rafinată, ca o cronică profesionistă despre arta unui artist uriaș. „*Gheorghiu – scrie ea – nu poate fi încadrat în nici un curent, printr-o operă de o vastitate copleșitoare, el a zidit o lume paralelă, credibilă, o altă realitate bazată pe legi precise, ruptură-echilibru. Un univers zugrăvitor de geneze, UNIVERSUL GHEORGHIU*”.

Și, în fine, scrie Andrei Pleșu, pe coperta a patra: „*O știam ca pe un plastician foarte talentat și ca pe o femeie iradiind vitalitate și farmec. O descopăr acum ca pe un scriitor înzestrat, ca pe un histrion hâtru, ale cărui simțuri sunt inteligente și a cărui tristețe e plină de umor (...).*”

Volumul acesta nu e singur. Căci, încurajată de bogăția memoriei sale ce nu fusese valorificată decât parțial (ohoo, câte povești nespuse mai are Anamaria, ascunse printre volănașele memoriei sale!), a publicat anul trecut, tot la Humanitas, o carte de călătorii – *Mai de ieri, mai de departe...* – pe aproape întreg mapamondul (de-a valma, de la China, Rusia, India și Orientul Apropiat, până la Mexic, Suedia, Egipt sau, nu mai insistăm, Italia!). Unde considerațiile sale despre istorie și artă (sau despre istoria artei) – sagace, chiar enciclopedice și savuroase – sunt împletite insesizabil cu darul pove-

tirii înfășurate în vălurile unui șarm unic, exemplar și, totodată, de un comic superior. Iată o mostră dintre zecile de întâmplări:

*„Când, în urmă cu ani, am fost însărcinată să-i organizez o dimineață educativă unui băiețel de 12 ani venit din Austria, l-am dus la Antipa să vadă dinozauri, la Muzeul de Geologie să vadă flori de mină, la Muzeul Satului să vadă cum trăiau strămoșii. Destul de plictisit m-a întrebat:*

*– Da' voi ceva mai nou n-aveți?*

*I-am dat, la o tarabă din Herăstrău, cinci mici cu muștar și am ieșit, din punct de vedere patriotic, destul de onorabil.”*

În loc de concluzie: dacă istoria artei contemporane o reține pe Anamaria Smigelschi drept un artist remarcabil, s-ar putea ca și istoria literaturii să se „folosească” de numele ei, pentru ca, la categoria „literatură memorialistică”, să remarce nu doar o ambivalență mai rar întâlnită (pictor-scriitor), ci și calitățile unui narator de excepție.

CĂLIN STĂNCULESCU

UN NOU FILM DOCUMENTAR DE RADU GABREA –  
*ÎMPĂRĂTEASA ROȘIE,*  
*VIAȚA ȘI AVENTURILE ANEI PAUKER*

Cu o zi înainte de a împlini 79 de ani, la 19 iunie, regizorul Radu Gabrea a prezentat unui numeros public, la sala Paul Călinescu a Cinematecii Române, cel mai recent film al său - *Împărăteasa Roșie, Viața și aventurile Anei Pauker*. Noul film documentar, care se adaugă unei substanțiale filmografii marca Radu Gabrea, abordează câteva aspecte semnificative din biografia spectaculoasă a unei puternice personalități din *aristocrația* comunistă, activistă și complice la acte de terorism, inițitoare a celebrelor divizii de jale amintite Tudor Vladimirescu și Horia, Cloșca și Crișan, ambele deloc operaționale în Cel de-al Doilea Război Mondial, dar care au consfințit alinarea multor ofițeri la politica și ideologia comunistă. Unul dintre fruntașii primei divizii amintite a fost generalul Cambrea, cu a cărui rudenie și fapte de arme se lauda regizorul Sergiu Nicolaescu, rapsodul cinematografic al lui Ceaușescu, până l-a trădat în decembrie '89. Se pare că sportul lui Iago era practicat periodic în familia Cambrea-Nicolaescu.

Genul documentar, frecventat predilect de regizorul Radu Gabrea încă de la începuturile filmografiei sale - *România, țara vacanțelor pentru tineret* (1968), *Amintiri bucureștene* (1972), dar și după revenirea în România, din autoexilul în Germania, cu *Struma* (2000) sau *Moștenirea lui Goldfaden* (2004), urmate de mai multe titluri, a alternat în mod fericit cu proiectele materializate în zona filmului *fiction*, inspirat sau nu de antecedente literare.

Miza recentului documentar este aceea de a lumina anumite aspecte din biografia celei mai controversate personalități a comunismului românesc, ante, inter și postbelice.

Radu Gabrea și-a asumat, de-a lungul timpului, permanent, misiunea de a acuza mistificările istoriei contemporane a României, cu toate derapajele nedorite spre antisemitism, negaționism, naționalism, dacism etc. Nu doar prin



filmele înscrise în genul documentar, cum ar fi *Struma*, dramaticul documentar despre moartea celor peste șapte sute de evrei îmbarcați la Constanța pe vasul ce dă titlul filmului, ci și prin opere de ficțiune cum ar fi *Cocoșul decapitat* sau *Călătoria lui Gruber*, inspirate de literatura lui Eginald Schlätner sau Curzio Malaparte, regizorul Radu Gabrea s-a arătat a fi un asiduu cercetător al Istoriei cu I mare, adică aceea care nu se lasă obturată de valurile ideologiei, de furtunile politicii, de dezastrele impuse de tiranii efemeri ai populațiilor mințite cu exces de zel.

Urmărind, cu toate defectele subiectivității, ținta descoperirii adevărului istoric, regizorul Radu Gabrea își asumă riscurile istoricului profesionist, care mai pune între paranteze anumite opțiuni, alte linii de scenariu, factual sau postfactual, care dezvoltă supoziții acolo unde lipsesc documentele, fie ele scrise, vizuale, fie auditive. În fapt, chiar absența acestor mărturii, vizuale mai ales, l-a privat pe cineast de a-și argumenta mai temeinic demonstrația legată de titlu.

Ana Pauker n-a fost niciodată o *împărăteasă*, atributul fiind un oximoron destul de rar întâlnit în literatura Moscovei sau în cea a Bucureștilor din primii ani de comunism. Că a fost roșie, asta este cu totul altceva, iar culoarea o apropie de marea actriță Marlene Dietrich, eroina unui film omonim semnat de Josef von Sternberg. Dar nici pe departe, eroina lui Gabrea, Ana Pauker n-are nici un atribut ce-ar putea-o apropia de marea Ecaterina a Rusiei din viziunea lui Sternberg.

Implicată în activitatea clandestină a celulelor comuniste din perioada interbelică, Ana Pauker a fost prinsă și condamnată de Siguranța regelui Carol al II-lea, urmând ca apoi, în anii Marii Terori impuse de Stalin, din anii 1936, 1937, 1938, soțul *împărătesei* să fie asasinat, deși era tatăl a două fete și bărbatul unei militante vajnice ce a rezistat regimului *criminal* din România. Ana Pauker a fost schimbată de autoritățile românești și a trecut în Rusia, unde s-a aflat în momentul izbucnirii celui De-al Doilea Război Mondial, urmând ca apoi să-și desfășoare activitatea în vederea aservirii depline a României regimului comunist importat de la Moscova, începând din 1944.

Radu Gabrea folosește docudrama cu actori pentru a evoca momentul arestării Anei Pauker, în deceniul patru, dar soluția mi se pare artificială, atât pentru prefațarea procesului, ce va face din Pauker o eroină, pe undeva asemănătoare lui Dimitrov, acuzat în incendierea Reichstagului cu câțiva ani înainte și pentru a conferi un adevăr cu greutate evocării momentelor evoluției politice a unei activiste de partid, cu acțiuni perverse asupra istoriei României, nici pe departe evaluate la justa lor măsură până astăzi.



Radu Gabrea, inspirat de un istoric american, Robert Levy, autor al unei importante cărți dedicate Anei Pauker, va convoca în evocarea Anei Pauker alți cercetători ai istoriei cunoscuți (Vladimir Tismăneanu, Adrian Cioroianu etc.) care vor nuanța, vor defini și vor completa portretul controversat al ministrului de Externe din prima perioadă a dictaturii comuniste.

*The Rise and Fall of a Jewish Communist*, cartea lui Robert Levy, nu este singurul *martor* al Istoriei utilizat inteligent de cineastul nostru, importante materiale de arhivă oferite fie de Arhiva Națională a României, fie de Arhiva Națională de Filme sau de Biblioteca Academiei fiind la rândul lor convocate pentru a materializa traiectoria Anei Pauker în istoria României.

Filmul semnat de Radu Gabrea (scenariul fiind asumat de către cineast în colaborare cu Margareta Schubert) participă între 29 iulie și 7 august la Festivalul Internațional de Film Istoric de la Râșnov, alături de alte peste 40 de producții cinematografice. Printre acestea cele mai interesante par a fi peliculele dedicate tragicului eveniment de la Cernobîl, vieții liderului american Martin Luther King sau interviului luat ultimului supraviețuitor basarabean din lagărul cu regim sever de la Kolâma.

NICOLAE PRELIPCEANU

## TEATRU, VARA, LA CONSTANȚA

În mulțimea festivalurilor de teatru care împânzesc România, Dobrogea nu prea era reprezentată, doar un festival, anul trecut, la Tulcea, dar Constanța nu se decisese încă. Și iată că anul acesta, cam în vremea Campionatului European de Fotbal, s-a născut și Festivalul Internațional de Teatru Miturile Cetății, de la Constanța. Conceput ca un magnet pentru public, adică intrarea la spectacole era gratuită, festivalul pontic a avut câteva puncte interesante, de mare atracție, nu numai pentru că biletul era gratis, de fapt nici nu era vreun bilet, ci prin calitatea pieselor și a spectacolelor prezentate. Cum n-am petrecut toată săptămâna festivalieră în canicula de la malul mării, am să mă opresc mai mult la două spectacole care au în comun ceva. Și anume tema animalului. Sau prezența lui ca argument dramatic.

*Ești un animal, Viskovitz!* mă îndemna să cred că titlul e o injurie pe care cineva i-o aruncă altcuiva, adică lui Viskovitz. Nu era așa, așteptările nu mi-au fost confirmate. Piesa lui Alessandro Boffa, adaptată scenic și regizată de Tudor Lucanu, la Teatrul *Anton Pann* din Râmnicu Vâlcea, e un fel de fabulă care sfârșește prin a plictisi prin mecanismul ei stereotip. I se spune, la început unei celule, un fel de amibă sau euglena viridis, că e un animal și că trebuie să-și onoreze statutul, iar aceasta se conformează și devine, pe rând, gândac, cintezoii, pește, melc, parazit, papagal, porc, rechin, burete de mare. În fiecare dintre cazuri, avem o povestioară care se vrea comică și uneori chiar reușește să fie, ce trezește hazul galeriei, ca să zic așa. Cintezoii se tem de cucii care își depun ouăle în cuiburi străine, iar puii rezultați îi asomează pe cei în drept de a se afla în acele cuiburi, pe băștinași cu alte cuvinte, mai omenești. Gândacul, peștele, porcul și ceilalți, au și ei dramele lor, hazlii pentru oamenii care le urmăresc și poate și pentru cei care joacă. Buretele de mare e alcoolice, ce să mai spun, rechinul e... rechin, în fine o lume care popula altădată fabulele și ne arăta, nouă, oamenilor, ce defecte avem și cum ar putea ele să fie remediate, uneori. L-am remarcat pe tânărul Ciprian Nicula,

deja având la activ câteva roluri admirabile, interpretate cu un har ieșit din comun. Din care mai păstrează câte un gest, câte o inflexiune a vocii. Când se va redeschide stagiunea va putea fi văzut în București în spectacolul lui Bobi Pricop, *O întâmplare ciudată cu un câine la miezul nopții*. Cei șase actori, Mădălina Ciotea, Réka Szász, Vlad Bîrzanu, Olimpiu Blaj, Ciprian Nicula și Cătălin Asanache întruchipează tot felul de personaje, nu fără imaginație și cu plăcerea jocului, care se vede încă de la prima apariție.

*Șobolanul rege*, piesa lui Matei Vișniec, o producție a Teatrului de Stat Constanța, gazda festivalului, nu mai e atât de simplă, aici lucrurile se complică, așa cum se întâmplă mai mereu la acest autor mult jucat și demonstrând de la un text la altul resurse nebănuite de imaginație. Lumea șobolanilor vine în coliziune cu aceea a oamenilor și apoi cele două admit că trebuie să-și împartă Pământul. Povestea șobolanilor care vor cotropi Pământul nu e, de fapt, povestea lor, ci a umanității măcinată de războaie fratricide și, în cele din urmă, absurde. Avem în spectacolul acesta o referință puternică la realitatea lumii de astăzi, cu ziaristul care caută senzaționalul, cu brutalitatea celor care poartă un război cu ... și aici, surpriză, aflăm la un moment dat, cu ei înșiși, combatanții trecând dintr-o tabără în alta, așa, de dragul războiului, de dragul manifestării violente, a brutalității și grosolăniei. Avem tot felul de rele ale vremurilor noastre, fuga după publicitate, după senzațional, toate acestea - țineți-vă bine! - în cadrul coabitării omului cu șobolanii. De altfel, chiar aceștia povestesc la un moment dat ce se întâmplă și cum se vor înțelege ei cu oamenii, cum își vor împărți ei teritoriile. Parcă ni se face cu ochiul: omului îi e greu să coabiteze cu ai lui, dar va ajunge să-și împartă lumea cu șobolanii. De aici și până la sugestia că omul, oamenii este/sunt niște șobolani sau va/ vor ajunge asta, dacă mai continuă așa cum se vede pe scenă, nu e decât un pas. *Mic pentru om, mare pentru umanitate*, vorba lui Neil Armstrong într-o cu totul altă împrejurare, punând piciorul undeva unde, încă, șobolanii n-au ajuns. Regizorul Radu Dinulescu a montat un spectacol alert, sugestiv, cu scene și personaje convingătoare. Trupa, omogenă, i-a cuprins pe: Iulian Enache, în rolul ziaristului, Remus Archip, Mihai Sorin Vasilescu, Maria Lupu, Marian Adochiței, Mirela Pană, Georgiana Mazilescu, Andrei Cantaragiu, Adrian Dumitrescu și Ana Maria Ștefan. Regia a știut să facă trecerile de la real la fantastic, obișnuite în teatrul lui Vișniec și, nu o dată, dincolo de fantastic, în absurd. *Șobolanul rege* nu e o fabulă, deși avem animalul în titlu, mai ceva ca la Viskovitz, dar e, poate, un semnal de alarmă tras în zadar, ca toate semnalele de alarmă ale celor care nu conduc superputeri. Că lumea a luat-o pe o pantă periculoasă și, cine știe, ireversibilă.

Festivalul de la Constanța, cu titlul său trimițând la teatrul antic, a cuprins și o *Antigonă* a unei trupe din Franța, într-o formulă postmodernă, unde, așa cum ne informează regizorul Jean-Charles Raymond, „revolta din Antigona va fi mai apropiată de revoltele contemporane simbolizate astăzi de mișcări precum Femen.” El o consideră pe Antigona „mama tuturor revoltatelor”, „un stâlp al civilizației noastre”.

Trebuie spus că spectacolele de la - să zicem - matineu, adică de la ora cinci, se desfășurau în sala teatrului, în timp ce de la ora nouă seara funcționa scena din Piața Ovidiu, unde am putut asista și la un admirabil spectacol de teatru-muzică, intitulat *Homocordus*, al unei trupe franceze, numită și ea ciudat, *zOroroza*, spectacol care-și propunea, și se ținea de promisiune, să treacă în revistă evoluția omului prin muzică și prin instrumentele muzicale. Trei tineri actori și în același timp instrumentiști, Hélène Duret, Sylvain Rabourdin, Charly Astié, au realizat minuni pe scena în aer liber, cu instrumente de la cele mai simple la cele mai sofisticate. Adevărați virtuozii ai muzicii, ei au fost și niște admirabili actori.

Dar acestea au fost numai primele trei zile ale festivalului, care a mai cuprins, în continuare, și un *Hades și Persefona*, un *Dyonysos*, după *Bacantele* lui Euripide, un *Othello*, o *Hecubă* după Matei Vișniec, într-o succesiune bine calculată și bine organizată. Tot în Piața Ovidiu a avut loc și un spectacol evocator al poetului *Tristelor*, *Metamorfozele iubirii*, pe un scenariu de Liviu Manolache și Anaid Tavitian. Din păcate, nu mai eram acolo, ca să mă pot referi și despre acesta.

## poeme de JOSÉ SÁNCHEZ HERNÁNDEZ (Cuba)

Poet, prozator, eseist și jurnalist cubanez (născut la Cumanayagua, Cuba, în 1956). Membru al Uniunii Scriitorilor și Artiștilor din Cuba (UNEAC). Profesor asociat la Facultatea de Științe Umaniste a Universității din Cienfuegos. Copreședinte al Uniunii Hispano-Americane a Scriitorilor. Director fondator al revistei culturale *Calle B*. I-au apărut numeroase volume de poezie și proză, unele dintre acestea fiind publicate în Cuba, iar altele în diferite țări latino-americane, printre care amintim: *Los dados del viento* (*Piedestalele vântului*, 1991), *Sueños del tiempo* (*Visele timpului*, 1996), *El comedor de relojes* (*Mâncătorul de ceasuri*, 2000), *Paradoja del hombre en su ciudad* (*Paradoxul omului în orașul său*, 2004), *Caballos sobre el césped* (*Cai pe iarbă*, 2004), *Piratas en el alma* (*Pirații din suflet*, 2010). A fost distins cu diferite premii literare naționale și internaționale. Selecțiuni din creația sa au fost traduse în mai multe limbi și au apărut în publicații culturale din Europa, Asia, America de Nord și de Sud.

### Elegia celor două țărături

Sunt clipe în care jungla întreagă freamătă,  
nu ai cum să învingi culmile amiezii  
și nu te poți înfrânge nici pe tine.  
Aici, aproape, fără anunțuri zgomotoase de presă,  
fără locurile unde identitatea ți-e exprimată în simple numere  
și prinsă între limite străine, ca o pierdere de timp și de spațiu.  
Al tău e imensul haos al spiritului,  
care ignoră toate serviciile publice obligatorii  
prin forța și dizgrația oricărei forțe străine de tine  
și care uită ce reprezintă.  
Și astfel trebuie să-ți câștigi pâinea și sarea  
pentru fiecare zi de luni care vine și pentru fiecare nouă lună  
împovărată cu durere.  
Nu te ajută la nimic să încerci să găsești răspunsuri pentru ziua de ieri  
sau să cauți recunoștința pentru realizări trecute;  
știi deja că hazardul nu e o armă pe care să te poți baza,

însă la înălțimile acestea îndepărtate și în labirintul lor  
orice pas făcut cu patimă își găsește răsplata pe parcurs.

Nenumărate clipe însemnate de o vară  
ce navighează bănuitoare înspre toamnă.  
Atingerea morții e o îmbrățișare a nimicului.  
Întotdeauna în acel sărut lipsit de candoare pe care ea ți-l dă  
rămâne umbra luminii,  
dangățul susurului ploii ce cade în amintire,  
puținul aer proaspăt pe care-l aruncă torentul  
purtând în ochi zvon de glas spart, cântând înspre apus,  
ascunzând în trilul păsărilor murmurul pământului.

Sunt clipe atât de înnegurate și de lipsite de soare,  
încât te întorci și nu vezi nici o urmă în spatele porții.  
Ca și cum în acest loc nu va ajunge niciodată sărutul mamei  
iar cerul sufletului ți-ar fi lipsit de rădăcini  
și-ar sfârși prin a-și face din durere singurul aliat,  
un alt drum pentru credință și alinare.  
Cel care o aduce nu e uliul înserării  
ce se îndreaptă spre vorbe pe care nu ți le amintești,  
sunt doar harpele spaimei, adevărul celui alt țarm.

### **La jumătatea călătoriei**

Am venit să te caut  
în vara unui an greu  
pe care abia de l-am putut scoate din negurile amintirii.  
Nu acela al înfruntărilor noastre dintotdeauna,  
pline de patimă și-atât de cunoscute.

În lista plină cu oferte modeste  
fericirea și dragostea nu trezesc rațiunea,  
și asta e cu atât mai bine sau mai rău,  
cele care vin să depună mărturie  
pentru acel trecut spuzit  
de licurici beți și captivi

sub un cer înstrăinat din proprie inițiativă  
— de orice proprietate privată —,  
sunt vechile motive și pretexte care-au transformat viața  
în simplă curtezană,  
și povestesc plictisite întâmplări banale,  
cu lumini stinse mereu la jumătatea drumului.

Eu și gândurile mele eram o frază  
pe care vara acestui an a umplut-o cu absențe.

Am rezervat un bilet pentru inimă  
alături de mine, pe un vas fără parâme,  
pentru acea zi, acel ceas al nostru,  
pentru acea aniversare calmă și hotărâtă,  
când în ochii tăi se va vedea  
așteptarea unică a unui acord corect  
și durabil  
între crăpăturile încăpățânate ale viitorului.

## Poetică

S-a irosit un pumn al zorilor în visele mele,  
iar cele care trebuiau să umple lanul  
au fost doar buruiană și spaimă.

Se întâmplă uneori  
ca cea mai bună parte a vieții care ne mai rămâne  
să aibă culoarea întunecată a amintirii.

Și atunci năvălesc versurile și distrug,  
cu premeditare,  
vagile labirinturi ale umbrei.  
(Imaginea care halucinează?)

Nu e o simplă problemă de obișnuință.  
Trebuie să înveți să respiri lumina  
printre zgomotele cotidiene ale hazardului.

Știi bine că dileme nu există doar în această privință.  
Ci e mai bine să nu ai secrete  
și să lași mereu porțile deschise.

### **Eu și poemul**

Lucrurile au forma stăpânilor lor  
Acest creion seamănă cu glasul meu  
solidar în liberul său arbitru  
irosindu-se în fiecare metaforă

Cred că scriu dintotdeauna  
același poem  
același adevăr repetat iar și iar

Mâinile și cuvintele poemului  
sunt frați gemeni în neînțelegerile lor  
Unele ridică ziduri  
care mâine vor fi o casă  
Cu celelalte umplu mereu hârtii  
ca să pot să fiu judecat într-o bună zi

Însă atunci  
numai Poemul mă va putea salva

### **Să nu arunci prima piatră** (Parabolă)

Cel ce citește sau ascultă acest poem  
este deja complice al omuciderii

A ucis printre altele și printre atâtea altele  
stupizenia de a ne amăgi mereu preamărindu-ne singuri  
ca și cum am fi arhanghelii adevărului  
ca și cum în fiecare zori de zi ar trebui să încălțăm o nouă ură



De mii de războaie mondiale am făcut pact cu goliciunea  
și încă proliferază colecționarii de ierni  
negustori ai corbului lui Poe  
evident acum lipsit de tenacitatea mării și a cânturilor sale  
cele care au supraviețuit asemenea recunoștinței

A fi complice al omuciderii  
atunci când e ucisă ura cea mai veche  
înseamnă a trăi neapartinând lumii de ziduri  
a poseda lumina cu prețul luminii

Cel ce citește sau ascultă acest poem  
cel puțin atât cât îi durează arderea  
nu va putea arunca prima piatră

### ***Tristeți*<sup>1</sup>**

(*trova*)

Dragoste veche  
păstrează-mi trupul în noaptea asta  
alături de un murmur suav de alge molcome  
în adâncul cine știe căruia puț al lui Iacov

Să nu te oprească tristețile din glasul meu  
Adu aici albastrul mării cu singurătățile sale  
vânturi naufragiate și pline de sare pentru mine  
Nu te lăsa atinsă de plânsul lemnului  
nici de dezghețul ce poate înșela inima  
să fie ale mele toate abisurile acestei nopți

---

<sup>1</sup> Titlul cântecului lui Pepe Sánchez, cel care a întemeiat *trova* cubaneză. (N.a.)

*Trova* este un gen muzical cubanez, impus în secolul al XIX-lea, caracterizat prin interpretarea melodiei de către însuși compozitorul, care trebuia să accentueze calitatea lirică a versurilor cântecului și să se acompanieze la chitară. Pepe Sánchez (1856 – 1918), veritabil talent nativ, fără educație muzicală formală și fără să-și fi scris sau publicat vreodată cântecele, este considerat părintele genului și adevăratul creator al boleroului cubanez. (N. tr.)

Dragoste veche

Ia-mă cu tine goală, așa cum te știu,  
Fă din timp o simplă jucărie  
ca și cum doar tu și eu l-am locui

În noaptea asta mergi liberă  
păstrează-mi trupul ca pe un pumn de nisip risipit  
fără să te temi de valuri și nici de furtunile neașteptate  
mergi până în străfundurile sale inundate  
nici un pustiu să nu-ți oprească mâna  
care-ar putea fi atrasă de vreun puț al lui Iacov

### **Paradoxul omului în orașul său**

(După o idee a lui Julio Cortázar)

„Puterea nu-i corupe întotdeauna pe oameni,  
însă îi desparte.” (Rafael Alcides)

E clar că pentru Julio autentică realitate  
este fiecare om și toți oamenii  
deși mediază nostalgii păduri și alte zgomote  
pentru binele unei tihne fertile  
această creatură făcută pentru a dăinui

omul nu este proprietatea privată a nimănui

Patria este umanitatea spunea Martí  
Neîngrădită de nimic am spus eu  
dând binețe băieților din cartier  
La poarta mea stindard e doar inima

Ar trebui să trăiești în belșug  
înconjurat de reclamele luminoase  
să fii prezent constant în baruri și să respiri adânc în case  
Iată aici un om care iese pe stradă  
purtând parcă o portavoce pe ochi  
un om care-și oferă pantofii pentru a merge supărat  
îi dă aceluia care nu poartă ochelari și nici nu poate ajunge la casa mea

---

decât băjbâind și întrebând de ziua de mâine  
privind umbrele ce acoperă pereții

O ființă umană își învață fiul  
care sunt beneficiile unei revoluții  
Dar nu accept  
să vină nimeni și să-mi violeze goliciunea  
să-mi spună unde trebuie să-mi dăruiesc glasul

Cineva trebuie să păzească porțile orașului  
simbolurile sale nocturne apele  
cu care aleile și casele reîncep să trăiască în fiecare zi

E clar  
că e bine ca cineva să vegheze  
atent la asediul capcanelor de afară  
nu la portocalele tale ori la ghimpii lor zgomotoși

Prezentare și traduceri de Rodica Grigore

EUGENIA ȚARĂLUNGĂ

## ȘASE CĂRȚI NOI

**C**artea de la Uppsala, de Gellu Dorian, Editura Cartea Românească, 2016, 366 p. Scris între iunie 2011 și martie 2014, la Botoșani, romanul lui Gellu Dorian pare a tinde spre o carte totală, atotcuprinzătoare ca un Megalopolis, cu un iureș halucinant de personaje. Un roman care ar reconfigura în jurul lui Zamolxis trecutul nostru istoric și, implicit, prezentul și viitorul celor care se născuseră și trăiseră o bună bucată de vreme în spațiul carpato-danubiano-pontic, chiar dacă aleseseră după 1989 drumul unei (mai mult sau mai puțin iluzorii) libertăți transatlantice, care atrage noi și noi români spre Duane House: „Dar nu ura a adus omenirea pînă aici, ci iubirea și sufletul bun au adus-o. Deh, mi-a spus Iulius Apolsin, dar sarea și piperul tot ura le-a pus peste marile fapte ale omenirii. Eh, nu prea aveam chef de astfel de vorbe mari. Nu pentru asta am trecut eu oceanul, cu inima cît un purice [...] Am venit să văd, după nouă ani de libertate originală, cum arată libertatea adevărată, democrația de care am tot auzit vorbindu-se. Și nu arăta rău, deși de prin gurile acrite ale unor emigranți auzeam că America este un alt fel de comunism, unde ai voie să faci ce vrei în limita legilor, pe care ești obligat să le cunoști. Da, dar ce comunism, ce să mai vorbim, îmi spuneam, că dacă ar fi fost așa la noi, unde oricum erau tot felul de legi aberante, nu mai era nevoie să-l ciurim pe dictator, să-l facem sită, de să vedem prin el frumusețile Occidentului. Cam târziu, ce-i drept, pentru mine”. Canon-canonadă. Sau, cu alte cuvinte, rejectarea susținută a României din istorie, din geografie, din economie, din sociopolitică nu putea să nu nască și contrareacții (fie ele chiar aparținând domeniului ficțiunii): „Or tocmai acest aspect îl impulsiona pe Iulius, care considera că această atitudine indolentă nu este nimic altceva decît o acțiune concertată de a ne scoate definitiv din istoria lumii, trecuți pe veșnicie în rîndul popoarelor dispărute. Atunci cînd ajungea în zona Munților Orăștiei, simțea cum cineva din străfunduri îl îndemna să înceapă săpăturile în conștiințele adormite ale compatrioților lui. În acele momente își

dădea seama că, de fapt, el nu plecase niciodată de aici, că cineva – nu voia să știe cine, deși numele lui îi stăruia în gând – l-a trimis, atunci când a fugit din țară, în America, să zacă în peștera timpului, ca Primul legiuitor în peștera din Samos, pentru a se întoarce printre ai lui să le spună cine este. Și atunci mintea i-o lua razna și credea că numai lui îi stă în putere să reordoneze istoria neamului său. Când a găsit în librăria din Uppsala cartea lui Carolus Lundius a fost sigur că acest lucru va fi posibil.” Referințele critice ale volumului sunt semnate de Constantin Dram și Vasile Spiridon.

*Cu I.L. Caragiale prin București. Un ghid literar-turistic gândit și întocmit de Dumitru Bădița*, Editura Muzeul Literaturii Române, 2016, 124 p. Inspirat de două cărți ale Andreei Răsuceanu (referitoare la Mircea Eliade, se știe) și de o mai veche, ușor de bănuț, pasiune pentru Caragiale, Dumitru Bădița se focalizează asupra geografiei literare a miticilor, a delicatelor și a coloniilor, dar mai ales a localurilor publice în care se dezbăt chestiuni apărute la gazetă, în *Universul*. Dinspre viața lui sau dinspre opera lui, Caragiale vede Bucureștii într-un anumit fel, iar autorul ne ghidează să poposim (și să citim fragmentele corespunzătoare) în preajma unor repere topografice, urbanistice, arhitecturale ce amintesc de personalități ale epocii – Titu Maiorescu, Take Ionescu –, alături de *Apropitari și chiriași* sau *La statuia lui Mihai Viteazul*, *Pe Calea Moșilor*, *Spre fostul Teatru Național*, *Spre inima Bucureștiului*. Să redescoperim adică *Obârșii* și *Clădiri-martor*, să alăturăm hărțile citatelor și invers, pe urmele autorului acestui ghid concis ca o telegramă din alte timpuri: „Turtă dulce – panorame – tricoloruri – bragă – baloane – s oldați – mahalagioaice – lămpioane – limonadă – fracuri – decorațiuni – decorații – donițe – menajerii – provinciali – fluiere – cerșetori – ciubere – cimpoaie – copii – miniștri – pungași de buzunare – hârdaie”. Extrasele din Arhivele Muzeului Național al Literaturii Române și ale Muzeului Municipiului București au ca pendant fotografii actuale realizate de Ana Toma.

*Samuraiul critic*, de Nicolae Steinhardt și Gheorghe Grigurcu, Editura Revers, Craiova, 2016, 80 p. Facsimiluri ale unui epistolar și cronici ce au prins contur la Mănăstirea Rohia (una) ori în Tg. Jiu (două). Gh. Grigurcu scrie despre „N. Steinhardt ori samuraiul critic” și despre „Un estetic al ființei”. Volumul vorbește implicit despre afinități și empatie, despre corespondență și corespondențe. Referindu-se la *Contemplații*, carte publicată în 1984, N. Steinhardt remarcă „propensiunea către maxime (aforisme) etico-behavioristico-estetico-filosofice, rezultatul fiind dintre cele mai izbitoare, cuceritoare, descumpănitoare. Exemplele mișună. Mă voi opri la câte-

va. Ele confirmă întru totul observația lui Ștefan Aug. Doinaș căruia *Contemplațiile* i se înfățișează ca operă de lirism concentrat, tip de poezie filosofică și model de acuitate a percepției. *Un foc procrează un nor*. Sau: *O rândunică se-nalță / în spațiul brut / spre a-l rafina*. Nițel mai pe larg: *Tufa de trandafiri dezgropată / de sub troienele de întuneric / clipește din genele-i aspre / creează o Lume / precum Dumnezeu*. Sau încă: *îngustatele drumuri de noiembrie / ca niște pupile / în bătaia soarelui ale unei pisici / ce nu-și întoarce măcar capul*. Deosebit de condensate și meșteșugite, suprapunându-se perfect genului extrem-oriental, îmi par bunăoară: *Toamna întunecată și rece / ca ochiul unui cântăreț folk ori Am văzut într-o zi / pe-această bancă roșie / un fluture cenușiu*. Sunt pasaje prinse în vorbe nu altfel decât de culori (impactul cromatic rămânând nemicșorat): *Acești nori ruginii cum un rumeguș / al pădurilor vechi; oglinzi de țară ieftine țâșnite / din alte oglinzi mai vechi / flăcăi îngândurați și fete / în mâini purtându-și inima; spray-uri încărcate cu amurg / Și străzile pe care atât de încet se tocește Vecia.*” Steinhardt se află „departe de jactanță” (consideră Grigurcu în 1983, în cartea sa publicată la Editura Dacia, *Între critici*). Ceea ce se confirmă și în raport cu volumele despre care scrie monahul de la Rohia, și în raport cu ceea ce este suprem, de vreme ce în *Incertitudini literare* găsim aserțiuni senin-amare cum „că orice om e în părți aproape egale josnic și măreț, precum a și grăit Bossuet”. Corespondența dintre cei doi este inițiată de Steinhardt în 19 mai 1983 („folosirea termenului samurai nu numai că mă bucură și mă onorează, ci mă și încântă, mă fericește peste orice închipuire, îi datorez o stare de absolută împlinire a năzuințelor mele celor mai îndrăznețe. N-ați fi putut găsi o calificare mai potrivită spre a da mulțumire orgoliului care, vai, mocnește în tot omul, orgoliului său celui mai tănuț, ambițios și viselor celor mai proprii sinelui însetat de înălțare”). Ultima piesă a epistolarului datează din 23 aprilie 1988 (urări cu ocazia zilei onomastice). La nici un an distanță, părintele Nicolae de la Rohia se stingea. Oficiul poștal Tg. Lăpuș intrase de ani buni în istoria literaturii române. Ediția este îngrijită de George Drăghescu și este, se poate spune, dibaci alcătuită. De remarcat pagina 62, în mod special: „Hristos a înviat!” (olograf) pe cartea poștală cu „60 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, 1921-1981”.

*Adio, dar rămân cu tine*, de Anton Jurebie, Editura Eikon, 2016, 80 p. *Elegii distrugătoare*, 2003; *filaj. românia, file de poveste*, 2004; *Descompunerea, pe jumătate*, 2005; *Țara Doamnei Circe*, 2006; *Împotriva negrului total*, 2011; *Afaceri biografice*, 2012; *Subviețuitorul* (antologie), 2013; *Ultima vară pe insecta*, 2013 – acestea ar fi volumele de poezie publicate după

ce autorul a fost (re)descoperit și lansat de Marian Drăghici prin suplimentul „Ziua literară”. Grupaje din volumul de față: „Înnoirea jurămintelor”, „Nopti albe pe *insecta*”, „Drumurile lui harap alb”. Pentru Anton Jurebie (născut și trăitor în Balta Verde, Mehedinți), „lumea mică/ este lumea fără margini” – a se vedea „Nopti albe pe *insecta*”, dar nu numai. Tot ce atinge poetul se prefăce în despărțire, dar ruperea nu este niciodată totală parcă: nici de scris, nici de iubire (*the war of love; the war of love 2*), nici de destinul care implică scrisul și iubirea (*adio, karme! 1; adio, karme! 2*). Sau poezia și viața: „n-am făcut compromisuri în poezie./ a venit la timp/ a venit și mai târziu./ nu m-am apărat, n-am proclamat nicio victorie.// aș fi vrut să fiu poet optzecist/ în anii 80/ și nu poet optzecist apărut după 90/ ciupercă între atâtea ciuperci postdecembriste.// dacă într-o zi te hotărăști să/ nu mai scrii poezie,/ trebuie să stai la rând./ sunt mulți care au anunțat că nu vor mai scrie.// ni s-a spus: nu se poate toți odată./ se aprobă, dar pe rând./ vei rămâne membru cu carnet de *uniune*/ (se va numi *uniunea nescritorilor din românia*, /să nu fie confundați cu *scriitorii de vagoane*/ din epoca cealaltă.// să fie *douămiiștii* poeziei de la capăt de linie?”. Trei pagini mai încolo, capătul de linie devine o spirală. Spre cer: „am încredere în resursele naționale/ tremur pentru resursele naționale/ fac scut în apărarea lor/ am insomnii pentru ele./ să stea neclintite la locul lor./ cu ce ne-am mândri dacă n-ar exista?/ nu le tulburați somnul!/ *roșia montană* și *pungești*,/ mă auziți / sunt la post./ sunt nimeni și nimic/ fără resursele naționale!/ lăsați-le să doarmă, dormim cu toții./ resursele naționale sunt și/ manuscrisele mele care fac parte/ din manuscrisele literaturii române/ aflată în adormire”. Nu întâmplător ultimul poem are titlul *despărțirea de prezent*.

*Melancolia*, de Emil Lungeanu, Editura Floare Albastră, 2016, 80 p. Nu îl știam pe Emil Lungeanu a fi (cu precădere) poet, dar melancolia este o coordonată certă a scrisului său, autorul „hrănindu-și melancolia ca pe un suport vital”, cum scrie N. Georgescu în prefața sa, intitulată „Arcaș odihnindu-se”. Parcă și odihna e pe furate, la ceas de seară, crepuscular: „șed așa precum tata-mare în verile de-altădat/ pe prispa de lespede răcoroasă/ citindu-și ziarul, ațipit/ cu ochelarii pe nas, cu știrea la jumătate rămasă/ «du-te, taică, de te întinde/ pe laviță-n casă/ nu te mai canoni aci ghemuit/ ca-n tranșee când te piteai de friți»/ «taci, fă, că mai dulce e somnul așa chinuit/ parcă ai fura de la cei în veci adormiți»”. Cum primul grupaj al volumului este intitulat „Enigma înserării”, ne cam pun pe gânduri versuri precum acestea – de vreme ce viața se îngână cu moartea, seara cu noaptea, trăitul cu în-veci-netrăitul, de ce nu ar fi aceasta oare enigma de căpătâi a scriitorului: devansarea dimineții, a noului

început, până la definitiva sa anihilare?! Cu alte cuvinte: „dar, vai! iluzia înroșitei dimineți/ era de fapt doar asfințitul, lunga/ dîră de sînge a netrăitei vieți”. Al doilea grupaj al cărții lui Emil Lungeanu, „Lecția de literatură”, este ceva mai ludic și cuprinde poemele: *Ce este poezia?*, *Cheia de paișpe*, *Imn corporatist*, *Intifada*, *Las mujeres*, *Literatura feminină*, *Str. Nicolae Golescu 15*, *Lecția de literatură*, *Romanță*, *Dineu la Casa Vernescu*, *Manifest verslibrist*, *Viitorul încă nu a trecut*, *Fie ce-o fi!*. Cum ar suna un poem, transcris integral? Cam așa: „de ce plîngi copile/ peste albe file?// de ce stai pe vine/ dacă nu îți vine?// cînd te pui pe scris,/ Altul a decis”. 23 de cuvinte. Scrisul rămîne o fatalitate, dar și singura cale certă de acces spre ceea ce este genuin și extrem de greu de alterat în ființa atentă la ea însăși. Și la enigmele ei.

*Dorm, dar stau cu tine*, de Denisa Duran, Editura Charmides, 2016, 85 p. „Cînd i-e somn, se freacă la ochi cu dosul mâinilor și poți să-i vezi palmele mici, desfăcute, cu liniuțele lor cu tot.” Orizontul unui copil nou-venit pe lume este scrutat și întors pe toate fețele de o mamă-poetă (sau poetă-mamă) atentă la cuvinte, la zgomote, la semne și prefigurări de simboluri. Mai ales ca dinăuntru ei a devenit dinafara ei: „Azi noapte am culcat-o în camera ei – prima dată. Noapte pânditoare și albă. Mă simt scobită, ca un măr căruia i s-a scos cotorul înșămîntat.” Volumul anului zero, care cuprinde în el toate potențialitățile, este ilustrat de Floarea Țutuianu și recomandat empatic de Nora Iuga, Ștefan Manasia, Radu Vancu.



**Cursuri ICR de limbă, cultură și civilizație românească.** Cel mai longeviv program al ICR și unul dintre cele mai importante programe de promovare a limbii și culturii române din țară, se desfășoară în acest an în perioada 3-28 iulie. Programul este organizat în parteneriat cu Facultatea de Litere a Universității Transilvania din Brașov, Muzeul „Casa Mureșenilor” și Centrul Cultural Reduta. Deschiderea a avut loc pe 4 iulie, în Aula Universității *Transilvania*, Brașov. La ediția din acest an, vor participa cursanți veniți din Marea Britanie, Spania, Elveția, Ucraina, SUA, Brazilia și China. O parte dintre participanți se află la a doua sau a treia participare, dovedind un entuziasm autentic pentru acest program. Printre aceștia, domnul Alzir Oliveira, profesor de limbi clasice și lingvistică romanică la Universidade Federal do Rio Grande do Norte, din Natal (Brazilia), participă pentru a patra oară la școala de vară. După prima sa călătorie în România, în 2013, a organizat în Brazilia un curs opțional de limba română la care s-au înscris, în primul an, 70 de studenți. Programul evenimentului cuprinde 60 de ore de cursuri intensive de limbă română și o serie de prelegeri pe tematici diferite. Prelegerea de istorie va fi susținută de prof.univ. dr. Adrian Cioroianu, ambasadorul României la UNESCO, cea de literatură română, de scriitorul și criticul literar Marius Chivu, iar cea de cinematografie de cunoscutul critic de film Irina-Margareta Nistor. De asemenea, cursanții vor participa la ateliere de creație desfășurate de două ori pe săptămână - jurnalism și publicitate, gastronomie și actorie. Programele de documentare culturală le oferă participanților excursii la Șirnea, primul sat turistic din România, pe Transfăgărașan, unde se desfășoară o oră atipică, numită „româna la înălțime”, la monumentele naturale Babele și Sfînxul, la Cramele Rhein, Azuga, la Sighișoara și Saschiz. De asemenea, au loc vizite cu ghid în Cetatea Brașovului, concursuri interactive cu premii în incinta orașului vechi, cine festive, petreceri tematice, precum și o seară internațională, în care va fi revelată valoarea multiculturală a acestui eveniment.

**Noaptea Literaturii Europene la ICR Lisabona.** Sâmbătă, 5 iunie, ICR Lisabona a organizat, într-un spectacol ce a durat mai mult de cinci ore, o suită de sesiuni de lectură în capitala lusitană. Cea mai populară și, totodată, inedită serată literară din Lisabona, numită *Noaptea Literaturii Europene* – devenită deja tradițională – a avut loc, anul acesta, în zona Carmo/Trindade. (NOTĂ: Numele vine de la expresia populară *Cair o Carmo e a Trindade*, care se referă la fapte ce provoacă o mare surpriză sau confuzie; sau, în registru ironic, ceva fără importanță, de la care se așteptau însă consecințe importante.) A participat un numeros public, iubitori ai literelor, doritori să descopere, prin intermediul

lecturii lor, reprezentanți de seamă ai literaturii contemporane europene. Sesiunile de literatură au însemnat lecturi variate din opera a 10 scriitori europeni, în interpretarea a 13 actori portughezi. Cu o durată între 10 și 15 minute, sesiunile de lectură s-au repetat din jumătate în jumătate de oră, în intervalul întregii seri (între orele 19.00 și 24.00), pentru a oferi astfel publicului posibilitatea de a vizita toate spațiile implicate în acest proiect și localizate în celebrul și selectul cartier din Lisabona. Din partea României, la invitația ICR Lisabona, poetul Nicolae Prelipceanu a recitat din opera sa, alături de celebra actriță portugheză Mónica Calle. Lectura a avut loc în Foaierul Teatrului da Trindade din centrul Lisabonei. *Noaptea Literaturii Europene* este o inițiativă a EUNIC Portugalia, rețeaua institutelor culturale europene și a câtorva ambasade străine, realizată cu sprijinul Reprezentanței Comisiei Europene în Portugalia.

FLORIN TOMA

### revista revistelor

#### ROMÂNIA LITERARĂ 29

Din 15 iulie 2016. Editorial Nicolae Manolescu, „BAC-ul la română, 2016”, legat de „incapacitatea celor care formulează subiectele (la bacalaureat) de a fi simpli și clari în exprimare” – *de incapacitatea lor de a discrimina corect între aprecieri critice valabile, în stare a face autoritate, și clișee culese la nimerală din acele faimoase auxiliare didactice, lipsite complet de bună-cuviință critică, rod nefast al unei mafii atotputernice în domeniul cărții de școală*. În sumar: „La Neptun, ediția a șasea a Turnirului de Poezie”, comentarii de Gabriel Dimisianu, Ion Buzăși, Marius Conkan, Ovidiu Pecican, Răzvan Voncu, Sorin Lavric, Marius Miheț, Andrei Ionescu, Simona Grazia Dima, Alex Ștefănescu, Mihai Zamfir, Gh. Grigurcu, Horia Gârbea, Ioan Holban, Iulian Boldea, Angelo Mitchievici, Edward Sava, Grete Tartler, Mihai Mândru. Versuri de Claudiu Soare, D. I. Dincă, Maria-Gabriela Constantin, Gh. Vidican. La Actualitatea, Daniel Cristea-Enache, în „Nepublicabil”: *În prezent, deși multă lume se plânge că în România cărțile nu se vând și piața de carte este în criză, apar numeroase volume care nu ar fi trecut de filtrul valoric al unor edituri, după cum nu intră nici în logica de producție și exploatare a unor cărți vandabile. E un mister că, totuși, asemenea cărți apar — și încă la edituri dintre cele mai prestigioase, precum... Carta Românească*. La Meridiane, Doina Condrea Derer, în „...Romanul criticii literare”, despre Giuseppe Petronio (universitar în România, în Italia), îl citează: *Lingvistica, cunoscută la începutul anilor 40, în România, m-a învățat că nu ajunge intuiția, că trebuie ținut seama și de modalitățile expresive: limba, stilul, sintaxa...*

## ROMÂNIA LITERARĂ 28

Din 8 iulie 2016. Puzzle de Gabriel Chifu, „Subminarea ordinii literare”: *În anii '90, s-a manifestat o nouă formă de atac asupra ordinii literare, una care s-ar putea numi barterul literar. Ea a fost pusă la cale de șefii diferitelor instituții culturale, din provincie mai ales, reviste literare (ivate precum ciuper-cile după ploaie) și nu numai. Apărea pe fondul unor frustrări ale acestora că nu sunt luați în seamă literar. Principiul barterului literar, pe cât de simplu, pe atât de eficient și fără legătură cu valoarea literară în sine, ar suna cam așa: eu te promovez pe tine, tu pe mine. Aceasta era reciprocitatea directă/ simplă. Uneori însă jocul măsluirii literare era mai sofisticat, cuprinzând nu două, ci trei verigi ori chiar mai multe. Cum se petreceau lucrurile efectiv? Cam așa: revista mea te premiază pe tine, a ta pe el, a lui pe mine. Și: revista mea te laudă pe tine, a ta pe el, a lui pe mine și toți ieșim în câștig, ne validăm literar unii pe alții și pășim tropăind triumfători, cu pieptul plin de decorații (n-are importanță că sunt false!). Această formă de degradare a ordinii literare, pe care în epocă o consideram inadmisibilă și gravă, ne pare astăzi ca fiind naivă, benignă în comparație cu noile amenințări ale momentului. Astfel, a apărut și câștigă teren ideea, extrem de periculoasă, căci e una subtilă, că a trecut vremea instanțelor de validare critică certificate, nu mai există autoritate critică, iar recunoașterea literară se realizează difuz printr-o mulțime de grile de lectură distribuite într-o rețea... În alte pagini: Mircea Mihăieș, Adrian G. Romila, C. Cubleşan, Tudor Cristea, Dan Stanca, Petre Tănăsoaica, Anca Peiu, Simona Vasilache, Rodica Bitner. Interviu cu Mircea Anghelescu. La Cronica literară de Nicolae Manolescu — „Tineri poeți”. Poezie de Leo Butnaru.*

## RAMURI 6 / 2016

Adrian Popescu în „Selfiepoezia”: *Sinele se simte în poezia „cu miză mare”, considerată caducă de unii tineri. Fără metafizică, orice am face, ne scriem jurnalul propriei înfrângeri, sau al urii de sine, suntem în război cu toată lumea și cu noi înșine. Când ne apropiem de pulsațiile inefabilului, mesajul nu este nici vechi, nici nou, ci se situează deasupra acestor categorii. Atunci simți că lucrurile își regăsesc matca lor, iar simbolurile ne ordonează, fără s-o epuizeze, lumea vizibilă, trimițându-ne discret la cea invizibilă... Selfiepoezia este clar copilul Facebook-ului... Democratizarea literaturii a făcut mai mult rău decât bine cititorilor, a distrus grila valorică, busola axiologică. Postarea unor imagini cu caracter excesiv personal pe Facebook, denotă un cult al eului malformat, o autopromovare tenace, uneori rizibilă, ce a devenit o practică, vai, curentă, inclusiv în literatura română mai nouă... Selfiepoezia ne arată cât de departe ne-am rătăcit de Sinele exemplar și etern, convinși că lumea se învâрте în jurul eului nostru. În sumar: Gabriel Coșoveanu, Gabriel Dimisianu, Ghe-*

orghe Grigurcu, Nicolae Prelipceanu, Gabriela Gheorghisor, Gabriel Nedelea, Ioan Groșan, Mihai Ghițulescu, Nicolae Panea, Gabriela Rusu-Păsărin, Cătălin Pavel, Ligia Dan, Ioan Șerbu, Vlad Sibechei, Toma Grigorie, Daniela Firescu, Haricleea Nicolau, Cătălin Davidescu.

#### APOSTROF 6 / 2016

Patru răspunsuri la ancheta despre Traducerea literară (realizată de Irina Petraș), la întrebarea „Cum înțelegeți fidelitatea față de textul tradus?”: Irina Horea — *O operă literară nu se poate traduce literal, nici măcar când e vorba de proză, cu atât mai puțin când e vorba de poezie. Prin urmare, ceea ce trebuie să-l preocupe pe traducător este fidelitatea față de spiritul și stilul operei. Ceea ce nu exclude precizia. Implică „aproprierea” textului pentru ca produsul final să fie forma cea mai apropiată (dacă nu identică) de ceea ce a realizat scriitorul.* Horia Gârbea — *Traducerea este totdeauna criticabilă pentru un anumit grad de infidelitate în spirit, literă, metrică etc. Nu poți traduce dacă nu accepți asta.* Horia Bădescu: *Traducerea, mai ales în domeniul poeziei, nu poate fi altceva decât o chestiune de afinitate, de vecinătăți care-și răspund și care răspund asemănător, din perspective poetice și umane, provocărilor lumii și existenței...* Andrei Fischof (Israel): *Traduc din română în maghiară și ebraică... Probleme specifice există în orice traducere din oricare limbă, în oricare alta. Metafore dintr-una par caraghioase în alta. Însuși faptul, de pildă, că în limba ebraică nu există majuscule reprezintă o îngrădire, care necesită mici trucuri pentru ca un cititor ebraic să înțeleagă acest lucru. Ori faptul că în ebraică nu există pronumele de politețe, ci doar pronumele la persoana a doua singular, reprezintă o piedică. Nu știu dacă orice se poate traduce, oricând.* În sumar: N. Mareș, Ovidiu Pecican, Marta Petreu, George Neagoe, C. Cubleşan, Radu Ciobanu, Ion Buzași, Ștefan Bolea, Al. Baumgarten, Al. Jurcan, Emanuel Modoc. In memoriam Mihai Dragolea.

#### LUCEAFĂRUL 6 / 2016

Atrage atenția interviul intitulat „Fenomenul Chiriac sau prezumția de vinovăție”, cu prezentare de Ion Cocora: *Constantin Chiriac, actorul, managerul, profesorul universitar, președintele (Festivalului Internațional de Teatru), directorul Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu este astăzi, în România secolului 21, un fenomen, un personaj situat undeva între realitate și utopie...* Invitat să-și facă un autoportret („caracterizează-te singur”), Constantin Chiriac răspunde: *Sunt un om incomod. Cu mine, cu colegii... Un om drept, capabil să judece corect, detașat... M-am autoeducat să pot munci câteodată optsprezece-douăzeci de ore pe zi. De aici mi se trage voința și capacitatea de a mă avânta în proiecte care multora pot să le pară aberante, irealizabile. Desigur, ritmul meu*

*de viață și exigența ce mă definește nu aduc întotdeauna iubire. Aduc admirație, aprecieri, respect, aduc critici, invidie, dar nu și iubire. Din acest motiv, încerc să creez în jurul meu oaze.* În sumar: Dan Cristea, Radu Voinescu, Ioan Groșan, Andreea Hedeș, Horia Gârbea, Eugen Evu, Ioan Holban, Ana Dobre, Anastasia Dumitru, Nicoleta Milea, Emil Lungeanu, Daniel Dăian, Cătălin Rădulescu, Alex Ștefănescu, Cătălin Badea-Gheracostea, Simona-Grazia Dima, Felix Nicolau, Florin Logreșteanu, Geo Vasile, Dinu Flămând, Dan Mircea Duță, D. Ungureanu, Dan Stanca, Ioana Diaconescu, Gelu Negrea, Mihai Antonescu, Adrian Costache, Iolanda Malamen.

#### ORIZONT 6 / 2016

Marcel Tolcea (interviu semnat de Robert Șerban): *Îmi place tot mai mult îndrăzneala discretă, bazată pe viziune articulată și mă regăsesc tot mai puțin în experimentele ce se iubesc pe ele însele. Când am încercat să mă întorc la literatura textualistă sau la semiotică, am descoperit că nu îmi mai plac deloc. Dar deloc! De fapt, fiind snob, cred că nici în tinerețe nu îmi plăceau și, am curajul să spun acum, nici nu înțelegeam mare lucru... Încă citesc multă poezie românească și, sincer să fiu, nu cred că poezia se poate traduce... Nu cred că pot da verdicte, dar aș crede că poezia recentă este una scrisă din stare, și nu din starea filtrată de lecturi serioase de poezie... Altfel, întrebat dacă-i e frică de bătrânețe, răspunde: Singurul lucru de care îmi este frică este dezordinea uitării amnezice și a nebuniei. În alte pagini: Cornel Ungureanu, Călin-Andrei Mihailescu, Al. Budac, Cristina Chevereșan, Al. Bodog, Marian Odangiu, Adrian Botnaru, Al. Oravițan, Grațela Benga, Ana Pușcașu, Mircea Cărtărescu, Viorel Marineasa, Daniel Vighi, Paul Eugen Banciu, Pia Brânzeu, Radu Pavel Gheo, Al. Ruja, Ilie Gyurcsik. Andrei Pleșu (interviu semnat de Robert Șerban; apropo de bătrânețe): Sunt un om foarte ocupat. Și când ești foarte ocupat, nu mai ești liber... Iisus și cu discipolii lui ne-au învățat de toate: cum să iubim, cum să suferim, cum să murim. Niciunul nu a apucat să ne spună cum să îmbătrânim... Neajunsurile bătrâneții te determină să te concentrezi pe tine foarte mult, devii propria ta temă de reflecție și de subzistență. Și „Tineri poeți postdouămiiști”.*

#### ARGEȘ 7 / 2016

Gheorghe Grigurcu: *Amînată, clipa prielnică scrisului prea adesea nu mai revine, comportîndu-se aidoma unei femei jignite. Caracterul amoros al relației tale cu clipa de grație. Plus: Între realitate și irealitate există o ușă discretă prin care treci cîteodată de mai multe ori de-a lungul unei singure zile, pur și simplu pentru a supraviețui. Te gîndești la un lucru pe care l-ai făcut ca și cum nu l-ai fi făcut sau la un lucru pe care nu l-ai făcut ca și cum l-ai fi făcut, pur și simplu pentru a te întoarce la tine însuși.* În sumar: Mariana Șenilă-Vasi-

Iliu, N. Turtureanu, Al. Drăgănoaia, I. Vintilă Fintîș, I. Evu, Al. Jurcan, I. Toma Ionescu, Leo Butnaru, D. Aug. Doman, N. Oprea, I. Nete, Flavia Adam, Silvana Todea Depounti, Raluca Calancia, I. Popescu Sireteanu, Marin Ioniță, Florin Dochia, Amalia Elena Constantinescu, Dorina Mihai Moise, Leonid Dragomir, Marin Iancu, Aureliu Goci, Mihai Cimpoi, Adelina Sorescu, Mihai Barbu. Aurel Sibiceanu își continuă „Glorioșii ani ai ratării”.

#### ACOLADA 6 / 2016

Radu Ulmeanu, legat de colocviul dedicat tinerilor poeți la Zilele revistei *Familia: Tinerii și foarte tinerii scriitori prezentaseră ca argument al unei prezumtive superiorități faptul că ei beneficiază de avantajele internetului, în materie de modalitate de prezentare audio-video, dar mai ales în privința deschiderii către un public sau cerc mult mai larg de cititori... Domnul Nicolae Manolescu a replicat, cu deplină justificare, că acest avantaj al deschiderii nu e chiar atât de important, prin prisma faptului că internetul oferă aceste posibilități în lipsa oricărei cenzuri, în primul rând a unei cenzuri de valoare și chiar a autocenzurii, ce are, de fapt, cea mai mare importanță. Interviu cu N. Gheran (realizat de Lucia Negoită): *Apa trece, pietrele rămân. O asemenea stâncă a fost și va rămâne Rebreanu, deschizând căi noi de dezvoltare prozei românești. Experimente literare au fost și au dispărut precum ploile de vară. În sumar: Gh. Grigurcu, Barbu Cioculescu, Alex Ștefănescu, Ioan Moldovan, C.D. Zeletin, Tudorel Urian, C. Mateescu, C. Călin, C. Trandafir, Paul Aretzu, Magda Ursachi, Isabela Vasiliu-Scraba, Ștefan Ion Ghilimescu, Remus Valeriu Georgioni, D. Aug. Doman, Pavel Șușară, Florica Bud, Petru Romoșan, Miron Kiropol, Claudia Moscovici, N. Catanoy. Dan Culcer — „Comunismul și țărănimea. Cazul Lăncrănjan”.**

#### SCRIPTOR 7-8 / 2016

Leo Butnaru (interviu semnat de Tatiana Braicov): *Unii exegeți... au remarcat că tipologia mea de poet și de prozator nu se încadrează modelelor cunoscute în generația biologică din care fac parte. În fine, ei au zis că sunt un: intergeneraționist. Ei bine, în intergeneraționism poți fi calificat și ca postmodern, nu? Plus: Lumea se află într-o modificare de paradigmă psiho-existențială, psiho-entropică, fiind, parcă, tentată să gândească în alte categorii, pe care și le elaborează, le probează, le ajustează. Lumea experimentează și rătăcește, spiritul ei e unul care pune la îndoială, parcă dorind să nege ceva mai apăsător, însă se mulțumește, deocamdată, cu dezacordul moderat cu ziua de ieri. Versuri de Ovidiu Genaru (dublat în „Poemul desenat” de Vasilian Doboș), Oleg Carp, Dionisie Duma, Cristina Hermeziu, Adam Puslojic. Proză: Radu Negrescu-Suțu, Ioan Florin Stanciu, C. Stoiciu. Eseu: Ștefan Afloarei, Simona Modranu.*



Chestionar (formulat de Lucian Vasiliu) cu Th. Damian. În sumar: Ioan Holban, Elvira Sorohan, Diana Vrabie, Livia Cotorcea, Vitalie Răileanu, Vasile Iancu, Aliona Grati, C. Cubleşan, Maria Şlehtiţchi, Mihaela Grădinaru, Andrei Moldovan, Al. Zub, N. Mareş, C. Coroiu, Mircea Coloşenco, Lucian-Vasile Szabo, Eugen Uricaru, Florin Faifer.

#### LITERE 6 / 2016

E ceva de făcut, de îndreptat, de sperat în România de azi? Se întreabă în editorial, în stil gazetăresc, directorul revistei, Tudor Cristea — şi răspunde: *De la preşedintele plimbăreţ se înţelege câte ceva mai mult când tace decât atunci când vorbeşte (şi gafează, ca, recent, în Bulgaria). Primul-ministru pare căzut din lună, iar miniştrii porecliţi tehnocraţi numără zilele de chin rămase până la încheierea neclarei lor misiuni. În vreme ce partidele adoptă expectativa — laşă, vicleană, ori numai complice. În vreme ce românii plecaţi din ţară depăşesc trei milioane, iar copiii care cresc fără părinţi, rămaşi în grija bunicilor sau a altor rude, se apropie de o jumătate de milion. Viitorul e mic şi negru.* În sumar: Barbu Cioculescu, Mihai Cimpoi, Marian Popa, Iordan Datcu, Ioan Adam, Liviu Grăsoiu, Th. Codreanu, Ana Dobre, Sultana Craia, Magda Grigore, Şerban Tomşa, D. Ungureanu, N. Ionel, Florentin Popescu, Corin Bianu, Emil Lungeanu, Mihai Stan, Simona Cioculescu, V. Bardan, N. Georgescu, G. Anca, D. Aug. Doman, Radu Cange, N. Scurtu, Iulian Moreanu, Ana Andreescu.

#### CAIETE SILVANE 6 / 2016

Daniel Săuca: *Nu mai văd, nu mai simt bucuria. Bucuria pură, adevărată. Împlinirea. Satisfacţia lucrurilor bine făcute. Perfecţionismul pare că a ajuns un păcat, chiar dacă trăim în zodia „procedurilor”, un mecanism orwellian ce asigură supravieţuirea unui sistem „ticăloşit” în aplicarea de reguli, în utopia robotizării sociale. Fără suflet, fără nicio „greşală”, fără trăire, fără nicio ieşire în decor. Fără „poezie”. Un edificiu „standard”. Iconoclaştii, teroriştii, artiştii nu au ce căuta în această lume a unei exactităţi imposibile. Probabil de aceea unii dintre ei „prosperă” precum tabloidele la noi. Propunând alte exactităţi imposibile.* În sumar: Viorel Mureşan, Adrian Alui Gheorghe, Imelda Chintă, Viorel Tăutan, Marcel Lucaci, Carmen Ardelean. Al. Jurcan, Silviu Buzan, Alice Micu, Augustin Mocanu, Ioan F. Pop. Cenaclul ”Silvania” şi „Primăvara Poeziei XVI”.

#### TOMISUL CULTURAL 7

Aprilie-iunie 2016. Ileana Mălăncioiu (interviu cu directorul revistei, Iulian Talianu): *Nu mai poate câştiga nimeni din poezie. N-ar fi însă exclus ca din asta să câştige chiar Poezia. Fiindcă, uneori, nu autorii cei mai lăudaţi şi*

*mai bine vînduți au trecut proba timpului... Vrînd-nevrînd, trebuie să acceptăm faptul că odată cu lumea se schimbă și literatura. Cu toate acestea, trebuie să recunosc deschis că sunt șocată de textele aflate la limita pornografiei, mai ales când sunt scrise de femei... Întrebată dacă a avut regrete, remușcări, nostalgii, Ileana Mălăncioiu răspunde: Deși o vreme am mers din eșec în eșec, până la urmă am ajuns acolo unde trebuia. De aceea îi mulțumesc lui Dumnezeu și pentru ce m-a ajutat să fac, și pentru ce m-a ajutat să nu fac... În alte pagini: Petre T. Frangopol, D.R. Popescu, Ioan Holban, Ștefan Caraman, Cornel Ungureanu, Liviu Capșa, Matei Vișniec, Dimitrie Grama, Călin Gavrilaş, Alex Ștefănescu, Marta Petreu, C. Călin, Radu Dinulescu.*

#### HYPERION 4-5-6 / 2016

George Vulturescu (interviu cu Gellu Dorian): *Îi agreez pe cei care sunt scriitori și cu faptele, care fac ceva și pentru ceilalți. N-am aflat nici o idee a „reformatorilor” care să nu fie pusă în mișcare, în practică de actuala conducere... N. Manolescu a fost o soluție, un zid de rezistență în acești ani de crize sociale și o viață politică degradantă. De fapt, nu despre reforme e vorba, ci despre o scurgere, deversare a politicului în toate sectoarele vieții, o infestare cu practici tribale de impunere a grupurilor de presiune. Există suficiente forțe pozitive în Uniunea noastră care cred în rolul ei și sunt capabile să reziste în viitor. Evident, cât contează votul meu voi fi alături de aceste forțe... În sumar: Daniel Corbu, Vasile Dan, Andrei Zanca, Romulus Bucur, Petruț Pârvescu, Vasile Iftime, Vasile Tudor, Radu Necșanu, Liviu Georgescu, Livia Mihai, Gh. Simon, Dan Perșa, D. Aug. Doman, C. Iftime, Ionuț Buruiană, Maria Pilchin, N. Corlat, Anatol Moraru, Nina Corcinschi, Valentin Coșereanu, V. Spiridon, Al. Cistelecan, I. Holban, Magda Ursache, Simona-Grazia Dima, Geo Vasile. Radu Voinescu – „Autobiografia ca literatură”; N. Oprea – „Debutul în original”; Ioana Diaconescu – „O percheziție domiciliară”. Interviuuri Andra Rotaru cu trei tineri scriitori.*

LIVIU IOAN STOICIU